

TOMIS

Anul V, nr. 7, iulie 1970

22 pagini, 3 lei

PORTUL

Rostind numele Constanței te vei gândi, înainte de toate, la **PORTUL** din care a luat naștere și s-a dezvoltat chiar așezarea omenescă, de-a lungul secolelor — căci nimic nu definește mai complet poarta românească spre ape, rosturile sale în angrenajul dinamic al economiei naționale... Danele, cheiurile, macaralele și navele sale nu sînt altceva decît o traică prelungire a bogățiilor, a majorelor împliniri ale țării pe meridianele și paralele mapamondului. Inseși întemeierea și dezvoltarea Tomisului e legată de galerele Greciei antice, de prezența, secole de-a rîndul, la marea cea mare, a Romei, a Bizanțului, a Genovei sau a înțeleptului Mircea-Volevod. Totul a pus Tomisul sub semnul statornicei legături a pămîntului nostru cu lumea spre care marea îi deschidea drumul galerelor și tîrmurilor încărcate cu prinosul pămîntului, al hărniciei și iscusinței oamenilor săi.

Iată, așadar, de ce prima grijă a României moderne a fost să ridice din ruină și din uitare poarta sa către cele patru zări, să-și unească la temelii danelor și cheiurilor, silozurilor și bazinelor petroliere, ostridia pietrarilor coborîtori din Apolodor cu geniul creator al lui Anghel Saligay. **PORTUL** acesta, cuprins de febra marilor prefaceri care rotunjesc numele de putere și de lumină al patriei, înfîșurîndu-și rădăcinile în istorie și închizînd cu brațele digurilor, noile sale dimensiuni — portul acesta românesc își coordonează ritmul cu nevoile țării, se face purtătorul de cuvînt al României în lume.

Navele sale, mereu mai numeroase și mai moderne, mereu mai uriașe, duc plină departe, pe tîrmurile a patru continente, noua înfățișare materială a prezentului românesc: autocamioanele și tractoarele brașovene în China și India, în Abisinia și în Tanzania, în Brazilia și în Venezuela, în Olanda și Cuba; instalările de foraj ale Uzinei „1 Mai” din Ploiești, în Algeria și Cuba, în India și pe continentul Americii Latine, în Iran sau Birmania.

Navele românești poartă pe apele lumii strungurile moderne, locomotivele Diesel-hidraulice, fabricile de ciment și de sodă construite la Uzinele „23 August” din Buourești, utilajul minier, laminele Galațiului, țevile Romanului, rulmenții Brașovului și Birladului, aluminiul Slatinei, ureea, azotatul de amoniu, îngrășămintele complexe, medicamentele, xilenul, benzina, motorina, hirtia, bronzul, covoarele de Rășinari, cimentul Medgidiei, Tîrgului Jiu și Bicăzului. Nave sub zeci de pavilioane străine li se alătură zilnic la danele operative ale portului, încărcînd pentru țările lor — alături de tradiționalele mărfuri de export ale României, a căror faimă, departe de a păli, se află în continuă ascensiune — prinosul tinerelor sale industrii de cele mai multe ori autoritare încă de la vîrsta prunciei...

Și astfel peste freacățul macaralelor, peste zorul utilajelor de transport, peste plecările și sosirile navelor, portul Constanța — înfrunînd peste 64 la sută din volumul comerțului exterior românesc — rămîne cea mai fidelă rampă de lansare a miraculoaselor noastre împliniri. Și tot el, la capătul drumurilor lungi ale petrolierelor, mineralierele și cargourilor sub flamură tricoloră — este locul prin care industria

VIRGIL CĂTUNEANU

(Continuare în pag. 19)

Ca Soarele, ca Terra, ca Luna, este și Marea un astru, un alt membru al familiei cosmice primordiale din care se desface arborele genealogic al omenirii: o mișcătoare, pururi neliniștită, neîmplinită încă planetă de apă, aflată într-o dramatică reconstituire, într-o febrilă căutare de sine, o nebuloasă care-și încearcă axa și norocul evoluînd sub zodia generoasă a vîrsătorului. Ascultăm hotul cosmic al facerii încordați și plini de speranță, seduși de imaginea încă nealcătuită a unei alte lumi fiindcă alcătuirea de humă a Terrei nu ne mai satisface, fiindcă alcătuirea de foc a Soarelui a ajuns să ne înspăimînte, fiindcă visele noastre au fost izgonite din Lună. Picătura și oceanul sînt Mare, așa cum țărîna și diamantul sînt Pămînt, așa cum protonul și neutronul sînt Soa-

marea

de ANA BARBU

re; Marea, Pămîntul și Soarele se leagă în aceleași vise întreșute din speranță și teamă, forță și nimicnicie, libertate și supunere.

Marea se naște din Pămînt, din chiar mijlocul lui, imposibil de aproximat, ca o gigantă floare de lotus cu verzi frunze curgătoare și încremenite albe petale de spumă, Soarele se naște din Mare, din chiar mijlocul ei, imposibil de aproximat, ca un gigant pistil galben dintr-o gigantă floare de lotus, înălțat solemn în explozie de pulbere galbenă.

Ajung astfel acolo unde mă așez și privesc la acel colț al Terrei, numit Dobrogea, mărginit înspre țară de leneșă și primejdioasa Dunăre și nemărginit în cealaltă parte de nemărginirea mării; mă așez și privesc Dobro-

(Continuare în pag. 19)

Impresiile primei întâlniri cu marea și cu portul Constanței au luat forma pe care o socotesc definitivă, abia după decenii de stratificare și limpezire. Abia astăzi cred că le-am găsit esența și am definit-o, în potrivire cu spiritul meu, prin mijlocirea unui personaj din închipuire, căruia i-am atribuit candoare și naivitate, socotînd că în altă stare nimeni nu poate simți marea întreagă și adevărată. „La început — personajul — crezuse că e cerul, învînețit de o ploaie îndepărtată și străvezie. Dar exista alt cer, deasupra, cunoscut prea bine, strălucind în lumina soarelui. Atunci trebui să înțeleagă că înfîlîrea aceea vînat-verzuie, cum se vedea din tren, era o apă fără limită, nemăsurată pe toate dimensiunile — și pămîntul plutea pe ea, infim și provizoriu...”

CRONICA INTIMA

vaporu
se
numea
„dacia”

RADU TUDORAN

VIRGIL TEODORESCU

pavoaz

N-ar fi rău să ne păstrăm memoria intactă

chiar și atunci cînd e plină
de rumeguș și vrejuri
unele mai ofilite decît altele
la drept vorbind niște frîghii
de întins rufe la uscat
trecute de mai multe ori prin urechile
acului

n-ar fi rău să ne păstrăm memoria intactă

chiar și atunci cînd craniul nostru
n-a fost cel mai nimerit cotlon
în care să-și facă porumbelul cuibul
păstrați-vă memoria vitriolată
memoria piromană memoria vopsită

în roz bombon
memoria care nu mai e memorie

decît cu numele

păstrați-vă memoria bombardă
memoria hîrtie de turnesol

păstrați-vă memoria febrilă inertă

juxtapusă sau murdară

păstrați-vă memoria intactă

asa cum și-o păstrează marea

în calcaroșii pori minusculi

ai enormei sale activități sculpturale.

INTERVIU CU MIHNEA GHEORGHIU

petru p. ionescu :

estetikon

nicolae motoc, marin mincu,
nicolae ioana :

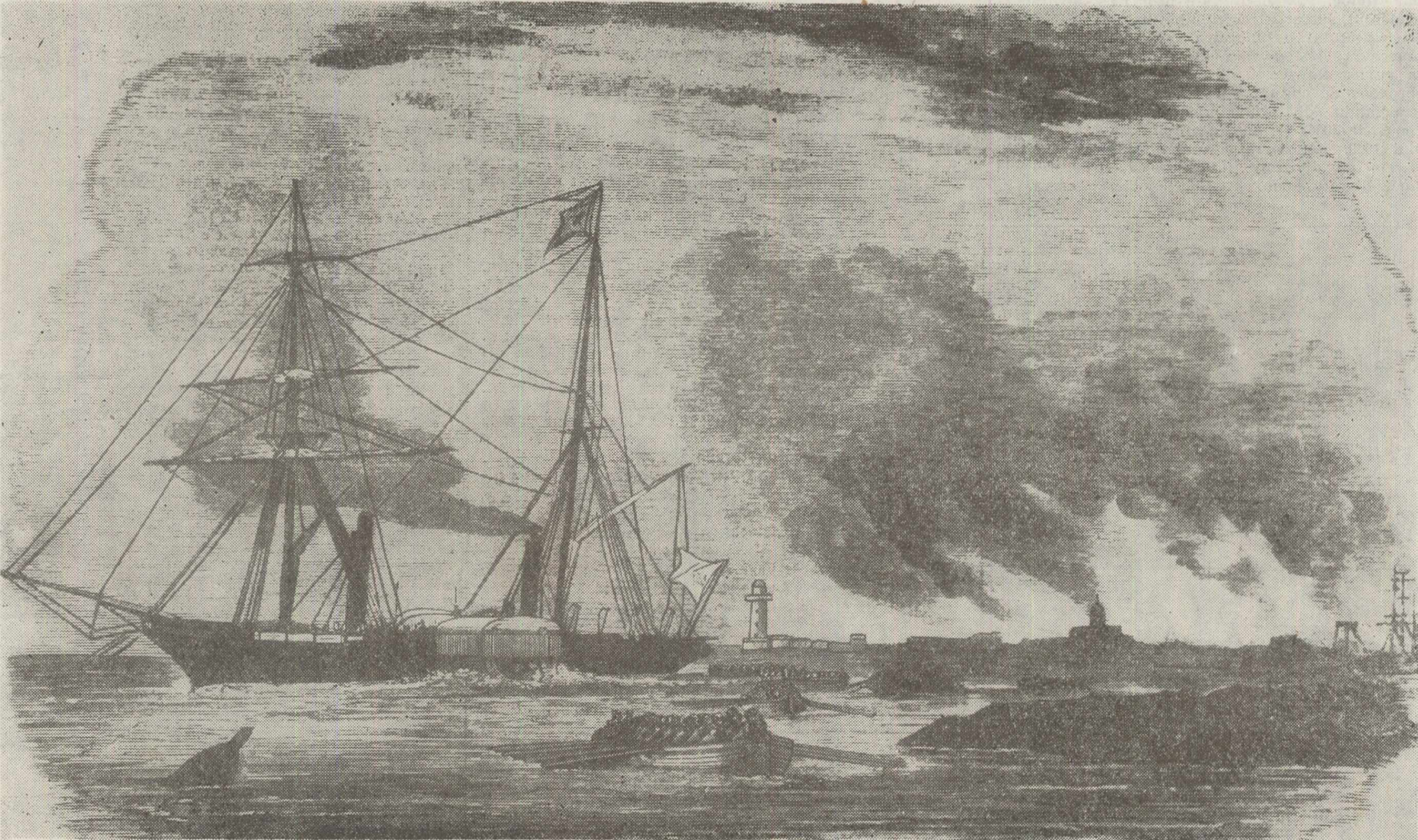
poeme

marcel păruș :

oglanda și elementele nopții

anchetă internațională :

DESTINELE POEZIEI
CONTEMPORANE

TRIDENT

vento nuovo

În revista italiană de cultură „Vento Nuovo”, la rubrica „Rassegna della poesia europea contemporanea”, poetul italian Mimmo Morina prezintă pe Dan Mutașcu cu poemul „Acum” („Adesso”) despre care spune: Mutașcu are darul coloristic al cuvintului, el știe să creeze realitatea inexistentă, dându-i viață prin suflul său prodigios”. De asemenea, „Giornale dei poeti” care apare la Roma, organ al Asociației internaționale de poezie condus de poetesa Edvige Pesce Gorini, prezintă în cadrul numărului 3-4 două poeme de Dan Ciachir: „Iunie” și „Miine fiind duminică”. În nota bibliografică ce însoțește versurile se notează debutul poetului ca fiind datorat lui Eugen Barbu și „Luceafărul”-ui.

tribuna

Mai cuprinzătoare, mai distinct compartimentată și în același timp mai suplă — noua serie a revistei cluje-ne **Tribuna** trebuie salutată ca o apariție binevenită. Ambiționându-se să imite **Contemporanul**, atât în formă cit și în conținut, seria anterioară a tins, la un moment dat, a deveni total inexpressivă, neinteresantă, fără vreun echilibru între valoarea conținutului și întinderea materialelor. În noua sa formă, nu începe îndoială, revista își valorifică mai judicios forțele, dintre care multe de primă mărime, și își sporește rubricile, adresându-se astfel unui cerc mai larg de cititori, realizându-și mai bine profilul de „săptăminal de cultură”. Lectura celor dintâi numere ale publicației a împus însă și două constatări mai puțin plăcute: spațiul acordat beletristicii este prea redus, iar grafica (titluri mari, litere urite etc., etc.) este pe alocuri de un gust îndoielnic.

R. STAMATE

indicele bibliografic
TOMIS

Hotărâtă să iasă din „anonimat” și să sprijine cu mai multă eficiență munca de informare a cititorilor, Biblioteca municipală Constanța și-a înscris în planul de perspectivă redactarea unei **Bibliografii a Dobrogei**. Operă complexă, de proporții, urmând a fi elaborată în chip eşalonat, **Bibliografia Dobrogei**, care angrenează în momentul de față cercetători din cadrul bibliotecii și din afara ei, a debutat anul trecut cu volumul **Reprezentanți ai Dobrogei în știință și cultură românească**, redactat de **Constanța Călinescu**. De curind, ea a făcut un nou pas înainte prin publicarea unui **Indice bibliografic Tomis**, întocmit de **Stela Motoc**. De o utilitate ușor de recunoscut, lucrarea recent tipărită oferă cititorului posibilitatea de a se informa rapid și pe larg, deplin, asupra cuprinsului celei dintâi reviste dobrogene de cultură apărută în anii socialismului, din prima lună de apariție (iulie 1966) și pînă la sfîrșitul anului 1969. Autoarea și-a structurat indicele pe diviziuni (literatură română, literatură universală, filologie,

lingvistică etc.) care respectă ordinea propusă de clasificarea zecimală universală, în cadrul capitolelor (versuri, teatru, romane, istorie și critică literară etc.), informațiile fiind distribuite după criteriul alfabetic. Descrierea bibliografică adoptată, adnotarea folosită, depistarea pseudonimelor și notarea numelor reale, totul evidențiază caracterul științific al indicelui discutat, buna pregătire și seriozitatea celeia ce l-a întocmit și fac neobservabile unele inadvertențe în repartizarea titlurilor pe capitole.

S. RADU

cronica literară...

...întreținută de **Al. Piru** la revista **Ramuri**, masivă (ca întindere și valoare) dezvăluie pas cu pas intenția prestigiosului critic și istoric literar de a încadra valorile contemporane în structuri comprehensive și explicative și de a le ierarhiza. Nevoia literaturii de astăzi de a se ordona, printr-o selecție neconvențională, nu are decît de câștigat, desigur, din preocuparea criticului (evidentă pentru oricine) de a realiza cît mai fidel și panorama deceniului literar 1960—1970. Penultimul număr al revistei craiovene (luna iunie a.c.) se însoare, în ceea ce privește cronica literară, în linia obișnuită a rubricii, de comentare francă și fără echivoc. Lăsînd la o parte analiza volumului **Tușii** de Marin Sorescu — pertinentă și convingătoare — atrag atenția în chip deosebit rîndurile dedicate lui **Ovidiu Genaru**. Urmînd a formula cea dintîi opinie critică asupra scriitorului băcăoan, **Al. Piru** înfățișează evoluția literară a acestuia, cu grija de a observa plusul valoric înregistrat de fiecare dată, iar pentru a-i defini structura, notează influențele primite: **Blaga**, **Călinescu**, **Esenin**, **Bacovia**. Obiectivitatea criticului se exprimă apoi laconic: „Adevăratul poet **Genaru**, deocamdată numai bănuît, se lasă încă așteptat”.

A. V.

tardive, dar foarte bune...

Sîntem, se pare, în zodia... interviurilor. De cîtiva ani încoace, revistele (mai mult sau mai puțin) literare, altminteri atât de zgîrcite cu spațiul, se dovedesc de-a dreptul filantropice cînd e vorba de interviuri, punîndu-le la dispoziție coloane și pagini întregi. Există chiar publicații care au rezervat un post în schemă anume în acest scop. Se-nțelege, nimeni n-are nimic împotriva interviurilor, cu o singură condiție însă: să fie interesante. Altfel, devenind un scop în sine, în afara irosirii spațiului, ele tind să compromită definitiv acest gen. Ce fel de interes poate să trezească, într-adevăr, un interviu luat unui scriitor la început de carieră, în afară de cazul cînd e vorba realmente de un fenomen? Pe cine pot interesa opiniile literare, oricît de originale, ale unor autori modești, cu un slab ecou în conștiința publică, cînd — așa cum foarte bine observă cineva — „singurul interviu al

unui scriitor trebuie să fie opera lui”? Și apoi, ce bază se poate pune pe interviurile astfel aranjate încît reporterul să fie complimentat? Dacă nu spune „ceva”, dacă nu vine de la o autoritate în materie, dacă nu e sincer de la primul pînă la ultimul cuvînt, interviul literar nu mai are azi (decît accidental) cititori. Iată pentru ce aplaudăm inițiativa **României literare**, de a publica suita de **interviuri tardive** (dar foarte bune) ale lui **Virgil Carianopol**. După **I. Minulescu**, **V.I. Popa**, **I. Pillat**, unul dintre aceștia l-au rememorat și sporit în conștiința tuturor pe **Camil Petrescu**. Încadrate de două expresive fotografii, rîndurile lui **V. Carianopol** ne dezvăluie un **Camil** în prag de toamnă, nu atât de viu ca-n tinerete, îngîndurat, melancolic, dar la fel de sensibil, adînc, uman.

I. RISTTI

ancore și lanțuri

Într-o bună dimineață, în chiar centrul Constanței, am văzut vreo cincisprezece ancoră frumos vopsite în verde și infipte în asfalt, cincisprezece ancoră legate între ele cu lanțuri în toată regula, ei bine, cincisprezece ancoră care păreau că străjuiesc în chip excentric intrarea în parcul arheologic al orașului.

O zi, două, am crezut că sînt niște ancoră pierdute de vreun fabricant sau de un colecționar distrat și am așteptat ca el să vină și să le ridice. Au trecut săptămîni întregi și ancorăle au rămas în același loc, fixate absurd în asfalt și în vecinătatea unei ambiante tomitane. Și n-am văzut în acest răsîmp pe nici unul din subtilii noștri arhitecți, pe nici unul din artiștii noștri monumentaliști încercînd să disloce din asfalt măcar cîteva din aceste ancoră legate între ele prin lanțuri. Dacă mai putem crede că nici un arhitect sau nici un monumentalist n-a trecut în ultima vreme prin centrul orașului, nu este de înțeles de ce n-au fost ochite încă de agenții care colectează bucăți de metal nefolositoare. Nu este exclus ca ancorăle să se fi instalat singure în centrul orașului tocmai pentru a cerceta rezistența noastră la o mică ofensivă a prostului gust, precum și pentru a dovedi (în) operativitatea celor ce achiziționează fier vechi. Atragem atenția că dacă nu ne vom dovedi intensigenți față de această ofensivă „nevinovată”, miine-poi miine am putea afla că circulația pe bulevardele orașului este puțin îngreunată din pricina cîtorva vase de tonaj mijlociu, venite pe uscat pentru a contribui la specificul (cum ne place să spunem) și la farmecul Constanței.

tineri artiști

Într-un număr recent al **Contemporanului** (17 iulie a.c.) am remarcat cu satisfacție preocuparea redacției de promovare a cîtorva tineri artiști: poeți, actori, regizori, plasticieni. ...Cititorii de poezie vor trebui să rețină numele lui **George Mares** și **Nicolae Crezu** ca pe niște garanții ale frumuseții pe care o răspîndesc în jur”, se afirmă școlărește și cam imperativ într-o notă de prezentare a celor doi poeți, realmente înzestrați. În pagina rezervată teatrului citim o fișă extrem de favorabilă a proaspătului absolvent al I.A.T.C., **Liviu Rogoza**. Este salutar riscul publicației (și nu al autorului care semnează „modest” **A.B.**) de a insera o astfel de frază: „**Rogoza** e un actor de o considerabilă forță dramatică, făcut parcă pentru marile roluri ale repertoriului universal, cărora — atunci cînd le va juca — va fi capabil să le dea o interpretare neașteptată”.

Din interviul realist și încărcat de frumoasă modestie pe care tinărul regizor **Timotei Ursu** îl oferă **Contemporanului** transcriem un pasaj ce ni se

— Stimate domnule **Mihnea Gheorghiu**, ultima dv. carte, „**Dionysos**”, imi pare o cunună solidă așezată pe activitatea omului de cultură care sînteți. Aceste eseuri par să delimiteze o etapă spirituală, și, în același timp, să anunțe o alta. Deci, cum ne puteți defini sintezele din „**Dionysos**”? **M. G.**: Volumul „**Dionysos**” are o istorie proprie. Este cea de-a treizecea carte a mea, apărută cînd intram în al 30-lea an de activitate literară. Am vrut să se prezinte ca o formă poetică și personală a istoriei și criticii literare, înțelegînd prin aceste „eseuri lirice” definiția la care am ajuns în opțiunile mele pentru genul critic, pe care îl consider ca un jurnal de călătorie al unui scriitor în spațiul spiritual al altuia. În acest volum am scris despre „întîlnirile” mele cu cîțiva scriitori străini în propria lor țară, fiindcă nu poți vorbi despre Shakespeare dacă n-ai locuit la Warwickshire și nici despre Swift și O'Casey dacă n-ai fost născodată la Dublin. În ceea ce privește literatura română m-au pasionat resursele ei antice, tracice, fiindcă este știut că **Dionysos** a coborît spre Ellada sudică din munții noștri și că întorcîndu-se din Colchida, nava argonauților a poposit îndelung și pe coastele Mării noastre Negre cărora le-a lăsat vestigii toponimice: **Midia**, **Tomis** etc.

— Dacă derulez filmul întreprinderilor dv., de la „**Ana Maad**” și pînă la mai sus-amintitul titlu, ar însemna să prezint un concept ideal de „scriitor complet”. Adăugăm: teatrul, filmul, catedra de universitar, pentru a vă întreba dacă aceste „secundariate” împlinesc scriitorul ori trebuie privite ca niște „capcane”.

M. G.: Eu cred că scriitorul modern este obligat prin forța lucrurilor ca arta lui să corespundă mijloacelor de informare și de comunicare moder-

INTERVIU CU
MIHNEA GHEORGHIU

ne, pentru ca mesajul său să poată interesa o cit mai largă audiență. — Amintiți deseori rolul jucat de revista „**Cadran**”, în jurul căreia s-au grupat și format tineri intelectuali și scriitori progresiști. Această expoziție ne servește ca pretext pentru a vă întreba: este nevoie de publicații cu un profil distinct, care să „formeze” într-un anumit spirit bine definit?

M. G.: În anul 1939, scriitorii și artiștii care ne grupaserăm în jurul revistei „**Cadran**” eram tineri marxiști. Mai tîrziu ne-am întîlnit în împrejurări în care ne-au condus evoluția fiecăruia dintre noi și temperamentul fiecăruia. Cred că nu e nevoie de un program dogmatic pentru a constitui un grup sau o mișcare de idei în jurul unei reviste. Dar e absolut necesar ca direcția ei estetică și politică generală să fie definită, ca o bază trinitică de discuție liberă și sinceră.

— **Cesare Pavese**, după război, nota în jurnalul său „**I, mestiere di vivere**”, citez din memorie: „**Intelectualii de dreapta vorbesc într-una despre libertate. Mă gîndesc ce intenționează să facă cu alita libertate**”? Ce credeți, domnule **Mihnea Gheorghiu**, despre responsabilitatea scriitorului, oricare ar fi el?

M. G.: Cred puternic în responsabilitatea scriitorului ca cetățean al țării lui și al lumii în care trăiește. Iresponsabilitatea cu prestigiu e dăunătoare; de altfel, ireponsabilii și indiferenții nu mă interesează.

— Ce rol acordați culturii ca mijloc de apropiere umană, de comunicare și cooperare?

M. G.: În lumea de azi se discută tot mai mult despre „dezvoltare”. Eu cred că nu există dezvoltare fără cultură și, mai mult decît atîta, nu văd ce fel de pace putem stabili în lume fără cooperarea culturală dintre națiuni.

DAN CIACHIR

pare semnificativ: „...socotesc că un începător nu se cuvine să vorbească despre film; se cuvine ca un film să vorbească despre el, ceea ce e, evident, cu totul altceva...” Cuvintele lui **Timotei Ursu** sînt în egală măsură valabile și pentru consacrați.

„**Eugen Tăutu** — un debut excepțional” — iată titlul unei foarte elogioase cronică pe care **Adrian Petringenaru** o semnează cu prilejul deschiderii primei expoziții a pictorului.

Tinărul sculptor **Cristian Breazu** și „o certitudine a școlii interpretative românești”, violonistul **Eugen Sirbu**, completează bogata listă de nume noi sau aproape noi gîrate cu generozitate și — sperăm — cu temei de **Contemporanul**.

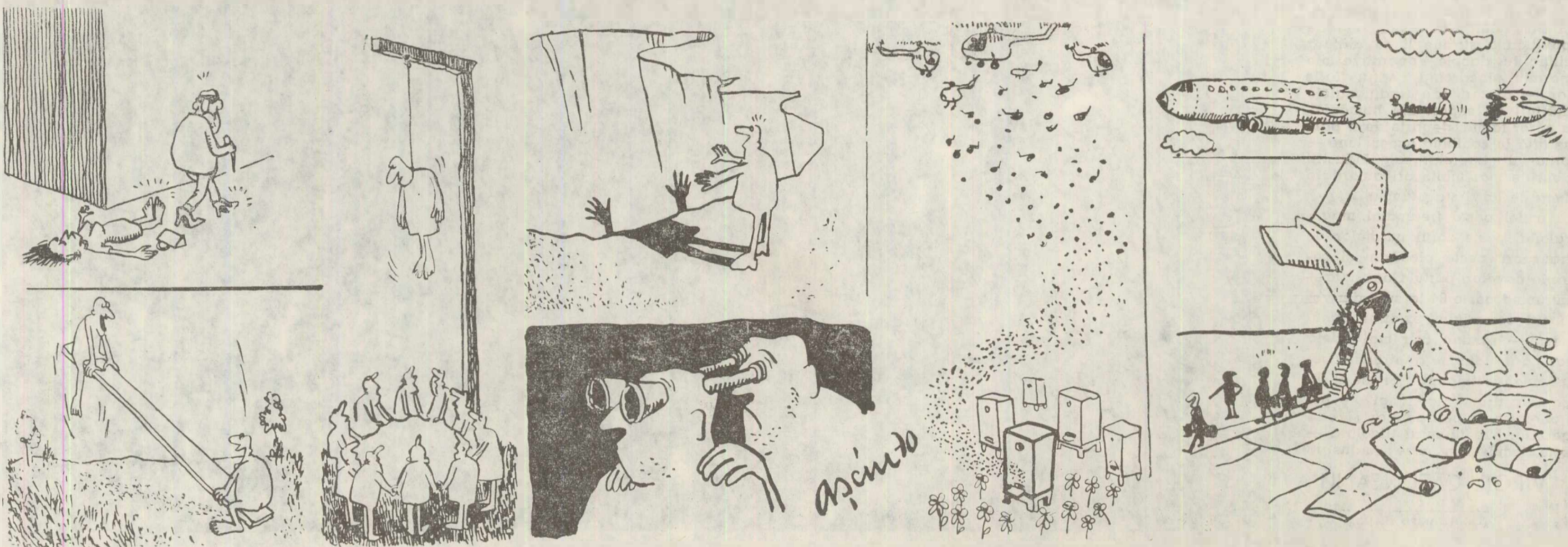
simpozionul „teatrul
și tineretul”

Cel de al treilea număr din Colecția manifestărilor științifice, editată de Centrul de cercetări pentru problemele tineretului, este intitulat **Teatrul și ti-**

neretul. El cuprinde comunicările și dezbaterile simpozionului **Teatrul și tineretul**, organizat anul trecut la Piatra Neamț de către amintitul Centru, în colaborare cu Comitetul pentru cultură și artă al județului Neamț.

După cum se afirmă într-o scurtă prefață, publicînd comunicările și sinteza discuțiilor purtate de-a lungul a trei zile, Centrul de cercetări pentru problemele tineretului încearcă să contribuie — și, adăugăm noi, contribuie efectiv — și pe această cale la cunoașterea vastei problematice referitoare la activitatea de formare și educare a tineretului, dar și la creșterea contribuției teatrului, ca artă militantă și angajată, ce poate și trebuie să influențeze pozitiv tinăra generație. Vom remarca de asemenea că organizarea acestui simpozion la Piatra Neamț constituie o nouă și îndreptățită recunoaștere a valorii tinărului teatru din orașul moldovenesc, a contribuției sale la diversificarea peisajului teatral românesc contemporan.

E. L.

fascinația adâncurilor

reportaj de NICOLAE FĂTU

TOMIS 3

Călătoria mea spre adâncuri este — deocamdată — un itinerar al imaginației pe care povestirile scufundătorilor au stîrnit-o și au proiectat-o dincolo de oglinda albastură a mării. O cohortă de gânduri și metafore-amfibie rătăcesc prin locuri văzute doar de scafandri, mă caută și mă găsesc aici, deasupra cuvîntului, sensibil ca o antenă ce trebuie să reconstituie pe „ecranul” reportajului niște imagini transmise prin radarul norocoaselor priviri obișnuite cu întinericul verde al apelor.

Nu-mi rămîne decît să găsesc cea mai potrivită „lungime de undă” pentru a scoate din mare și a strivi sub teascul tiparului — încă sărate și umede — cuvintele unui comentariu la călătoria în lumea tăcerii...

o altă mare...

Harta aceasta, plină de semne convenționale, este rodul unei călătorii de mii de ore pe sub albastrul neutru, într-o altă mare, într-o mare vie, cu mișcare și respirație proprie, cu imense jungle sau grădini de alge, cu covoare de scoici înclăstăe în țărîna rocilor, cu cîmpii de nisip sau de mîl, cu vâi și pieptișuri, cu liniști sau cu neliniști sub cerul lichid în care pînă și roșul singelui capătă o ireală culoare verde. E o hartă a platformei noastre continentale, migălos împărțită în careuri de oite o milă pătrată — multe, mereu mai multe, cu fiecare incursiune în adîncuri a căpitanului-locotenent Constantin Scarlat și a colaboratorilor săi apropiați.

Între vărsarea canalului Musura și Vama Veche, între țărîmul încălzit de splendorile vacanței estivale și linia adîncimii de 200 de metri, se deschide privirilor un imens teritoriu acoperit de ape, un pămînt pe care scufundătorii l-au prospectat geografic, l-au studiat din punct de vedere geologic, arheologic, topometric, sau l-au fotografiat ca pe o vedetă de cinema...

S-ar părea că pe inginerii hidrotehniști Dumitru Topală, Nicolae Petre și Petre Covacef îl mină în universul lichid dorința de a vedea cu proprii lor ochi rădăcinile digurilor croite de ei pe marea învînsă, paturile de piatră ale actualelor dane și cheiuri ce au fertilizat hectarele de mare cu geografia energică a portului nou. S-ar părea că pe ofițerii de marină comercială Corneliu Mironescu, Boris Drăghici sau Claudiu Dumitriu îi atrage aici curiozitatea de a ști cum arată partea de taină a apelor pe care le biruie navele lor în etravă. Ca și pe marinarul Paul Babencu, de pe una din navele tehnice ale portului, ca și pe pilotul Nicolae Berbec...

E de presupus, de asemenea, că scafandrul greu Vasile Tincu șase zile pe săptămînă constructor de edificii sub apă), sau Nicolae Radu și Ion Bică (primii doi scafandri autonomi ai secției căi navigabile a Navrom-ului) sînt cu toții chemați la cea de a șaptea zi sub apă de dorința perfecționării în sensul strict al profesiei.

Dar oamenii dezlegați cu desăvîrșire, prin profesie, de împărăția nestatornicului Poseidon?... Pe aceștia ce îi determină să-și reducă aerul la puținul comprimat într-o butelie de oțel inoxidabil, să-și sacrifice plimbările pe pămîntul beat de verde și vară, cîtreierînd dedesubturile zgîrcite în lumină? Ce-i mină către adîncuri pe reporterul militar Constantin Botoncea, pe fiul său, Doru, student la Politehnică, pe fiica sa, Ecaterina, elevă a unui liceu sportiv cu discipline ferm consacrate uscatului? Ce impuls lăuntric le determină pe adolescentele liceene Gioconda Miricescu, Tatînușa Popescu, Adriana Zabalau, pe colegii lor, Gheorghe Tincu sau Adrian Rudi, să se supună de bunăvoie rigorilor acvanauticii, să-și potrivească vîzîul și respirația după legi necunoscute majorității oamenilor?

dobrogea submarină

Răspunsul este unul singur, punctat aici, pe neobișnuita hartă, pe această „radiografie” a mării și a useatului de sub ea: setea, eterna noastră sete de cunoaștere, cea care împinge oamenii în cabinele spațiale sau în liniștea sobră a laboratoarelor, aceeași sete ne aruncă în cutia de rezonanță a mării! Sau, poate, convingerea că e de datoria noastră să fim mai bogați cu un pămînt, cu o apă, cu o lume întregă...

Pe o lungime de 36 de mile marine, pe durata a unsprezece ore de mers întins de-a lungul țărîmului, marea apare pe hartă umanizată de mîile de descinderi sub apă, de semnele convenționale ale înfățișării cu care li s-a arătat curajoșilor: cunoscută aproape sută la sută pînă la distanța de trei mile de țărîm; cu peste 60 la sută din suprafața fundului privită de ochi și pipăită cu mîinile pînă la 6 mile în larg; aproape pe sfert cunoscută între mila 6 și mila doisprezece...

Sîntem, așadar, mai bogați cu o Dobroge!

O sută șazece de kilometri pătrați de grădini subacvatice se leagănă sub vîntul lichid, urcîndu-și spre lumină bogățiile încă nefolosite de oameni. Aici ne așteaptă cele aproximativ un milion de tone de alge (mai mult decît întreaga producție anuală de furaje și plante tehnice a Constanței...), aici ne cheamă holdele algelor brune din care să extragem miraculoasele tablete și scruri,

substanțele utile industriei pielăritului, catalizatorii de reacții chimice, alimentele concentrate pentru copii... Tot aici, algele verzi nu așteaptă decît coasele subacvatice ca să dubleze în fiecare an hrana turmelor și ci-rezîilor dintre mare și Dunăre. Dobrogea de sub apele mării e generoasă pînă la miracol!

Pe aici trece drumul stavrizilor, drumul scrumbiilor, drumul zanganilor, drumul lufarilor, drumul sturionilor și al pălămidei... Toate aceste drumuri, zonele preferate ale calcanilor, ale barbuilor, ale guvizîilor — totul este însemnat pe harta ce se îmbogățește în semne după fiecare scufundare a temerarilor. Căci niciodată n-am fi putut obține atîtea informații doar aruncînd în necunoscut năvodul...

Trei sute șase kilometri de platformă stîncoasă și-au trădat în fața vizorilor scafandrilor bogăția lor de carne și de sîdef. Trei sute șase kilometri pătrați cu cite patru pînă la cinci sute de midii pe metru — însumînd cel puțin nouă milioane de tone. O rezervă inepuizabilă, practic, chiar dacă s-ar întemeia, pe baza exploatării ei, o întreprindere a fâlnurîlor furajere, a restaurantelor cu specific marinăresc, a conservelor atît de căutate în lumea întregă. Hotărît lucru: sîntem mai bogați cu o Dobroge!...

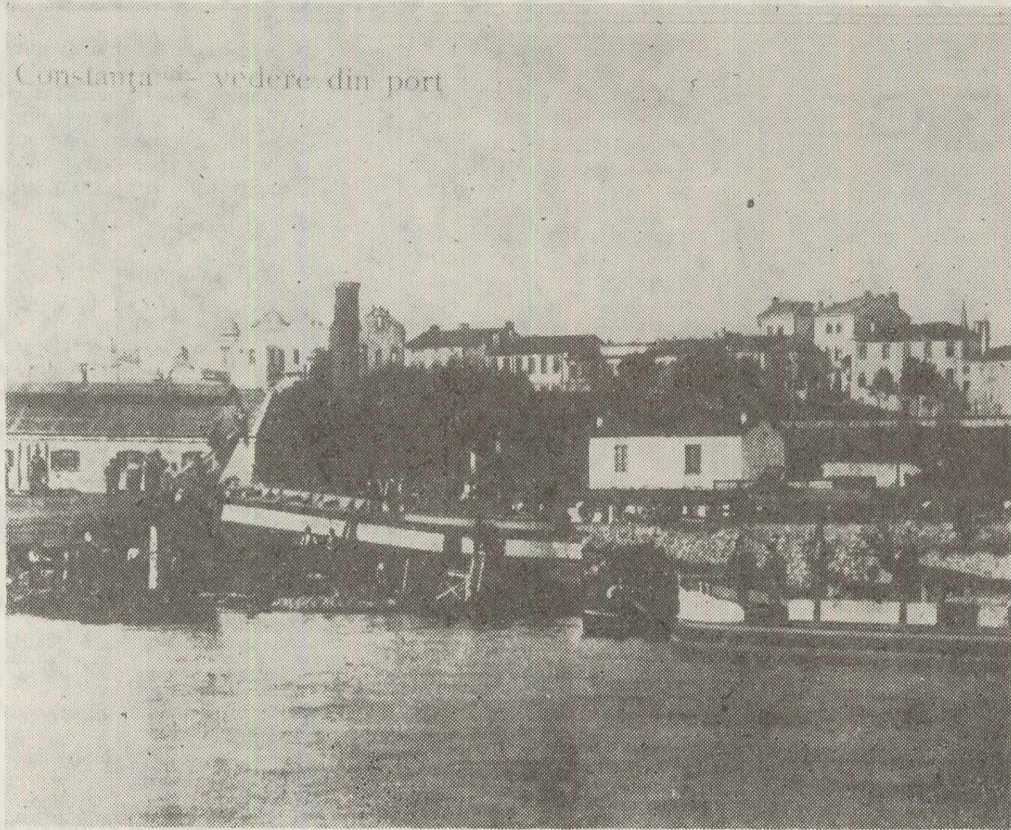
canionul verii

Nu-mi ajunge harta ca să-mi pot imagina miracolul despre care îmi vorbește Constantin Scarlat. Am stîns lumina și marea a trecut pe ecran, revărsîndu-se prin suvoiul de raze al aparatului de proiecție. Filmul se derulează încet, iar în zgomotul aparatului se împletește comentariul improvizat pentru singurul „spectator” din sală — reporterul: „Cînd am ajuns în apropierea fundului, m-am trezit într-un peisaj de basm. Stînci enorme de calcar, cu ciudate eflorescențe ai-doma unor bărbi de apostoli, închideau între ele o vale abruptă, un veritabil canion submarin, din care țîșnea vegetația luxuriantă. Jos, pe firul văii, era o adevărată pardoseală de midii, pe deasupra căreia scînteiau săgețile negre ale barbuilor. M-am apropiat de una dintre stînci și — dintr-o dată — m-am simțit învîluit de ceva ca o răsuflare fierbinte. Am început să cercetez cu atenție stîncă. Sub ochii mei țîșnea viguros, în verdele mării, un izvor de grosimea brațului. Mi-am îndepărtat tubul de alimentare cu aer și am sorbit din apa izvorului: era dulce și avea gust de sulf.

Dacă apa acestor izvoare va putea fi captată, ea ar putea umple piscinele în locul celei de mare. Concentrația existentă ar fi dublă (sau triplă), s-ar elimina cheltuielile necesitate de încălzire și s-ar tripla acțiunea terapeutică. Sîntem, deci, în posesia unui Techirghiol submarin!

Tot aici, în canionul verii, sînt grupate cele mai multe din midiiile perlice descoperite pînă acum pe platforma noastră continentală, precum și cei mai mulți melci japonezi „Rapana“... Deocamdată vitregia iernîlor aspre împiedică perlele de Marea Neagră să ajungă la valoarea sau la transparența celor din mîinile calde. Niște bazine acoperite, însă (în care ar fi pulsată o parte din apa miraculoaselor izvoare), ar putea elimina toate neajunsurile și astfel culturile perlifere ale Japoniei ar avea un egal, un concurent potențial în apele noastre!“

Desigur, toate acestea sînt sugestii, presupuneri — dar ele vor ieși cîndva din sfera ipotezelor și atunci ne vom aminti de ziua în care niște oameni îndrăgostiți de apele noastre au pus piciorul într-o vale de basm, deschizînd drumul oamenilor spre bogățiile mării...

zborul invers

Poseidon a clădit generoasa împărăție a stufului, între brațele Dunării, apoi a tras în fața mării briul nisipurilor, a despărțit lacurile Mangaliei, Techirghiolului și Siutghiolului, de marea cea mare — aducîndu-și astfel uscabul mai în aproape. Dar zeul nu este numai un zidîtor, ci și un distrugător al pămîntului... El sapă și astăzi în țărîmurile noastre înalte, stăruitor și tenace, prăbușîndu-le pe înecet, ascunzîndu-ne și păstrîndu-ne istoria sub oglinda apelor. Iar adevărul istoriei conservate sub apele mării l-au aflat tot oamenii amfibie. Ei au adus la lumină primele amfore, primele ancore de plumb sau de piatră, din largul Mangaliei, acolo unde s-a dovedit a fi fost străvechea radă a Callatisului heracleean. Ei au întemeiat — fără să-și dea seama, poate, de importanța actului la care participau — cea dintîi secție de arheologie submarină din România! Întîi portul, apoi orașul, cu zidurile de apărare, cu străzile, casele, templele și atelierile sale prăbușite în mare, o dată cu pămîntul care le țînuse pe umeri — toate le-au aflat zăcînd îngroapate sub mil, sub scoici și tufișuri de zostera!

Ei sînt primii oameni ce au pus un fragment de istorie „la uscat”, primii prospectori ai vieții oamenilor, obiceiurilor, relațiilor comerciale și aplicației spre artă ale întemeietorilor Mangaliei de astăzi...

Apoi au privit malurile dinspre Cazino ale Constanței, pe care marea le mușcă pînă și prin piatra digurilor de protecție, și s-au întrebat: oare nu s-a întîmplat și aici același lucru? Oare marea n-a smuls nimic din întinderea Tomisului elin, din străzile și din monumentele sale? Și iată-i plonjînd în căutarea răspunsului pe doi dintre iscoditorii scafandri autonomi: căpitanul-locotenent Constantin Scarlat și reporterul militar Botoncea.

O incursiune, zece, mai multe zeci... Iar astăzi, harta întocmită de ei și orele de filmare sub apă sînt în măsură să dovedească nu numai adevărata întindere de acum două milenii și jumătate a Tomisului, ci și configurația elementelor de construcție care s-au păstrat din portul și din orașul acoperite de apă în urma surpării loesului pînă la talpa de stîncă...

Resturi ale digurilor — în care se mai deslușește imbucătura pietrelor, amfore de Rodos și de Milet, țigle de Kersones — zac răvășite în fostele antrepozite. Coloane (triumfale, cîndva...) stau îngroapate în noroiul viscos al fundului, alături de lemnul ciuruit și de ancorele corăbiilor care n-au mai plecat niciodată, alături de sfîrtecăturile străzilor care nu mai duc nicăieri...

A venit o nouă vară și reîncep ciudatele promenade submarine: se recuperează obiecte, se fac filmări... Mărturiile culose din lumea tăcerii ne împing, pare-se, cu două secole în urmă — spre data recunoscută pînă acum a întemeierii orașului, spre data celor dintîi descinderi definitive pe țărîm din galerile milesienilor!

...Și e duminică, și oamenii în costume ce seamănă cu veșmintele cosmonauților pleacă în căutarea istoriei! Ei sînt descoperitorii unui alt Cosmos, la fel de puțin cunoscut, la fel de important pentru cunoașterea omului, pentru dezvoltarea pe mai departe a civilizației, la fel de greu accesibil ca Luna, ca Soarele, ca Luceafărul... Inotul lor este inversul zborului, dar există un punct de cumpănă a gravitației în lumea tăcerii, un punct dincolo de care orice coborîre devine o înălțare!

MARIN MINCU

cumpănă

Și pleacă omul cu toate ale lui în somn amețit de dorul călătoriei și nepregătit (ca femeia ce vrea să plece la cîmp și nu-l gata mîncarea doar să mai fiarbă pușîn dar se trece ora mîncatului și atunci ce se face) cu un ochi pe un deal așîntit cu altul pe celălalt deal între ele o spîrtură gigantică se cascade ademenind un ochi hipnotic al șarpelui vara să nu se uite dedesubt să nu știe ce atîrnă în urmă să nu scuture murele din vreji de pe hotarul neantului și să nu sperie păsările adormite prin culburi străine pe ouăle sorocite altora să nu mai știe nimic de aici să nu vrea să-și amintească nimic din ce vede dincolo să deschidă un ochi și să nu poată vedea decît un deal uîltind ce este în partea cealaltă să-l închidă și să vadă dincolo dar niciodată ce se află între ele să nu știe nimic să nu știe

răpirea în iubire

Vai mă caută iubita pe cîmpuri cu lacrimi în pumni nepătate înorînd iarba și frunzele pe unde calcă să recunoască mersul meu neschîmbat și iată se-ntîmplă norocul eu sar odată din capcana-n care sînt prins și mă reped s-o allu-n mine ascunsă bat la porți de aer cu ghiarele scurm cu dinții-n carnea rămasă dar lupii îmi spun că e numai o durere zăvorîlă și vai sfîșiat o vad și nu mă recunoaște îmi apropii fața de a ei străină urlu lupește scrișnit blestemînd și blestemul se-ntoarce asupra-mi biciuîndu-mă și alungîndu-mă înapoi ea plînge pe chipul meu negăsit și vai iubita mă caută și vai tînguirea ei picură lîngă răpire doar întristîndu-mă

răpirea în sara

pe drum sara sîngerînd prin pietre și mărăcini descultă adulmecîndu-mi pașii după mirosul aceleiași calde lăsat în buruienile cu putere ascunsă presărate de maica în scîldătoare cu părul încilcit în vînturi șerpi iscoditori cu mîinile împreunate ca o troiță așteaptă la hotarul unde se întîlnesc milogii să-și impartă prăzile îmbăloșate de invidie scîrmînînd caierul birfei lor profetice orbi au întrebat frunzele călătoare șchiopii au ascultat gropile de spovedanie vărsîndu-și păcatele și nimeni nimic n-a aflat încotro m-am surpat în răpire

evadare

Greu a fost să mă scutur de somn o vîrajă nămolosă lîngă putere era poarta uitării aruncată un zar crîncen al sorții intram

acolo fără să știu și asta era vina mea impodobită cu sceptru și tron încă îmi trimiteam iubita înainte eu

sprijinîndu-i privirile de partea de dincoace ea înghețînd pe încrederea dată pe mine vai așteptîndu-mă

mireasă a morții pe mantia albă ținută în colții de lup

INTRODUCERE ÎN BOEMA LUI CONSTANT TONEGARU

Despre Constant Tonegaru s-a scris mai ales în ultimii ani, când, discutându-se aportul poezilor din deceniul al IV-lea, a început să fie citat alături de Dimitrie Stelaru, Geo Dumitrescu, Ion Caraion și St. Aug. Doinas. Mulți îi mai știu figura boemă și statura înaltă, mulți și-l mai amintesc din ședințele postlovinesciene ale cenaclului *Sburătorul*, din 1946, puțini însă îi mai au volumul de debut, *Plantații* (1945), premiat de Fundația pentru Literatură și Artă. E cu atât mai merituoasă grija editorului său postum, Barbu Cioculescu, de a adăuga la *Steaua Venerii*, volum rămas în manuscris, și ciclul prin care poetul s-a impus.

C. Tonegaru, ca și Ion Caraion, Alex. Lungu, Mircea Popovici, Mihail Crama, și ca și semnatarul acestor rânduri, a debutat în timpul (1942) și a trăit în mod esențial drama ultimului flagel. Poezia sa se afirmă ca un protest la adresa literaturii de război, la adresa unei mentalități, unei lumi, din care dispăruse libertatea: *La zece pași de mine domnul caporal / își clacsona prelung cu pompa biliară / ce-i atrina din pintec, verde, afară, / patrula nimicită la asalt /*. Versurile traduc un sentiment ironic și acuzator.

Tonegaru a avut un impulsiv temperament de poet, identificându-se uneori cu un fel de cavalier demodat al poeziei. Încadrarea sa într-o zonă romantică, cu toate dispensele și amendările aduse acestui concept estetic, nu e o eroare, și editorul său postum îl intuiește just din acest punct de vedere. S-a spus adesea că generația sa, cel puțin printr-o parte din poezii ei reprezentative, dintre care nu lipsește, desigur, Tonegaru, a atras poezia spre tehnicile ziaristicii, a „despodobit-o”. Depoezizarea ca protest antitraditional este însă un fenomen mai vechi, cultivat și de Miulescu și de Argehezi într-un fel, dar în perioada aceasta devine mai acută, mai evidentă; poezii caută o altă estetică: *Vezi îmi stau nervii în semicer / unde lingurițe de argint cu monogram / cad în linie dreaptă — / acolo, sub altă mare, aceeași, / nave răsturnate cum sint căștile de pompier / gloria tăcerii așteaptă. (Tristele omului mediocre)*. Depoezizarea aceasta este în fond un alt fel de poezizare, un alt mod liric. Culegera publicată anul trecut și epuizată așa de repede echivalează cu o adevărată ediție critică completă a operei lui Tonegaru, cuprinzând cele două volume, unul antum, *Plantații*, și altul postum, *Steaua Venerii*, dar și 18 poeme răzlețe. Autorul și-a îngrijit singur manuscrisul, definitivându-l și operind chiar unele modificări.

Cînd apăreau, în 1945, *Plantații*-le au stîrnit mare vîlvă și au creat o vogă poetică pe care Tonegaru a alimentat-o și printr-o trăire autentică a boemei sale. Desigur, era o manifestare mai violentă a unei noi expresii poetice, expresie care n-a atins însă profunzimea dramatică a contemporanului său de generație, Ion Caraion. Apreciat de cei mai reprezentativi critici români, dintre care cităm pe Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu, Constant Tonegaru devine, prin *Plantații*, un poet al unei alte sensibilități, căruia nu-i lipsesc manierele și apelativele de trubadur citadin contemporan: *Ei, Tonegaru, alchimist al clarurilor de platină, / aminteste-ți de dansul de peste vâmi, peste zodii... / dincolo de pulpe ferigite creșteau miraculos / pină la pieptul unde săltau două rodii. (Salomeea)*.

Suprarealismul de care a fost acuzat poetul e numai o intenție, poezia sa e cursivă chiar atunci cînd devine dictu: *Încet mă plimbam prin certitudinî mormăind ca un tub de orgă / la salahorii ce aruncu pe cheul din Bahîa cite un cub de piatră ca pe un zar / și prin mințe pădurea tropicală îmi scincea ca o viață-ntr-un cîine / ce căuta omul cu miros de scrumbie, oit o catedrală gotică de bazar. (Fantoma lui Oswald)*. E aceeași pastă poetică (mai violentă în expresie) ca și-n *Izobare*-le lui Mircea Popovici, ca și-n poemele-fluvii ale lui Alexandru Lungu din *Ora 25*. Insolite sint asociațiile cromatice și simbolurile compuse din „materiale lirice” exotice ce readuc pe planul inspirației, adaptat unei alte faze, vechi exotisme la modă în toate timpurile. Un oniric cu febră potabilă, amator de alegorii în care „pozcoază” ca un prestidigitator, Tonegaru ne oferă un mediu lunatic de vis și de aventură a cuvintelor. Cît de exact și-a definit poezia prin acea „Introducere în poezia cuvintelor”: „Încercarea de a da o definiție poeziei înseamnă a prinde un abur cu o plasă de fluturi”.

Romantismul oniric de care se vorbește curent în legătură cu această poezie nu se sublimază ci mai mult se refulează în erotisme minime. Primul volum inscrie un singur poem de dragoste (și acesta cu un sentiment de „prea tîrziu”); în *Steaua Venerii* însă există un fel de febră erotică refulată, un fel de nostalgie a unor imperii inaccesibile; numai ultimul ciclu, embrionul posibil al unui nou volum, exclusiv cu tematică erotică, conține cîtece de iubire în care domină gustul de leșie, proiectînd anxios tristețea, descompunerea, inadaptația. Iubita trece fără să-l cunoască și numai cu jumătatea ei vie își strigă dragostea, căutîndu-l pînă în zori, iubirile sînt niște ruini, conservate-n fotografii, patul curtezanei e acum un teren viran, cu minile întinse între uragane, femeia iubită se pierde pe străzi, pe frunța ei clocește un ocuator de patimi, iar în trupul ei s-a făcut seară; lumea e panerotică la modul tragic, crinii sînt obosiți de dragoste, iar „mirosul lor tulburător ucide zborul păsărilor imperecheate”.

Aceste madrigaluri disperate, pline de angoase, au în ele ceva din neliniștea trubadurului, ultimului trubadur pe care lumea-l refuză și care nu mai găsește liniște decît în vis. Iată un protest la adresa iubitei ce nu mai știe să asculte cîntece: *Pleacă, am zis, ademenit de ruinele tale — / îți dau înapoi toate urmele / cu turma plecată, nevăzută / cînd ți se face de om — / și-am deschis sertarul cu dune de cenușă — / îți tai părul care crește înecetat din fotografie / dacă nu vrei să-ți spun un vechi cîntec de iubire //*. (Curtezana).

Reactualizat, Tonegaru întregeste peisajul liric din deceniul poetic amintit și ne prilejuiește, dincolo de meditația retrospectivă, o explicare aproape deterministă a atitor tonuri și moduri lirice din poezia contemporană.

EMIL MANU

Insemnătatea unei atari sinteze stă, înaintea înfăptuirii eseistice propriu-zise, în necesitatea și dreptul de cunoaștere a poeziei moderne.

Tempul inchiizitorial al afirmării ori negării ei fiind apus, e de la sine înțeles că niciodată această cunoaștere un va mai putea fi săvîrșită cu categorii și criterii de arhivă. Ea însăși o categorie negativă, lirica modernă se naște și există, spre deosebire de toate formele clasice și neoclasiche, ca act și concept totodată, încît contemplarea disociață a părților devine cu neputință de săvîrșit fără păgubirea intragului poetic. Altfel spus, a discuta despre conceptul de poezie modernă înseamnă a descifra și defini poezia însăși — și invers. Lucrurile ajung astfel la o altă evidență din ce în ce mai obsedantă pentru contemporani: în cazul poeziei moderne, rafinamentul teoretic coincide tot mai profund cu puterea creatoare, încît imaginea poetului-ștet devine realitate structurală aproape de ideal. Situația — similară cu cea a prozatorului-eseist — ține direct de timpul modern al literaturii, constituind însăși axa teoretică a **Conceptului modern de poezie**. (Că autorul însuși o ilustrează, e un fapt pentru care vom alege alt prilej). De altfel, autorul chiar propune la un moment dat un calc terminologic de pe urma căruia dubletul devine sesizabil: „Baudelaire, Poe, Mallarmé sînt și ca poeți și ca poeticieni (s.n.) foarte actuali, interesul pe care-l suscită opera și gîndirea lor n-a încetat să crească în tot cuprinsul veacului nostru” (p. 102). Între „poeți și poeticieni” vor fi de urmărit, deci, nu atît elemente de relație, oit elemente de incidență. **Conceptul modern de poezie** este o cercetare istorică a acestor scări de incidente, urmîrind fazele elaborării conceptului, de la **romantism** la **simbolism**, sub rezerva unei extinderi viitoare pînă în actualitate. Înfișarea fragmentară a studiului nu ne poate face să ocolim chestiunea fundamentală de care se leagă posibilitatea definirii conceptului. Este vorba de caracterul **diacronic** al unei astfel de cercetări, ceea ce nu mai reprezintă un fapt divers de metodologie. Două sînt argumentele principale de ordin istoric care vin să susțină și să explice structura eseului. Primul se referă la faptul că „simbolismul e o primă încercare de structurare a experienței poetice moderne”, chiar dacă despre o poezică perfect organizată a simbolismului nu se poate vorbi.

A doua premisă este în fapt o reducere de ordin genuistic ce nu exclude arbitrarul, între termenul de **poezie** și **genul liric**: „Toată lumea va fi de acord că termenul de poezie în covîrșitoarea majoritate a contextelor în care poate fi folosit astăzi, denotează **poezia lirică** — s.n. (p. 9). Eseul își asigură astfel soluția unei ontologii lirice care pare a nu contrazice nici o clipă cele mai îndrăznece postulate evoluționiste.

Acceptînd ideea de gen, pe de o parte, fixînd cercetării un prag simbolist, pe de altă parte, Matei Călinescu evită și rezolvă în același timp conflictul esențial între poezie și istorie pe care structuralismul antiistoric îl transează definitiv în favoarea poeziei. Faptul dezvoltă contradicții capitale care nu mai sînt ale autorului, nici ale metodei, ci ale poeziei însăși. Căci, dacă pînă la întuirea neideală a **liricității** de către simbolism, putem vorbi de devenirea conceptului de modern, deci despre un **timp** și o **istorie** a sa, de la acest prag pînă la „gradul zero” al literaturii nu avem de-a face decît cu o regresivă fulgerătoare în cadrul căreia conceptul însuși s-a suprimă. E

perspectiva pe care autorul o deschide în titlul (care ocolește cu bună știință orice idee istorică) și în finalul eseului, cu conștiința că din clipa în care poezia devine „semn” iar semnul se are ca obiect doar pe sine, orice încercare narativă de definire a conceptului de poezie devine paradoxală: „limbajul poetic spune infinit mai mult decît spune și totodată numai ceea ce spune, pînă la absoluta intraductibilitate a mesajului său care se are drept obiect doar pe sine”.

Aici se află problema capitală a eseului lui Matei Călinescu, care din principina obligațiilor de ordin cronologic pe care și le asumă nu poate rosti și cuvîntul final. În **Conceptul modern de poezie**, poezia se află în discuție cu însăși posibilitatea sa de a fi sau de a nu fi, de a comunica sau incomunica, de a semnifica sau nonsemnifica. Proiectînd la cîteva disocieri preliminare între liric și epic („Avatarurile...”), între logica poeziei și logica intelectuală (**Logica poeziei**), autorul stabilește implicit un moment original cu valoare practică, moment a cărui deplasare în timp spre noi înseamnă și o negare a imperiilor clasice ale poeziei. Demersul pornește de la dihotomia

MATEI CĂLINESCU :

conceptul modern de poezie

miile lui Coleridge care ajunge să definească în sens structuralist un organism poetic cu funcționalitate legică: „poemul își atinge perfecțiunea atunci cînd fiecare din părți prilejuiește cea mai mare plăcere imediată compatibilă cu cantitatea maximă de plăcere produsă de întreg” (p. 67). Vorbind despre „logica organică” a poetului englez, Matei Călinescu trasează hotarele unui pre-concept modern în care elementele estetice de tranziție stau încă împovărate. Pasul spre estetica lui A. E. Poe în capitolul **Începuturile „poeziei pure”** nu este ceea ce numim indeobște o filiație cu date mai mult sau mai puțin exterioare. Părăsind cadrele generale ale discuției, criticul ridică investigația într-un plan strict structural, unde analiza postulatelor teoretice modifică substanțial sensul și intențiile istoriste ale metodei sale. Demontînd în părțile ei componente poetica lui Coleridge, Matei Călinescu hotărînește un concept de poezie fundamentat pe o **sumă specifică** de raporturi. În sens platonian, această sumă specifică de raporturi reprezintă însăși condiția de existență a artei. Pornind de la cuvînt (care în cazul literaturii reprezintă primul și ultimul raport al ființării), cu cît ne adîncim în timpii primari această sumă de legături este mai mare și mai înlănțuitoare. Altfel spus, ideea de evoluție în artă, de „progres”, dacă vreți, nu reprezintă altceva decît schimbarea și reducerea acestor raporturi ale artei cu natura și istoria. Între clasicism și estetica „necuvîntului”,

poezia, în efortul ei de elibărare, își curmă treptat propriile relații înlănțuitoare cu timpul și materia. Abolirea rimei, ritmului, epicii și a tuturor celorlalte norme coincide cu înaintarea poeziei spre ideal, dar și cu dispariția ei.

Ajunsă la semn, poezia a ajuns în pragul libertății sale absolute, dar și al (in-)existenței. Restrîngînd o discuție ce-ar merita încă răgaz, vom conveni că evoluția conceptului modern de poezie este invers proporțională cu suma specifică de raporturi ale poeziei. E tocmai ceea ce dovedește eseul lui Matei Călinescu prin cîteva operații estetice de rafinament.

Normele compoziționale pe care le preconizează Poe („mai apropiate de rigoreea matematică decît de frenzia afectivă a inspirației”), adică „dimensiunea ideală a poemului”, „tonul”, „intensitatea”, „muzicalitatea” etc., diferă și ca număr și ca grad de materialitate de cele ale precursorului amintit, și cu atît mai mult de cele ale poetice clasice.

Înaintînd în timp, vom constata la Baudelaire opoziția în fața naturalului și o nouă reazărare a relației dintre lume și limbaj pe bază de echivalență. Mallarmé scutește poezia și de această ultimă îndatorire de comunicare cu exteriorul, izolînd limbajul poetic de cel uzual, „cu prețul de a nu mai comunica nimic”. În fine, statutul simbolist în eclecticismul său stabilește o nouă ordine estetică, aduce poezia și mai aproape de esența sa: limbajul.

Aici urmează să fie auzit „le bruit de porte claquée” al cuvîntului, dincolo de care poezia este tăcere. În acest punct, istoria decada laolaltă cu orice altă convenție teoretică evoluționistă devenită, eventual, prejudecată. Autoritatea clasică a liricii ca gen (al cărui balast hedonist nu trebuie ignorat) sfîrșește fără a se putea transforma dintr-o prioritate cronologică, într-o prioritate estetică, cum am văzut că preconizează autorul. Liricizarea noțiunii de poezie rămîne un simplu simptom al unei negații continue, care, în cazul de față, exclude nejustificat raportul între conceptul modern de poezie și **mit**, ale cărui roșturi în definirea modernismului și în eliberarea poeziei sînt cel puțin egale cu ale limbajului. Dar prin aceasta pierdem dreptul de a mai interpreta mitul ca peripeție. Definirea lui se referă la o sumă de raporturi consecvent conducătoare spre centrul arhitectural.

În acest centru „celest”, mitul se întilnește cu **cuvîntul** — cuvîntul însuși devenind un mit, conștient că poate conține și exprima în totalitate semnificațiile istoriei care l-a creat. Categoriile, conceptul modern al poeziei își amplifică astfel sfera și mijloacele de negare, sporindu-și căile de disoluție a raporturilor dintre cuvînt și lume, luminînd o dată mai mult abisul care se deschide între poezie și ființă.

E sugestia care ne aduce, desigur, în esența eseului lui Matei Călinescu, care pentru estetica românească și față cu puținele studii precedente (G. Călinescu, Liviu Rusu) aduce o netăgăduită însemnătate innoitoare. Poate doar umbra de pedanterie care plutește peste unele pagini (inclusiv respectul scrupulos pentru unele postulate de bibliografie) să ascundă curiozității neavizate tragica victorie a poeziei.

AL. PROTOPOESCU

MIHAI DRĂGAN :

APROXIMAȚII CRITICE

În titlul pe care Mihai Drăgan îl așază pe coperta volumului său de studii (nu spun „primul” intrucit studiul introductiv la o ediție B. P. Hașdeu apărut în 1968 și necuprins aici poate prețui singur cit un volum), critica literară intră în discuție cu însuși rostul și demnitatea ei. Trezind peste alergiile pe care le-ar putea stîrni în cabinetele sterilizate ale criticii universitare, ideea de „aproximație” stă aici ca o pavază a spiritului împotriva rutinei și automatismului. Căci chiar dacă ar fi lipsit în această privință avizul unui E. Lovinescu (de altfel subliniat de autor în **Prezența criticii**) ori argumentul unei întregi cariere călinesciene, nu ne-ar fi în nici un fel greu să recunoaștem cite exigențe absurde, cite iluzii vane și precepte fosilizate în tratate vechie „introductive” vin să domesticească dacă nu să otrăvească organizmismul criticii literare ce poartă în sine chiar sensibilitatea creației.

Cum nu intenționăm aici a ne rătați în falsa dispută dintre impresie și postulat, vom porni de la,

ceea ce cartea lui Mihai Drăgan reclamă în esența articolelor ei programatice. Momentul în care criticul subliniază condiția de actualitate a criticii literare ni se pare decisiv pentru însăși definirea conceptului de critică. Observînd că **critica modernă** (...) a ajuns să fie **conștiința de sine a literaturii** epocii sale, autorul precizează implicit locul și funcțiile criticii între celelalte forme de manifestare ale spiritului creator. Din această perspectivă, termenul de **actualitate** nu mai vine să reabiliteze foiletonul, cronica ori recenzia atît de odioase unor dioptrii docente prin care nici o rază nu va răzbate niciodată. (În treacă, fie spus, osteneala unor autorități de ocazie de a ierarhiza critica pe „genuri”, chipurile, nu e mai puțin desartă decît osteneala seculară — și cit de cit motivată teoretic — de a invinge și stăpîni Poezia prin categorii). **Actualitate**, în cazul de față, înseamnă gust estetic în funcțiune, înseamnă discernămint al valorilor. „probatate spirituală” în stare să armonizeze perfect aceste valori, în fine, înseamnă salvarea criticii li-

terare de la servituți ce țin în umilințele lor de deceniu (uneori de anotimp) de psihologie, de clasă, de dogmă, de mulți alți factori mai mărunți, între care unii nici nu pot fi încă numiți. Altfel spus, nimic nu poate afirma ori nega valori artistice (aici idealul istoriei literare e în plină dificultate) fără de a fi în actualitatea creației artistice respective. M. Drăgan ne strămută astfel în plină spiritualitate maioreșciană recunoscută consecvent de întreaga istorie ulterioară a criticii românești, în poziția unor încercări de contestație, de nuanțare ori de interpretare. Maioreșcianismul devine **actual** nu prin exhaustivitate, nici prin aplicatie metodică, ci prin capacitatea sintetică de a privi opera literară dincolo de concretul categorial, în frumusețea ei indefinibil. Critica este arta de a citi cu o tehnică personală culele nevăzute ale operei literare și a le adînci, metaforic vorbind, prin crearea unor punți afective între propriu spirit și structura complexă a fenomenului analizat. Esențiale sînt gustul, sensibilitatea, cultura și vocația criticului, puterea lui de a trăi opera, iar nu o metodă de analiză învățată. (**Prezența criticii**).

De unde, rațiunea unui articol intitulat **Actualitatea lui Maioreșcu**

cu care se deschide volumul **Aproximații critice**. Data cînd a fost redactat (1965) explică îndeajuns diplomația impusă de moment, cită există în fraza de început: „O cercetare cu acest titlu poate părea surprinzătoare...” Cum și prin ce ar putea surprinde valabilitatea operei unui critic aplicat misiunii sale care nu face altceva decît să traducă și să opereze în termeni naționali cu ideea conștiinței critice? Întrebarea obține însă răspunsuri revelatoare. Maioreșcianismul, fapt subliniat de autor, devine principiu estetic nu prin odioasa manie de a consolida certitudini sociale, ci prin forța „distructivă” a tuturor agenților extrinseci artei care ajung să „legitimeze” pseudoexistența unor produși literari mediocri.

În această privință e adevărat că Maioreșcu „nu s-a putut sustrage unui anumit dogmatism” (s.a.), acesta fiind însă un dogmatism de idei și nu de forme. Disocierile pe care M. Drăgan le face din interiorul maioreșcianismului ajung dirijate de critic (uneori în subtext) la semnificații strict actuale și programatice. Liniia directoare rămîne cea a unei înalte conștiințe critice în care se cuprind deopotrivă ideea de independență și de autoritate morală a criticii. Prin aplicare, ne plasăm

în sfera **criticii de atitudine** afirmată răsplat de către autorul **Aproximațiilor critice**: „Critica adevărată, repetăm, e o critică de atitudine (s.a.), de o înaltă răspundere morală și de o mare autoritate. Ea promovează cu credință operele viabile, dar poate și trebuie să respingă, fără șovăire, platitudinile, să descurajeze autorii improvizati. Caracteristic pentru momentul actual ni se pare că ar fi critica mai ales aplicativă, de percepere a valorilor interioare...” (p. 234). Adică o critică de precizie direcție maioreșciană care nu exclude spiritul polemic, opus spiritului pamfletar și care se îndepărtează tot mai mult de „critica de aspect general” a cărei inutilitate nu scapă nesancționată de Maioreșcu.

„Actul critic autorizat — scria criticul — este o judecată obiectivă exteriorizată printr-o subiectivitate”, ceea ce nu înseamnă altceva decît o judecată subiectivă în absolut, recunoscută obiectiv. Țintuții în cele mai limpezii ținuturi morale, judecata literară răscurpă în schimb un orizont spiritual liber de orice constrîngerii și obligații statutare. Caracterul aproximativ al criticii nu va mai însemna nici voluptatea pyrroniană a nesigurății și a probabilului, nici

un „proiect de ciîne“

În preambulul indicativ la „piesa într-un act solitar“ **Refacerea lumii** (neinteresantă de altminteri), foarte tânărul prozator Tudor Vasiliu ne oferă singur cheia literaturii sale : „Lămuriți pentru actor, pentru eventualul regizor ; pentru spectatori, spectatorul rămîne veșnic nelămurit : cînd va căuta să înțeleagă, va fi plesnit peste bot, lovituri repezi și puternice. Piesa face parte din categoria pieselor-jaz : se bazează îndeosebi pe inventivitatea actorului ; acesta trebuie să fie înzestrat în prealabil de către Dumnezeu cu calități deosebite, investit cu circa o sută de capete, cu tot atîtea miini, și un singur picior, atît cît să aibă pe ce se sprijini cînd învață să zboare ; rolul poate fi interpretat la nevoie de către Dumnezeu. Da, Da, poate e chiar mai bine să fie așa. Dumnezeu, dar regizorul va fi ales dintre oameni ; cînd va voi să intre în scenă, să-și numere actorul căzut, va fi nevoit să poarte la gît o tăbliță specificînd sexul și vîrsta. Dumnezeu va fi chemat la o singură repetiție, și aceea mică, uscată și formală“. Mai întîi, agresivitatea față de spectator (adică, în speță, cititor), căruia nu numai că, în principiu, nu i se îngăduie să înțeleagă ceva din textul propus de autor, dar care trebuie și sancționat brutal, cu mijloace contondente, atunci cînd manifestă cerințe de inteligibilitate. Din acest punct de vedere, proza lui Tudor Vasiliu se comportă principal : adică, folosește limbajul — și scriitura — ca un mijloc de a înfrunta pe cititor, de a-l deruta cu brutalitate, împiedicîndu-l să „înțeleagă“, prin libertatea impinsă pînă la absurd a jocului de cuvinte și a invălmășelii aparent haotice a faptelor și situațiilor epice. Că o face intenționat și nu dintr-o firească neputință de coerență, ne-o dovedește schița **Vendeta**, perfect construită, organizată, în scop moralizator, unde gingășia edificatoare a lui Emil Girleanu sau Al. Brătescu-Voinești apar corect transpuse într-o scriitură modernă. E cazul acelor pictori abstracți care, desigur în spiritul deformărilor expresive proprii vremurilor artistice mai noi, ne arată că nu sînt mai puțin stăpîni pe „figurativ“. Întîlnim apoi, în acest preambul, formula „inventivității actorului“ — ceea ce vrea să spună că scriitura se bazea-

ză pe spontaneitate totală (ia-și o poartă deschisă spre absurd), cele „o sută de capete și miini“ semnificînd protestul scriiturii, cenzurat totuși de infirmitatea propusă prin „singurul picior“, infirmitate iarăși programatică, fiindcă inițiază „zborul“ (calitate dezvoltată de Eugen Ion-scu în **Le Piéton de l'Air**), deci tot libertatea, moral nuanțată însă, acum, ca naivitate. Importanța pe care Tudor Vasiliu o acordă „inventivității“ se relevă din împrejurarea că o absolutizează demiurgic (rolul, zice el, poate fi interpretat la nevoie de către Dumnezeu). Dar dacă regizorul trebuie să rămîna totuși omul, iar repetiția demiurgului „mică, uscată și formală“, aceasta pune în evidență intenționalitatea (conștiința) ironic-satirică implicită scriiturii lui Tudor Vasiliu. Într-adevăr, uluitor de stăpîn pe limbaj, tînărul autor, indemnăt mereu, ca de un demon, să-l recreeze la nivelul răsturnat al golului de semnificații, utilizează totuși limbajul pentru a-și manifesta oroarea angelic-diabolică (în sens rimbaldian) față de uritul moral al convenționalității. Lipsit de torturile metafizice subiacente trăirilor rimbaldiene, lipsit totodată de rigorile spiritului în prima adolescență asumate, spre a fi în cea de a doua cu ferocitate abolite, ale marelui Arthur, tînărul nostru autor de schițe poate fi totuși comparat cu ilustrul model, prin atitudinea lor comună. Virtuos, dar inteligent doar pînă la limita talentului său, adică neizbutind să-și distanțeze inteligența de propriul său talent, incapabil încă de a trăi mai adînc și mai înalt decît e însuși nivelul scriiturii sale spontane și dăruite, Tudor Vasiliu se află deocamdată în capacitatea de a „proiecta“ ciini și în imposibilitatea de a crea monștri, de a-și proiecta viziunile prin imperiul canin al Hecatei. Fierște, mica originalitate și mica autenticitate nu i se pot contesta și iată de ce autorul **Proiectului de ciîne** ne reține atenția și îndreptățește orice speranțe. El a asimilat cu multă grație pe Urmuz, reîmprospătîndu-l prin însăși inocența crudă (impuberal cîinică aproape), a naturii sale întru vîrstă, încît nu i se poate imputa vreo trăsătură de epigonism ; el a rupt meritoriul cu apăsătoarea moștenire caragialescă, tocmai prin candoarea satirei. Schițele lui Tudor Vasiliu sînt anecdote, fabule, moralități mascate prin chiar grija sa perpetuă de a jigni prozaicul. De-a lungul acestor schițe transpare, ca o curgere freatică nedezmîntită, o sensibilitate care stăruie sub tîrîină dintr-o timiditate obstinată față de ea însăși : speriat ca un arici de propria sa sensibilitate, autorul se ascunde sub țepii jocului său satiric de cuvinte. Înfricosat de perspectiva de a cădea în cursa sensibilității artistice, el pare a suspecta sensibilitatea umană a personajelor sale, căroră refuză a le da un statut superior celui de „proiect“. Cum nu se poate mai grăitoare, în acest sens, este schița **Alde mine...** unde autorul-personaj își impune un secret dialog cu el însuși „prin crăpătura unui gard“ (printr-o fisură a sensibilității suspicioase !) : „De-o parte a gardului stau eu, cu ochii la pîndă, să nu-mi surprindă cineva slăbiciunea de-o viață ; de cealaltă parte — tot eu, țepăn, bățos, de parc-am înghițit un președinte de cooperativă“. Facila notă umoristică adusă de metafora „am înghițit un președinte de cooperativă“, vorbește despre toate primejdiiile care amenință, artistic, această sensibilitate inhibată, refulată, prea bănuitoare față de sine însăși pentru a nu fi estetic ostilă propriilor ei plămui. Prin Tudor Vasiliu, asistăm la apariția în literatura noastră actuală a unui scriitor patronat, la naștere, de zeiități favorabile, dar pîndit cu ingerese sadism de particulara sa dușmănie față de sine !

I. NEGOÎTESCU

scepticism împins dincolo de propria putere de percepție critică, ci o **artă a fixării gustului**, cum o numește un teoretician nu lipsit de nostalgii scientiste. Mijloacele specifice cite stau pînă la această „liberă fixare“ în spirit, adică intuiție, cultură, stil, trebuie să funcționeze în virtutea unui echilibru desăvîrșit în stare să lumineze „partea nevăzută a operei literare“ și nu să sugrume frumosul literar în propriul său lăcaș. Sub aceste premise directoare, volumul de critică al lui Mihai Drăgan se încheagă într-un prim capitol, **Permanența clasicilor**, a cărui organizată ține, pe de o parte, de luciditatea și fermitatea programatică a criticului, pe de altă parte, de acele trăsături intime ale vocației sale, care nu o dată au tulburat pacea jurnalisticii noastre. Intelctual rafinat cu disponibilități de gust și informație, criticul însuși, încercat în cazurile de „moralitate“ ale publicisticii, se distinge în primul rînd printr-o desăvîrșită disciplină a spiritului, cu aplicație pentru ordine și adevăr istoric. Ceea ce îl individualizează în cadrul generației sale este un dezvoltat **simț polemic al istoriei literare**, care conferă semnificații particulare studiilor despre **Maiorescu și literatura națională**, **Pro-**

za lui Eminescu și „**Specificul național**“ în gîndirea literară eminesciană, publicate în perioada 1964 — 1967. Pentru data cînd au fost scrise și publicate, cercetările reprezintă tot atîtea acte de deces ale unor prejudecăți deloc inofensive, nici ușor de răpus. Înfruntînd o întreagă diversune critică în problemele maiorescianismului, criticul nu aduce simple corective de detaliu unui deceniu intempestiv și deformat, ci deschide o nouă perspectivă adevărului cu privire la „nihilismul total“ al lui Maiorescu față de cultura pașoptistă pe care „direcția nouă“ o continuă de fapt în însăși esența ei. Cu aceleași argumente perspectiviste, criticul vine să sancționeze „o anumită critică incertă și simplificatoare, puțin receptivă la valoarea estetică a creației literare“, care „s-a ostenit, cu o energie demnă de altceva mai bun, să-l abstragă pe Eminescu din zonele romantismului și să-l anexeze realismului critic“. Astăzi, cînd însăși epoca cu pricina ține de legendă, inițiativa criticului poate părea mai puțin spectaculoasă, dar la timpul ei a avut gravitate vitală. Devotat misiunii sale, Mihai Drăgan are, în cea mai bună tradiție critică românească, patetismul ideilor literare, care nu vor arunca niciodată critica în sub-

urbiile spiritului. Se încheagă de aici imaginea unui critic de direcție a cărei identitate atît de des invocată de contemporaneitate este în atîtea feluri mistificată. Linia fertilă a programului său este una izvorînd din „nevoia instinctivă a echilibrului (dintre tradiție și inovație), propriu spiritualității autohtone“ (**Între tradiție și modernitate**). Stăpîne pe adevărurile temeinice ale literaturii române, cu simțul „tradiției active“ a istoriei literare, în fine, cu un stil acut și neșovăielnic, **Aproximațiile critice** pierd pentru o clipă tonul în cîteva analize de cărți, poate întîmplător alese, poate nu tocmai prielnice analizei, demonstrînd încă o dată un adevăr pe care îl găsim subliniat în chiar articolele sale : criticul și critica nu pot exista decît în forme vii, eficiente de manifestare, în strictă dependență de obiectul ei — creația literară —, și nu în tratate croite după tiparul evangheliarelor. Că uneori revistele însele, din rațiuni periferice, țin porțile închise tocmai unor astfel de critici, e un paradox care se referă direct la autorul **Aproximațiilor critice**.

AL. PROTOPODESCU

FACILITATE ȘI STRIDENȚĂ

Cum era de așteptat, și în cel de al cincilea volum, **Tușiți!** (Ed. Eminescu, 1970), Marin Sorescu trădează esența lirismului. În poezia care împrumută titlul plachetei se ironizează, se pare, reacțiile unor critici la piesele sale de teatru : „La cele mai bune replici ale mele / Ai tușit, / Scorpie bătrînă, / Ele erau cheia / Întregului spectacol, / Le pregăteam în febră / Ani în șir, / Oamenii mă așteptau cu respirația tăiată, / Efectul trebuia să fie formidabil, / Dar pe tine tocmai atunci / Te ineca tusea, / Scorpie bătrînă“. Piesa fusese sorisă de fapt nu pentru public, ci pentru becul roșu din fundul sălii, care indica locul pe unde trebuia evacuată sala : „Credeti că spun rolul pentru voi, / Ochii mei par că se uită la voi, / Cînd, de fapt, eu privesc peste capetele voastre / Becul roșu din fundul sălii, / Pentru oi vorbesc, / Lui îi spun sufletul meu învățat în nopți de insomnie, / Becului roșu care arată locul pe unde, la sfîrșit, / Voi trebuie să evacuați sala, / Scorpii bătrîne“. Cu o asemenea părere bună despre literatura sa, nu e de mirare că Sorescu atacă undeva presupusa opacitate a criticii, în realitate, rezistentă la un gen de poezie care mizează pe poanta stridentă. Adevărul e că lui Marin Sorescu nu-i lipsesc ideile, nici vorbă de sursă livrescă, însă, din păcate, le compromise printr-o anecdotică facilă. O parabolă a tristeții se vrea poema **Prieteni** : în iad poetul se simte inițial singur, dar cu timpul se acomodează perfect, încît, nevoit să se sinucidă, trece în purgatoriu și de aici, sinucis din dragoste, pătrunde în paradis, unde găsește un dumnezeu doznădăjduit („există tristețe la toate nivelurile“), punînd la cale o altă sinucidere. Mai puțin o meditație asupra labilității destinului, cît mai mult o gasconadă, tratată fals umuzian, e poezia **Destin**. Poetul își cumpără o găină congelată, care printr-un miracol înviază, „face cel mai mare ou din lume“, și i se decernează premiul Nobel. Reporterii în neapărat ca fericitul cumpărător să apară „în poză“ alături de găină : „Și astfel, după ce toată viața / Mi-o închinaseam artei, / Am devenit deodată celebru / În calitate de crescător de păsări“. Dintr-o altă anecdotă, aflăm că într-un troleibuz un bătrîn înarmat cu o cazma omoră toți pasagerii, cu excepția naratorului și a șoferului. Intenția lui Sorescu e de a denunța indiferența : „Și șoferul ăsta nici nu observă, / El își face cursa și ce să-l intereseze : / Duce pasagerii vii sau pasagerii morți — tot aia ! / Altfel nu-mi explic de ce nu oprește niciodată / În nici o stație, / De ce nu face o haltă / Am putea să-l dăm jos pe criminalul ăsta ramolit, / Mai ales că, după cîte observ, / I-a cam lichidat pe toți“. (**Halebarda**). Materia poemei **Simetrie** e trasă din literatura lui Alain Robbe-Grillet (**În labirint**), Michel Butor (**Întrebuințarea timpului**), L. Durrell (**Cefalu**), F. Arrabal (**Labirint**) și Fr. Dürrenmatt (**Frank al V-lea**). Cadrul fizic e imaginat în spiritul autorilor citați ca un imens labirint în care orice trasu e eronat : „Și după aceea în fața mea s-au căscat două / Prăpăstii : / Una la dreapta, / Alta la stînga. / M-am aruncat în cea din stînga, / Fără măcar să olipesc, fără măcar să-mi fac vînt, / Grămadă cu mine în cea din stînga, / Care, vai, nu era cea căptușită cu puf ! / Tîrîș m-am urnit mai departe, / M-am tînit ce m-am tînit, / Și deodată în fața mea / S-au deschis lărg două drumuri, / „V-arăt eu vouă !“ — mi-am zis — / Și-am apucat-o tot pe cel din stînga, / În vrăjmieșie, / Greșit, foarte greșit, cel din dreapta era / Adevăratul, adevăratul, marele drum, cică, / Și la prima răsucire / M-am aruncat cu toată ființa / Celui din dreapta. Tot așa, / Celălalt trebuia acum, celălalt... / Acum merindea îmi e pe sfîrșite, / Toiagul din mină mi-a-mbătîrînit, / Nu mai dau din el muguri, / Să stau la umbra lor / Cînd m-apucă disperarea, / Cio-lanele mi s-au tocit de pietre, / Scriștie și mîriie împotriva-mi, / C-am ținut-o tot într-o greseală... / Și iată în fața mea iar se cascade / Două ceruri : / Unul la dreapta, / Altul la stînga“. Meditația horatiană pe tema scurgerii timpului („fugit irreparabile tempus“, „eheu fugaces“) e sugerată nu prin evocări elegiace de momente ireversibile, ci prin... numărul țigărilor consumate : „O țigară cînd ne naștem, / Una cînd mergem la școală, / Alta cînd ne căsătorim : / O țigară pentru că plouă, / Și pentru că nu plouă / Altă țigară... / Și uite-așa, / Cu un tutun ieftin, / Nici nu știi / Cînd ți-a trecut / Soarta“ (**Tutun**). Tema succesiunii civilizațiilor e tratată pe același ton persiflant : „Urmăresc cu degetul / Imperiul hitiților, / Dar peste o clipă / Trebuie s-o iau de la început, / Pentru că, de fapt, imperiul hitiților / E imperiul egiptenilor, / Ba nu, al asirienilor... / Al medo-chaldeenilor... / Al perșilor...“ (**Istorioterapie**). Nu e prima dată cînd un motiv istoric devine pretext de falsă poezie : în **Bărbății** (vol. Poeme, 1964) Mircea cel Bătrîn, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Ioan Vodă cel Cumplit, Tudor Vladimirescu, toți îmbrăcați în zale, sînt trași de mustați și invitați să se bărbierească. Înclinarea spre demagogie cu care Marin Sorescu ne-a obișnuit, se poate observa în **Don Juan**. Femeile „înșelate în așteptările lor cele mai sfînte“ se hotărăsă să se răzbune pe celebrul cuceritor : pun otravă pe buze, în pîr, pe umeri, în ochi, pe gînduri și pe simț. Don Juan însă, cuprins parcă de o presimțire, „s-a făcut soarece de bibliotecă“ ; mîngie ediții rare și praful de pe clasici „i se pare mult mai rafinat“. Zilnic este înmormîntat cîte un soț iubitor „mort la datorie“ în timp ce-și săruta soția „din greșeală“. Dintr-o altă poemă reiese că actorii trăiesc pe scenă viața mai spontan, mai sincer, pe cînd indivizii de rînd sînt falși, artificiali : „N-am văzut niciodată un sîrut mai perfect / Ca al actorilor în actul trei, / Cînd încep sentimentele / Să se clarifice, / ...Iar noi, cei țepeni într-o singură viață / Nici măcar pe asta n-o știm trăi, / Vorbim anapoda sau tăcom ani în șir, / Penibil și inestetic / Și nu știm unde dracu să ținem miinile“. (**Actorii**) Versurile acestea sînt o variație la altfel, mai vechi unde Sorescu sugera pierderea candorii și ironiza autocrația spiritului sterilizant : „Noi care sîntem îngrozitor de mari, / Care n-am mai căzut pe gheață / Dintre cele două războaie, / Ori dacă din greșeală am alunecat vreodată, / Ne-am și fracturat un an, / Unul din anii noștri importanți și țepeni / De gips... / O, noi cei îngrozitori de mari / Simțim citeodată că ne lipsesc jucăriile“ (**Jucării**, vol. **Tineretea lui Don Quijote**). Pentru a exprima înstrăinarea de sine însuși, Marin Sorescu uzează de o comparație ultrabanală : „Numai despre sufletul meu / Nu știu nimic, / Sufletul care-mi scapă mereu / Printre zile, / Ca o bucată de săpun / În baie“. (**Indigo**). Pînă a ajunge la această constatare, poetul nu scapă prilejul de a ne relata gestul cuiva care lipește în fiecare noapte pe ușa camerei sale un uriaș indigo. Acesta reproduce tot ce gindește poetul. În **Concerte**, poetul se arată conștient de pericolul reificării ; lucrurile sînt admise în casă cu condiția să plîngă, să urle, să țipe, adică să se umanizeze. Dintre toate, stiloul e cel mai stimat : „Pînă și stiloul / Prins de mină, pentru orice eventualitate, / Cu un clește de rufe, / Își usucă atunci pe obraji / Lacrimi mari de cerneală“. Sursa jocului facil o constituie de multe ori absurdul : dacă poetul s-ar fi căsătorit cu o soncovă ar fi stat pe perete, în cui, dacă și-ar fi legat viața de o conopidă ar fi fost nevoit să-și petreacă anii în pămînt, dacă s-ar fi însurat cu o iepuroaică ar fi devenit „un iepure perfect“ etc. (**Absurd**). Cu puțin spirit, poezia s-ar putea continua la infinit. Într-o noapte, luna, sărînd pe fereastră, ar fi exersat „la un greier de bucătărie“ (**Concerte**). Poeziile erotice, cite se găsesc în volum, sînt dizgrațioase. Iubita e comparată cu un microb frumos și partenerul e fericit fiindcă-i place aerul tandru din jurul ei (**Microb frumos**). Altădată, din cauza soarelui, iubita e pusă la geam „ca pe o hirtie albastră“ (**Comoditate**). În persoana lui Marin Sorescu avem un gasconard, în nici un caz un poet mare, cum se crede îndeobște. Un oarecare efect comic, cu priză la un public încă depărtat de marea poezie, mai puțin specializat, am spune, e scos din tehnica asocierii de cuvinte conform automatismului verbal, din calambururi de calitate îndoielnică, din folosirea stereotipă a unor expresii din vorbirea comună. Uneori, Sorescu transcrie pure gratuități dispuse grafic sub formă de versuri (**Cum soarele...**, **Mania persecuției**, **Linia moartă**). Încă de la debut, (**Singur printre poezii**), se putea observa că Marin Sorescu e un poet minor, incapabil de metamorfoze viitoare. Un autor care a început cu parodie e normal să sfîrșească în autoparodie.

GEORGE GIBESCU

literatura română veche

(introducere, ediție îngrijită și note de G. MIHAILĂ și D. ZAMFIRESCU)

Antologia în două volume *Literatura română veche*, apărută puțin în urmă la Editura tineretului și îngrijită de G. Mihailă și Dan Zamfirescu, continuă efortul de a face cunoscută marelui public una dintre perioadele literare mai puțin frecventate, care ascunde însă nu numai nebulănuite frumuseți de trăire și expresie, dar și trăsături în care regăsim rădăcini mai vechi ale unor scrieri ce nu ni s-au păstrat și temeiuri pentru literatura de mai târziu. Redactate în limba poporului sau în slavă, greacă, latină sau italiană, unele din operele care figurează în această antologie au fost elaborate de autori revendicați și de alte literaturi, ca silezianul Baltasar Walthar sau grecii Stavrinou și Matei al Mirelor, dar care, indiscutabil, aparțin și istoriei noastre literare.

Un meșt al autorilor antologiei este faptul că s-au desprins de prejudecata clasificării după gen și au ordonat materialul după criteriile pe care le impuneau realitățile sociale și spirituale ale evului mediu românesc. Ne pare, astfel, firesc să se fi alăturat *Letopiseșul de cind s-a început Țara Moldovei* (de la Bistrița), scrisorii lui Vlad Țepeș către Matei Corvin și inscripției lui Ștefan cel Mare de pe zidul bisericii de la Războieni. Numai cu o astfel de viziune care nu neglijează nici un amănunt, punând în valoare nemsemnificativul aparent, tăisul adică al unui gând dar și liniile de forță ale unei catedrale de gândire, autorii au reușit să prezinte evoluția complexă a literaturii românești medievale și au pus în lumină permanența unor idei dominante, regăsite de-a lungul paginilor, indiferent de limba și locul unde au apărut scrierile. Parcurgând această antologie de opere literare ale evului mediu românesc, nu ai impresia că traversezi o alipire de texte oarecare, fără legătură între ele, ci o suită contrapunctică de documente artistice alese cu griji, ca cele mai expresive. Parte din material, trebuie observat, a fost nepus în valoare de specialiști, o altă parte a căpătat abia acum o versiune adecvată, revăzându-se traduceri mai vechi (cazul cronicilor moldovenești în limba slavă, al inscripțiilor de pe fațada bisericii lui Neagoe din Curtea de Argeș, al cronicilor lui Stavrinou și Matei al Mirelor). În sfârșit, prezentările operelor literare și aparatul critic nu s-a limitat la o explicare a textelor, ci au realizat un canevas teoretic pentru întreaga perioadă ilustrată. În această direcție, merită a fi amintită în mod deosebit colaborarea prof. Aurel Decel, care prezintă, traduce și întocmește notele la „*Interviul*” lui Mihail Viteazul..., O istorie a lui Mihail Vi-

teazul de el însuși și Mihail Viteazul despre bătălia de la Călugăreni. Trebuie rețevată, de asemenea, rivna autorilor antologiei pentru reconstituirea textului integral al *Învățăturilor lui Neagoe Basarab*, scrieri care mai înainte zăcea transcrisă în ediții aproape impracticabile. Prin caracterul ei larg cuprinzător, antologia ilustrează continuitatea de gândire nu numai în fiecare dintre cele trei țări române, ci din toate aceste țări, ceea ce corespunde realității istoriei lor politice. Nu întâmplător unul dintre capitole este intitulat *Istoriografia în Moldova și Țara Românească în deceniile al treilea — al nouălea*, iar altul *Zorile umanismului în țările române*. Umanismul din literatura veche românească, ilustrat prin scrierile unui Nicolae Olahus, Johann Sommer sau Petru Cercel, reprezintă unul dintre aspectele cele mai importante ale spiritualității românești medievale investigate de către autorii lucrării.

Toate acestea ne fac să afirmăm că, deși tipărită în colecția *Lyceum*, antologia în discuție nu se adresează numai studenților și elevilor — care vor avea la îndemână o culegere esențială — ci și specialiștilor interesați de înțelegerea rădăcinilor culturii românești. Este ceea ce ne îndeamnă să consemnăm mai jos unele mărunte observații, legate mai cu seamă de notele ediției. În vol. I, nota 85, p. 105, se arată că „Mihnea cel Rău este cunoscut de documentele epocii ca fiu nelegitim al lui Vlad Țepeș. Nicăieri nu este vorba de un... „Dracea armașul de la Mănești” etc. Dar Țepeș se numea Dracul sau Drăculea, după tatăl său, cavalier al ordinului Dragonului. Moșia Mănești de pe Colentina era domeniul ereditat al Drăculeștilor. Intr-un document din 15 iunie 1577 (D.I.R., B. XVI, IV, nr. 282, pag. 282) Alexandru II Mircea dăruiește „Mitropoliei din București... cu hramul Sf. Troiță... satul Mănești de pe Colentina... pentru că s-a aflat moștenire a domniei mele de la bunicul meu Mihnea voievod”. (*Ibidem*, p. 473, *Ibidem*, vol. V, p. 41, *Ibidem*, XVII, vol. III, p. 478—479 etc.). Prin urmare, încă înainte de redactarea *Vieții patriarhului Nifon*, moșia Mănești aparținuse Drăculeștilor. Titlul de „armaș”, legat de acest „Dracul din Mănești”, evocând pe cel care executa sentințele capitale, poate fi o greșeală a traducătorului (ca și cel de „vătăf de vinători” atribuit lui Neagoe), dar se potrivește și cu reputația lui Țepeș. „Armaș” va fi fost la origină un adjectiv materializat printr-o metaforă, înțelesul referinței fiind acesta: „crudul Drăculeșc din Mănești”, care putea destăinui perfect contemporanilor pe Vlad Țepeș.

În vol. I, nota 90, p. 107, se afirmă în legătură cu marele sfetnic Stoican că „nu există un dregător mare cu acest nume în Slatul lui Mihnea cel Rău”. Dar „mare sfetnic” nu înseamnă neapărat „mare dregător”. Consilierul intim al lui Matei Basarab, de pildă, polonezul Ioan Starzawski, nu apare niciodată în numeroasele documente care ni s-au păstrat de la acest voievod.

Exprimarea timorată a lui Mihnea Vodă „De vreme ce făcu puilul leului așa, dară cind va veni leul cel mare, ce va face?” (vol. I, nota 98, pag. 108), este bunăuită a ascunde „filiația lui Neagoe din Pirvu Craiovescu”. Dar această figură retorică este luată din *Biblie* (Osea, 5, 14) și pare a se referi aici mai degrabă la restul oștirii (două treimi), care urma să atace pe Mihnea. În subsolul aceluiași text al traducerii din Gavril Protul se echivalează (vol. I, nota 161, pag. 112) „povarnă de olovină” cu „acoperiș cu tablă de cositor”. Sensul real este „bucătăria pentru teascul de ulei” (H. Tikitin, R-Deut. Wör., II, 1087 și III, 1228). Uleiul era necesar în cantități mari la mănăstiri, atât pentru iluminat și candelă, cât și pentru gătitul de post.

Cele două pisanii aflate pe fațada bisericii lui Neagoe sînt consemnate, atât în textul introductiv (vol. I, p. 155), cât și la traducerea lor (vol. I, p. 157), cu titlul: „Pisania lui Neagoe Basarab de pe cele două plăci din dreapta intrării în biserică”. Prin urmare se consideră că cele două plăci de piatră ar conține o singură pisanie, începînd cu textul celei în care sînt lăudați „lucrătorii ce s-au trudit la sf. casă”. Dar cele două pisanii constituiau două entități aparte, **despărțite prin porțiuni zugrăvite**. Cea de lîngă ușă era concepută ca un hrîsov, o ofrandă, pe care citorii, reprezentați în genunchiați în partea inferioară a plăcii de piatră, o închinau Maicii Domnului, zugrăvită în partea superioară (vezi *S.C.I.A.*, tom. 16, 1969, nr. 1). Nu este întâmplător faptul că textul acestei pisanii este transcris din „svitocul” solemn, hrîsov redactat cu prilejul înnoșirii bisericii din 15 august 1517 (vezi *D.I.R.*, B. XVI, III, nr. 146, p. 127; *ibidem*, nr. 158, p. 132; VI, nr. 282, p. 265 și mai cu seamă, *ibidem*, XVII, I, nr. 273, p. 293—296). Chiar dacă am socoti, prin absurd, cele două pisanii ca două și scrise în continuare, prima dintre ele ar fi cea din stînga, așa cum începe orice scriere slavonă și cum o indică însuși conținutul ei.

Mențiunea locului originar unde se afla pisania din 10 septembrie 1526 a lui Radu de la Afumați (vol. I, p. 161) în biserica lui Neagoe („pe peretele dintre

pronaos și naos”), ar avea nevoie de precizarea „din pronaos” sau „de pe porțiunea sudică a peretelui estic al pronaosului”, deoarece pe zidul dintre pronaos și naos, în naos, deasupra ușii de intrare, există cealaltă inscripție a lui Radu de la Afumați, din 18 septembrie 1526. Afirmatia din vol. I, p. 205 că Grigore Ureche „va deschide în mod magistral seria cronicilor în limba română folosind nu numai corpul de cronică moldovenești succesive în limba slavonă (de la 1352 pînă la 1574) — așa numitul *Letopiseș moldovenesc*” are nevoie de o explicare sau de o eventuală trimitere la o lucrare în curs de apariție.

Preluîndu-se opiniile lui P. P. Panaitescu din temeinicului studiu *Începuturile istoriografiei în Țara Românească*, se consideră la prezentarea *Letopiseșului Țării Românești în sec. al XVI-lea*, că domniile lui Ștefan Surlul (1591—1592) și Alexandru cel Rău (1592—1593) fac parte din cronică slavă a sec. al XVI-lea (vol. I, p. 222). În realitate domniile lor sînt consemnate de cronicarul din secolul al XVII-lea, care scrie în românește. Se consideră, după P. P. Panaitescu, că începutul din cronică care acoperă intervalul 1290—1508 a fost improvizat de redactorul din vremea lui Matei Basarab (vol. I, p. 223). Dar în studiul menționat de autorii antologiei în nota 2, p. 222, s-a arătat că acest început al cronicii lui Radu de la Afumați a fost scris în 1525.

În vol. I, p. 224, se arată că istoriografia din Țara Românească a apărut „cu o jumătate de secol mai târziu decît în Moldova”, ceea ce ar contrazice sincronismul cultural pe care îl pun în lumină chiar autorii. Dacă calculăm intervalul dintre scrierea celei mai vechi cronici cunoscute a lui Ștefan cel Mare (1502) și cea a lui Radu de la Afumați (1525), realizăm un total de 23 de ani (dacă excludem *Viața lui Nifon*, scrisă în 1520).

La prezentarea biografiei lui Nicolae Olahus (vol. I, p. 250), se afirmă că „bunicul său Minzila (Manzila) de la Argeș, se înrudea cu familia domnitoare a Țării Românești și fusese căsătorit cu Marina, sora lui lăncu de Hunedoara”. Ar fi trebuit să se precizeze că aceste date genealogice aparțin lui Olahus însuși. Izvoarele istorice — așa cum se arată și în aparatul antologiei (vol. I, p. 45, nota 2) — ne informează că Vlad Țepeș a fost căsătorit cu o rudă a lui Matei Corvin. Bunicul lui Olahus nu putea fi contemporan cu Ioan de Hunedoara, ci cu Matei Corvin.

Socotim că aceste mărunte observații, firești la o lucrare atât de amplă și bogată în informații, nu umbresc contribuția celor doi autori ai antologiei la cunoașterea literaturii noastre medievale.

PAVEL CHIIAIA

Temeiurile ce ne îndreptătesc să-i invocăm pe cei doi poeți — Eminescu și Lenau, în paralel — sînt multiple și adinci. În primul rînd, ni se impun afinitățile temperamentale, reprezentările poetice comune, ca și unele similitudini — izbitoare — privind soarta lor terestră.

Le este comună gravitatea cu care au înțeles oficiul poeziei, puritatea idealurilor urmărite, intransigența cu care și-au apărut crezul lor de artiști-cetățeni.

De aceea, apare întemeiată apropierea ce s-a făcut, încă de la finele secolului trecut, între cei doi mari poeți. Mite Kremnitz, relevînd similitudinile lor temperamentale, îl numește pe Eminescu „un Lenau al României”. Nu mai puțin semnificativă este analiza operei și personalității lor făcută — după sugestiile lui Gherea — de un subtil literat român, militantul socialist Raicu Ionescu-Rion, într-o conferință ținută în aprilie 1893 în cadrul Asociațiunii generale a studenților universitari din Iași, tipărită apoi într-o culegere postumă de studii și articole intitulată „Scrieri literare”. Istoria literară este chemată să facă un act de dreptate, în sensul stabilirii priorității publicistului român menționat mai sus în relevarea și discutarea paralelismelor existente în creația celor doi poeți, știut fiind că articolul în chestiune al scriitoarei germane a văzut lumina tiparului, posterior, în nr. din 1910 al publicației *Preussische Jahrbücher*.

Geniul lui Eminescu a poposit îndelung asupra stihurilor confratelui austriac, dăruindu-ne versiunea românească a poemelor *Foia veștedă* (*Das dörre Blatt*) și *Stai deasupra-mi (Bife)*, două perle ale liricii lui Lenau. De remarcat că a doua poezie, transpusă de Eminescu în veșmint românești, face parte din secțiunea intitulată *Sehnsucht* din opera lui Lenau. E chemarea sfîoasă, suavă, a poetului ca negura nopții să-i învaluiască ființa. *E dorul lui ca ochiul întunecat și plin de vrajă al nopții (Zauber-dunkel)* să vegheze asupra lui. Imaginile-chaise sînt cele predilecte la ambii poeți. *Mild, träumerisch, unergründlich süß*, epitetetele nopții la Lenau, sînt epiteete preferate și frecvente și în poezia romanticului Eminescu. Motivul umbrei, tulburătorul, obsesivul *umbratil eminescian* — „umbra dureroaselor dorinți” — își găsește corespondența în poezia lui Lenau. În *Foia veștedă* (*dürr, welk*) — „toamna dă glas — ca și la Eminescu — frunzelui veșted”.

Lenau, ca poet din care a tradus Eminescu, se află — în această privință — în cea mai aleasă companie. Poetul român, avar la scris, deci și în traduceri, l-a transpus în graiul „traco-romanic” — alături de Homer, Horațiu, Shakespeare, V. Hugo, Schiller și Goethe. Avem deci, o dată mai mult, indicii grăitoare despre prețuirea acordată de Eminescu îndureratului liric și o dovadă a afinităților dintre cei doi poeți — nu mai puțin a faptului că poetul român pătrunsese adînc în laboratorul artistic al confratelui și că-i erau familiare temele tratate, „motivele” și imaginile poetice ale acestuia. Mai mult, Eminescu are chiar intenția de a traduce fragmentele poemului dramatic *Faust* al lui Lenau pe care — lucru dîmn de relevant — îl crede superior, în unele privințe, capodoperei lui Goethe.

Este momentul să notăm aici și faptul că cei doi poeți, Lenau și Eminescu, au nutrit un adevărat cult pentru creația și personalitatea lui Goethe. Ei stau, ambii — într-un fel sau altul — sub vraja titanului de la Weimar. „Demonul nefericirii” — o ipostază a spiritului faustic care sălășluia în ei — îi împinge inexorabil să

exegeze comparatiste

EMINESCU ȘI LENAUI

confluente și disocieri poetice

dea expresie poetică aceluia *Schwermut* și *Weltschmerz* învăluit, plin de tristeți, specific romanticilor. Aici își află punctul de plecare *tematica dorului*, a *Sehnsucht*-ului, predominantă la ambii poeți, configurîndu-se într-o categorie poetico-filozofică primordială, într-un *Urwort* romantic.

Este locul să relevăm acum că, dintre toate idiomurile moderne, numai limba germană posedă, în formula *Sehnsucht*-ului, un echivalent aproximativ al *dorului românesc*, în expresia lui cea mai elevată, eminesciană și să notăm că dintre poezii de limbă germană familiari lui Eminescu, Lenau tratează într-o secțiune din opera lui poetică, secțiune alcătuită din 13 poezii, tema *Sehnsucht*-ului, într-un ciclu încheiat. Nu e lipsit de semnificație faptul că acest ciclu este plasat în fruntea operei, prefigurînd-o și constituind o profesiune de credință poetică a autorului. Poezia cu care se deschide volumul: *An meine Rose* este ea însăși un simbol, simbolul aspirațiilor și al idealului inaccesibil, ca în *Floare albastră*, al cărui titlu Eminescu îl împrumută din terminologia romantică germană, de la Novalis. Transcendența *dorului*, dulce-intristător, a *Sehnsucht*-ului, este pregnant marcată la ambii poeți. Lenau își murmură astfel aspirația sa celestă: „Darum mich ein Hinübersehnen / Stets inniger umschmiegt, / Je länger sich in meinen Thränen / Dein holdes Antlitz wieget”. Nemărginirea acestei aspirații, eternitatea ei este transcrisă în versurile: „O weilten wir in Jenen Lüften, / Wo keine Schranke wehrte, / Dass ich mit deinen Zauber duften / Die Ewigkeiten nährte!”. Formula finală, incantatorie: *Du holde Wunderblume* transpare la Eminescu în expresia înrudită: *dulce minune*.

În poeziile *Nach Süden* și *Das Posthorn*, *Sehnsucht*-ul e prezent în ipostaza nostalgiei după plaurile natale, întocmai ca la Eminescu, a cărui inimă vibrează și ea de „dorul țării cei străbune”.

Pacea și singurătatea din codru — *Waldeinsam-Keit* la Lenau — reprezintă un cadru propice pentru descătușarea *dorului* la ambii poeți. *Umbratilul eminescian* — lumina palid-dulce, argintată, a lunii (*Milder Mondschein, Nebelbilder, mondversilbertes Laub*) — răsfrînt în codru creează o stare de dor, cînd dulce, cînd dureros-resemnată. Dorul, declanșat în acest cadru, e un *dunkles Web, Zauberdunkel* — la Lenau — e „întunecoasa re-nunțare, / E umbra dulcilor dorinți” — la poetul nostru. La ambii poeți, matca *dorului* o constituie *melancolia* — *sinnen* de Melancholie, tristețea gînditoare.

O particularitate a lui Eminescu, față de Lenau, în exprimarea *dorului* constă în aceea că poetul român a știut să uzeze — cu mijloacele marelui arte — de *popularitatea* acestui termen la noi

și a întreprins — asiduu și conștient — integrarea lui printre simbolurile poetico-filozofice cele mai pline de semnificații din lirica lumii. În folosirea de către Eminescu a acestui termen unic constatăm o *hierogamie* tot singulară, între mentalitatea și reprezentările despre viață, specifice nouă și culmile artei poetice și cugetării universale. Omniprezența *dorului* în concepția marelui Creator anonim, care constată: „Cine zice că nu-i dor, / Nu-i vrednic de chip de om” — ne îndreptățește să-l socotim ca cea mai caracteristică emanație a sufletului românesc, în rivna lui de a se regăsi pe sine și de a se depăși.

Dorul românesc, în expresia lui eminesciană, include o aspirație cînd vagă, cînd s-sizabilă. În poemele lui Eminescu se încheagă o adevărată filozofie a *dorului*, înrudit cu *erosul* platonician; sub forma „dorințelor nemărginite” putem recunoaște în *dor* *tapasul* indic, ca și formula metafizică a voinței atotstăpînitore — „simburul” lumii — după Schopenhauer, interpretat adesea de Eminescu în versurile sale.

Dorul se configurează la Eminescu, ca și la poetul austriac, cu precădere în una din ipostazele fundamentale ale experienței umane, în sentimentul iubirii. Amorul întinde mrejele lui vrăjite peste tot ce tresaltă în univers. Cîntecul imbiator de sirenă, taina codrilor de fagi, scîlpirile unduoase ale lacului creează și întretîin la ambii poeți ambianța erotică.

Lui Eminescu ca și lui Lenau le era familiară deosebirea netă ce o face Platon, în *Symposion*, între *Afrodita pandemică*, vulgară, căreia îi cad pradă ființele din zona sublinară a universului și *Afrodita celestă*, uranică, simbolizînd avîntul fără nume al *dorului nemărginit* — *unendliche Sehnsucht*, în formularea lui Eminescu și Lenau. Amorul la Eminescu se configurează — în cele din urmă, ca la Schiller — de pildă, ca o împăcare a două porniri și efectul lui magic este *înseninarea*.

Drama lumii se înfățișează la poetul român ca o „ironie crudă a vieții” regizată abil de *Cupidon*, săgălnicul fiu al Venerii, echivalentul indicului *Kama, Kamadeva* — „fiul cerului albastru și-al iluziei deșerte”. E același *Sehnsucht* reprezentat de Lenau ca *Ahnung, Wahn* și *Narrenmelodei*, un zbor doar (Flug), o trecere (Zug), o filfirie de aripi, o iluzie înșelătoare, cum spune el în poezia *Zweierlei Vogel*: „Die Sehnsucht ist Betrug”. Dar există o ipostază a *dorului* în care acesta nu minte. Ne referim la *dorul* de patrie (*Heimatweh*) care constituie la amîndoi poezii un capitol special din *tematica dorului*, a *Sehnsucht*-ului.

Categoria *Sehnsucht* — dor este, cum vedem, la ambii poeți, de o complexitate fără limite. În postuma eminesciană *Codru* și *salon*, cîntecul se încheagă din dor: „A firii dulce limbă de el era-nțeleasă / Și îl umplea d- cîntec, cum îl umplea de dor” — așa cum la îndureratul liric austriac *Sehnsucht* e un amalgam, plămădit din *Träne, Lied, Gebet* și *Klage*. La Eminescu însă, spre deosebire de Lenau, *dorul* crește uneori luînd proporțiile unui sentiment de fală, marcînd o amplă, o cuprinzătoare viziune *luminoasă*.

De remarcat că adeseori, spre deosebire de dorință, ca semn al apetitului vinovat (*Wunsch, Trieb, Begier*), Eminescu subliniază înțelesul *dorului*. Această pendulare între *dor* și *dorință* la Eminescu se reflectă cel mai bine în strofele *Luceafărului* care reprezintă — în interpretarea noastră — tezaurul inepuizabil de unde cercetarea atentă poate descifra pluralitatea valențelor poetico-filozofice închise în *dorul eminescian*.

GRIGORE TĂNĂSESCU

Pentru cercetătorul imparțial al literaturii noastre contemporane, un fenomen deosebit devine obsedant : disocierea ce se produce între expresie și presupusa sinceritate trăită care a îmbiat creatorului ei expresia respectivă. Când Eminescu scria nemuritoarea sa mărturisire (Trăind în cercul vostru strimt...), sinceritatea afirmației finale era evidentă oricui ; istoria nu a făcut decît să o confirme. Cu alte cuvinte, între trăire și expresie nu exista nici un hiatus, cuvîntul exprimînd, în cea mai simplă a lui profunzime, destinul concret al insului. Minunea poetică nu constă însă în această simplă mărturie, ci în elevarea ei de la nivelul individualului la universal. Exprimarea evenimentelor care au loc în intimitatea unui eu poate fi făcută de oricine, oricînd și oricum. Dar aceasta nu constituie un act poetic ci, cel mult, expresia unei mărturii omenești.

Poezia actuală, slujită de un considerabil număr de poeți, reprezintă o totalitate impresionantă — ca număr — de atari mărturii. Dar nu mărturia ne interesează, ci valoarea ei poetică, singura în stare să ne pună în situația de a întui esența universului sau reflexul mediului și al momentului său istoric, prin forma unei exprimări individuale. Atunci cînd Lucian Blaga făcea afirmația de a fi un profet ce calcă cu tălpile goale pe stele, se pare că pretenția — hiperbolizată în formă — nu era prea departe de adevăr ; mărturia intimității își găsea o cumplită aderență la acceptarea ei de către lector. Dar cînd un licean de 15 ani îmi denunță marile sale cutremure telurice, corespondențele marilor sale chinuri metafizice cu hătările ontologului și cu misterele galaxiilor siderale, nu pot să îl cred. Îl bănuî (tineretea se vrea totdeauna epatantă și declarativ colosală) de o frenetică dorință de a poza. Nu așa vrea să mi se spună că așa fi cinic, dar, în majoritatea cazurilor, acest frenetism al poeziei, dacă o picătură de talent nu e absentă, poate asigura preopinutului nostru eventuala publicare a producției, ceea ce nu este de disprețuit ; și iată astfel trei motive puternice menite să accelereze, pînă la incandescență, setea de a-ți vedea numele pe coperta unui volum.

Materialel folosit ? Marii angose metafizice, spăimoase goluri abisale, întrepătrunderi galactico-cosmice, disperiări hiperbolizate, pseudo-întuiri colosolizate, cosmosul devenit obiect și hrană de fiecă clipă a sensibilității estetice. Un cotidian consum de metafizică ieftină !

Nu aspectul creării, fabricării metaforelor — voit absurde — ne interesează aci, ci procesul adecuării imaginii la trăirea ei. Pentru aceasta, o analiză adincită tocmai a acestei tehnici ni se pare necesară. În privința fabricării metaforelor, lucrul este clar. Există, în urma unei anumite experiențe, un stadiu în care construcția aceasta își definește formulele ei constitutive. Cîteva principii călăuzitoare sînt de ajuns pentru a putea, cu puțină imaginație și multă bunăvoință, să construim cele mai stranii imagini poetice. Care sînt procedeele ? Se ia un substantiv oarecare (Stelele), lingă care se alătură tot un termen substantival cu care să se poată realiza o metaforă cit mai original posibilă. Conform schemei oferite chiar de Blaga, între stea și aur apare imediat metafora stea de aur. Dar sensibilitatea estetică actuală nu se mai mulțumește cu atari procedee devenite aproape clasice. Care e procedeul actual ? Rămînînd la exemplul stea, o stea poate fi, practic-uman, numai văzută. În nici un caz, mirosită, auzită, gustată sau pipăită ! Or, tocmai asta constituie o nouă sursă de alăturări metaforice din care vor rezulta, automat, mirosul stelelor, glasul stelelor, amarul stelelor, dulcele astral, zimții (sau mătasea) stelelor. (Atragem atenția cititorului că toate exemplele sînt luate din producția noastră literară). Iată prima și cea mai simplă modalitate. Am spune : stadiul începător. Al doilea stadiu se realizează prin alăturarea a două substantive între care nici o legătură logic-experimentală nu este cu putință.

Dacă la termenul spațiu alătur termenul largul sau vastitatea, imaginea e banală, indiferent de amănuntul că este totuși logică (vastitatea spațiului). Dar dacă la acest termen adăugăm altceva — nou —, putem avea surprinzător spațiul modului, spațiul amarului etc. Punînd încă și substantivele : lapte, țîțînă, fîntînă, muget, avem deodată splendid profundele (!) imagini : laptele spațiului, țîțînile spațiului, fîntînile spațiului, mugetul spațiului (am mai găsit și : incandescența spațiului, plînsul spațiului și... tălpile spațiului). Dar să trecem de la schema subst. + subst. la subst. + adjectiv, fără să sucombăm în vechi și banale epitețe, ci să construim imagini cit de cit mai acătării ; iată, de pildă : spațiu egal, spațiu nul, spațiu dur, spațiu amar, spațiu categoric. A devenit, nu de multă vreme, foarte la modă folosirea prefixului ne : nespațiu, netimp, neplânt !

Pentru a descoperi un domeniu cit mai metaforizant (cum ar spune, ironic, N. Mihăiescu), ultima metodă, foarte en vogue, este apropierea de substantive unde nici alianța verbală strictă nu mai este posibilă sau admisibilă. Între cuvintele singe și stea, pod și lăstun au apărut totuși imagini de forma : steaua singelui, singele stelei, lăstunii podului.

Un alt domeniu este constituit din așa-zisele judecăți propoziționale, din logica formală : S este P. Putem avea aci o nesfîrșită serie de aserțiuni unde tocmai disoluția logică este

ESTETIKON

imagistică și sinceritate

căutată. Un poet ne oferă cîteva exemple recente de ciudățenii de acest gen, frumoase numai ca sonoritate pură și ritm. De pildă : Apa e oră. Aerul, clipă. Pasărea, veac. A transforma apa și aerul în timp este, într-adevăr, o performanță demergică, nelipsită de un anumit farmec, dacă ne gîndim că aer, apă și timp pot fi luate împreună într-o anumită categorie a elementelor. Mai dificilă devine vrăjitoria pasărea este veac. Implicațiile ontologice pot fi oricînd invocate, dacă ne referim la o comună origine a materiei și a timpului sau a vieții și a duratei (vezi Bergson — Elanul vital etc.). Eugen Barbu semnaleză expresii ca rumegușul viorii sau potocová a mișcării.

Alăturarea substantivului la adverb este un alt procedeu de noi și mari resurse, intrucît aci se pare că restricțiile logice sînt mai puțin exigente, iar jocul este mult mai larg. Putem avea astfel joc secund, joc egal, zid nul etc., iar imposibilitățile logice apar în forme ca : picior departe, limbă țirziu, femur rapid, mod acut, munte clau, fagur eliptic etc. În general, cu cit distanța logică este mai mare, cu cit alăturarea e mai surprinzătoare și lovește mai acut în obișnuințele gîndirii, poetul e convins de a fi atins zonele de inefabil la care numai el are dreptul.

Fundamentarea metafizică corespunzătoare nu e lipsită de o doză de justete. Ceea ce urmărește în primul rînd inventivitatea paradoxului este tocmai această rupere de obișnuințele gîndirii, aruncarea ei într-un univers de relații inuzitabile, cu scopul de a surprinde structuri necunoscute încă. Dar, în acest caz, nu asupra sensibilității va acționa surpriza, ci asupra gîndirii, asupra procedeeilor cunoașterii. Rezultatul nu mai este o funcțiune a esteticului, ci o contrariere, un violent șoc al canoanelor logice.

Ultima relație la care ne oprim este aceea dintre substantivul-subiect și verbul-predicat. Cu același procedeu, vom avea alăturări de forma : piatra visează, gleznele tac, ochiul rumegă, spațiul se pleacă. steaua cîntă, nisipul adulmecă, păsările se sparg, lumina strigă, oglinzile ning, umerii plouă, iarba gîndește, nordul bea cerul etc. Coeficientul de talent poetic se deplasează pe nesimțite de la conținut sensibil sau ideatic, la o cit mai provocatoare structuralitate a formei. Dar exacerbarea structuralității anulează sensul. Plusul de inventivitate apare cînd verbul intransitiv devine cu ostentație tranzitiv, încercat cu unul sau mai multe complemente directe : Cerul ninge cu oase de ingeri ; Zăpada ninge în carnea ta corăbii ; Irisul glauc scuipă din el, spre lună, viermii ; oglinzile ning racii sub pleoape... Simbolurile invocabile — ele pot fi totdeauna invocabile — nu fac decît să dea o formă nouă unui conținut care, în formă normală, este banal și obișnuit. Șerban Cioculescu observa odată, cu bună dreptate, că în poezia ermetică totul nu este decît un cifru. Cîteodată însă cifrul se pierde sau nici nu mai e necesar. Este necesară o traducere a versului în limbaj inteligibil. Astfel, în versul citat : Zăpada ninge în carnea ta corăbii, „carne“ este simbolul ființei fizice, iar „corabie“ simbolul evadării și al plecării în necunoscut. Și atunci versul, tradus, devine : zăpada care cade te face să simți în adîncul ființei tale dorul de a pleca spre alte țărîmuri ; ceea ce constituie o expresie fără o deosebită pondere de sensibil. Versul se transformă într-o stenogramă estetică.

Cînd poetul, pentru a ne reda paroxistica entuziasmului, își sparge capul de pereți cu frenezie, este oare indiscretă întrebarea dacă — în realitate — ar fi dispus să încerce un atare tratament ?

Dar mi se pare că nu acesta este rostul artei, de a mă sili să-i admir poetului inventivitatea sau să-i admit simbolistica, ci să mă cutremure tocmai paralelismul dintre individualitate și universalitatea ce emană din esența individualității. S-a spus despre Marcel Proust că este scriitorul care creează un maximum de universalism printr-un maximum de individualism. A ridica vîlul de pe ascunsă față a umanului, a realiza punea dintre îns și lume prin care insul devine integrabil în lume, acesta era, mi se pare, scopul declarat sau nedeclarat al marilor creatori de artă.

S-a petrecut însă în contemporaneitatea noastră o mutație. A fost inventat lirismul obiectiv. Prin crearea modalității lirismului obiectiv (raporturile sale și implicațiile cauzale cu simbolismul, esoterismul și ermetismul constituie un alt aspect ce se cere analizat aparte), poetul nu se mai simte legat și obligat să ne comunice ce anume evenimentele psihice se petrec în el, ci ceea ce ar putea să se petreacă. Nu mai avem de-a face cu o lume a indicativului, ci cu un univers optativ, petreacă și posibil. Că este așa și nu altfel, dovada elocventă ne este oferită de avalanșa de explorări, de intruziuni în ceea ce constituie domeniul ficționalului. Niciodată nu s-a vorbit mai mult decît acum despre destinul de ficțiune al artei, despre convenționalitatea actului poetic. Cu atîta acuitate încît — ca o contrareacție aproape apodictic necesară — scena literară se vede astăzi invadată de uimitor de multe tentative de demitizare, de desfioționalizare a artei.

PETRU P. IONESCU

PANAIT ISTRATI ȘI EGIPTUL

Mă grăbesc să explicitez titlul articolului : este vorba de peripețiile ce însoțesc tentativa (eșuată) a lui Panait Istrati de a revedea Egiptul, de a retrăi feericele aventuri orientale din tineretea sa de vagabond.

Faptele la un mod general se cunosc, scriitorul însuși l-a evocat în articolul din *Les Nouvelles Littéraires*: „Pour avoir aimé la terre“, nu însă într-atît încît să fie precizate pe deplin ca detaliu și, în sfîrșit, fără a elimina posibilitatea vehiculării unor versiuni aproximative sau chiar fanteziste.

Corespondența inedită Panait Istrati — Romain Rolland ne îngăduie să reconstituim cu maximum de fidelitate și filmul acestui moment biografic. Romain Rolland și-a exprimat dezaprobarea în două rînduri față de planul călătoriei: „Eu nu găsesc proiectul dumitale, cu Egiptul, reușit. Egiptul este un loc nefavorabil pentru artă“. (Scrisoarea din 5 noiembrie 1929). A doua oară, aduce argumentul că trebuie să privească pe Bilili (prietena lui Istrati) ca pe o „pupilă“ și să vegheze la dezvoltarea talentului ei muzical, care cere o disciplină constantă a exercițiilor. La sfîrșit, dîndu-și seama de neeficacitatea sfaturilor, îi îmbrățișează pe amîndoi, părintește, precizînd cu simulată severitate că nu le dă „permisiunea“ : „Cu atît mai rău dacă mă înșelați“. Panait Istrati nu se clatină în hotărîrea sa de a realiza acest proiect. Romulus Cioclec este astfel informat la 30 noiembrie (1929) : „De mult sînt chemat în Egipt (unde-am trăit 6 ierni de-a rîndul și sint cunoscut) să țin una ori două conferințe. Cu acest prilej îi voi da brînci și ei (Bilili—n.n.), căci concertistii nefind vedete, publicul va veni pentru haimanaua de altădată“. Date suplimentare în scrisoarea către Romain Rolland (22 ianuarie 1930). Concertistii erau reprezentăți de Bilili și o domnișoară (se pare o virtuoasă a pianului), Christl Hauser. (Pînă la urmă, domnișoara nu va mai merge, părinții ei nefind suficient de siguri că voiajul prin aceste „țări necivilizate“ n-ar împieta asupra bunului ei renume).

Echipa consacrase între membrii ei și pe o altă persoană: scriitorul olandez A. M. de Jong, prieten mai vechi.

Conferințele, inițial, urmau să trateze tema : „Les Arts et l'humanité d'aujourd'hui“, dar pentru a ocoli orice atingere posibilă cu domeniul gîngăș al ideilor politice s-a hotărît să le înlocuiască cu lectura unei „Nuvel“ autobiografice inedite, cu subiect din Egipt“. (Este vorba de povestirea : „Între un prieten și o tutungerie“). În planurile sale mai intrau și vreo douăzeci de articole despre Egipt și Palestina (calculate cu 300 franci francezi bucata). Ezită în alegerea publicației (pe care o vrea de stînga și „independentă“). Se gîndește la *L'oeuvre*. (Cere și opinia lui Romain Rolland).

Călătoria este pusă sub acest semn : „Mergem de-adevăratelea în aventură sau, și mai precis, ca simpli vagabonzi“. Condițiile de pe vapor sînt însă demne de niște „prinți ai dolarului“, directorul de la Lloyd Triestino, identificînd în el pe faimosul scriitor și acordîndu-i (lui și comperilor) un tarif special : cazarea de clasa întîi dar mîncarea de categoria a doua, Istrati va plăti numai 50 la sută din preț. A. M. Jong 70 la sută, iar femeile întregul preț tarifar (de clasa a doua). Romain Rolland este solemn asigurat că „firește, aceste mici favoriuri nu mă angajează cu nimic“. Puse una peste alta, cheltuielile prevăzute îi epuizează întregul capital de care dispune. (Îi mai rămîn cît mult 100 de șilingi austrieci). Banii și i-a procurat din „propriul buzunar, grație lui Robert-france și după țipete care m-au lăsat asfon“ (sic!). Mai înainte, ce nu făcuse să induioșeze pungile amicilor și s-a trezit cu un refuz total, fapt care „va avea asupra spiritului meu o influență dezastuoasă !“. (Să fi uitat Istrati, cu totul, că printre cei solicitați se aflase și Romain Rolland ? Îi ceruse un împrumut de 5000 franci elvețieni, angîjindu-se să-i dea înapoi cît mai trîziu în ianuarie 1931 și scuizîndu-se că, deși i-a trecut prin mîini o jumătate de milion, „rămîn mizerabilul de totdeauna care cerșește, cerșește !“).

Vaporul companiei respective îi apropie de țărîmurile Egiptului cînd survine întîmplarea buclucasă relatată astfel de Panait Istrati : pe vas aflîndu-se și prefectul poliției, acesta descopere ce faimos tovarăș de călătorie are, și dă ordinele de rigoare să-i fie interzisă debarcarea în port. Motivul (mai concret) destăinuit în scrisoarea către Romain Rolland era acesta : organele de control au descoperit în bagajele lui Istrati o carte care purta titlul de *Soviete*. (Probabil se are în vedere cît de-al doilea volum al trilogiei *Vers l'autre flamme* : „Soviets 1929“). În alertă, autoritățile superioare din Cairo hotărîsc să interzică scriitorului coborîrea de pe vapor, deși beneficia de viza în toată regula a consulatului din Viena) și să fie pus în carantină. Istrati nu ia, la început, lucrurile în serios. Romain Rolland este înștiințat cu o anume bonomie : „O ceată de oameni de lege și ziaristi aleargă în clipa de față să anuleze această interdicție“. Nu se îndoiește că „miine voi putea revedea pămîntul celei de a patra patrie a mea“. Bine dispus, observă totuși : „De șase ori am intrat în Egipt, fără a fi înarmat cu cea mai mică hirtie. O dată vin și eu cu un pașaport magnific și iată că-mi este interzis să cobor“.

Dar intervențiile, cu toată calitatea onorabilă a celor care îi pledează cauza (un deputat al parlamentului egiptean, doi cunoscuți membri ai baroului egiptean, un reputat avocat englez ș.a.) rămîn fără rezultat. Asjiderea protestat public al unui grup de scriitori egipteni ca și cel a trei directori de ziare. Autoritățile suverane nu pot fi cîntite din părererea lor că Panait Istrati sosește ca agent bolșevic să declanșeze o revoluție în protectoratul Mării Sale, regina Angliei. Legația română de la Cairo declară, la rîndul ei, că date fiind ideile primejdioase profesate de scriitor, el nu poate beneficia de drăpturi de protecție ca cetățean român. Tîmp de patru zile, Istrati va fi păzit de „chaveriches“ (jandarmi arabi), nedîndu-i-se voie nici măcar să-i fie adus pe vas curierul poștal din Cairo, după care e obligat să se întorcă la Triest (autoritățile plătind cheltuielile necesitate de carantină ca și biuletul de întoarcere : clasa a II-a). Istrati e hotărît

să facă apel la avocatul Torrès pentru a aduce la bara tribunalului guvernul egiptean și a-i cere grave despăgubiri. (Căci proiectul călătoriei în afara rațiunilor de ordin sentimental conținea și un obiectiv strict financiar. „Dacă mă lăsau clinii de englezi să debarc — îi scrie lui Nicu Constantinescu — veneam cu suta de mii cheluită, plus vreo trei sute altele, căci aveam angajament sigur de făcut concerte și conferințe literare în Egipt, Palestina și Siria“. Bilili confirmă aprecierea, declarîndu-i lui Romain Rolland că eșuarea călătoriei va avea urmări neplăcute nu numai pe plan moral ci și financiar, declanșînd „un dezechilibru material din care lui Panait îi va fi greu să se ridice luni de zile de-acum înaintea“).

Lanțul peripețiilor nu s-a încheiat. Intorcîndu-se prin Italia (Triest), Istrati este arestat ca o persoană suspectă politic.

Romulus Cioclec, în conferința ținută la comemorarea a 5 ani de la moarea lui Istrati, dă următoarea versiune a celor întîmplate : „Eliberat la Triest prin intervenția legației franceze de la Roma, dar nu române, care n-a vrut să audă de el, a fost trecut în Serbia, căci era doar cetățean român. Și de aici, din Lubliana, a trebuit atunci să ceară bani din țară, ca să se poată urni din loc“. Toată istoria cu trecerea prin Serbia și celelalte nu au însă nici cel mai mic temei. Blamarea legației române este și ea numai în parte îndreptățită. Dispunem, pentru o delimitare strictă a adevărului, de posibilitatea de a confrunta două documente a căror cunoaștere „sur le vif“ a faptei nu poate fi pusă la îndoială : raportul consulului român și scrisoarea lui Bilili către Romain Rolland (din 11 februarie).

Așa se vor fi petrecut lucrurile : La debarcarea în Triest, Istrati e arestat. (După a doua traversare a Mediteranei, slăbit pînă la a ajunge scheletic, a mai avut și norocul unei încăpățînate recidivă a atacurilor malariei). Bilili îl avertizează imediat pe consulul român care se duce la poliție și obține promisiunea ca scriitorului să i se dea drumul, cu specificarea de a se sui imediat în trenul, de șapte seara, spre Viena. La întîmpinarea lui Bilili că soțul ei trebuie să plece în altă direcție, la Paris, oficialitățile hotărîsc ca Panait să petreacă o noapte în închisoare (poliția nedispunînd de agenți care să-l conducă și să-l păzească la hotel). Consulul român, cu propriile-i cuvinte, „s-a dezinteresat de problemă“. A doua zi, lui Istrati i se dă, într-adevăr, voie să plece cu trenul sub supraveghere. Bilili îl înștiința pe Romain Rolland (din bufetul gării Lausanne) că totul s-a aranjat : Panait își continuă călătoria spre Paris, ea pleacă la Geneva. „Grație mai ales consulului Franței din Triest, noi am reușit în sfîrșit să plecăm“. (Raportul consulului român înregistrează și acest fapt divers : Panait Istrati a dăruit o liră sterlină unei domnișoare, Olga Budișteanu, expediată de poliție ca o „foglio di via“).

În articolul din *Les Nouvelles Littéraires*, Panait Istrati rezuma astfel odiseea aventurilor din această perioadă (care ca un destin implacabil îi gravează perpetuu biografia) : „Și iată-mă, deodată, un biet Don Quijote, striviț de copita unui măgar : sint îndepărtat din Egipt, arestat în Italia, iar în Româ-

nia vinat ori de cite ori pun piciorul acolo... Ce să mai spun de soarta pe care tiranii o rezervă omului anonim, vinovat numai pentru că jubește pămîntul și-l vrea liber ? Aici e toată buba. Nu e vorba de mine. Ci de fratele care mă preluște, dar al cărui destin nu va fi niciodată ca al meu, pentru care viața are un șir de căderi...“.

ANEXA AL. OPREA

În anexă, această scrisoare (inedită) trimisă lui Romain Rolland, de la bordul vaporului „Viena“, la 4 februarie 1930 :

„Mon ami, Je vous écris ces lignes du bar du „Vienna“, deux heures après le débarquement de tous les passagers. Je suis le seul à ne pouvoir descendre, le gouvernement égyptien me refusant l'accès de son sol, malgré le visa de son consul à Vienne. Pourquoi ? — On ne me donne aucune raison. Naturellement, une meute d'hommes de loi et de journalistes courent en ce moment pour casser cet interdit, et j'espère que demain je pourrai revoir la terre de ma quatrième patrie. Mais, je vous demande : sans le concours de tant de personnages importants, qui vont plaider pour mon droit, que deviendrais-je ? Et que deviendrait, devant un tel arbitraire gouvernemental, le simple citoyen que personne n'attend au débarcadère ?

Aussi, d'une façon ou d'une autre, je vais consulter les lois du pays et voir s'il m'est permis de demander des comptes au bon goût de ce gouvernement. Il m'est difficile de renoncer à érier ma révolte devant une pareille iniquité. Six fois je suis entré en Egypte, sans être muni du moindre papier. Pour une fois que je viens avec un passeport magnifique, voilà qu'il m'est défendu de descendre.

Cette aventure n'est pas la seule que nous avons à déplorer. Il y a aussi la violoniste, M-elle Hauser, qui nous a lâchés à la dernière minute. Motif : ses parents ne sont pas sûrs que l'Egypte soit suffisamment civilisée pour séjour de leur fille. Et sans elle, le pivot de notre programme musical, — les cantates de Bach, — tombe à l'eau. Deux cents livres st. jetées par la fenêtre ! Bien pire, Bilili sera privée de son professeur pendant plus d'un mois. Car nous avons oublié de vous dire que, une des raisons qui nous ont décidé a cette tournée (et qui était capitale aux yeux de Schalk), c'était précisément la possibilité pour Bilili de continuer journellement ses études, guidée par Hauser. C'est pourquoi il avait dit : „En Egypte ou à Vienne, du moment que vous n'interrompez pas vos études, il m'est indifférent où vous chantez“.

Et voilà que tout croule ! Je me demande pourquoi je m'entête à faire, dans ma vie, autre chose que de la photo ambulante ! Bilili, près de moi, écrit aux siens. La même chose fait l'écrivain hollandais A. de Jong. Ils n'ont pas voulu me laisser seul. Et cependant, dieu sait s'ils ont besoin d'un bon lit et d'un sol qui ne bouge plus 4 jours de traversée abominable. Je vous serre les mains à tous.

Panait Istrati“

dimineață cu soare torid

— fragment din romanul „Ianus” de EUGEN BARBU —

Mă trezisem într-o tăcere totală, cu o durere masivă de cap, căutai ceva să înghit, o pastilă miraculoasă, mi-era sete, nici nu mincasem nimic seara, eram gol, găurit ca malul plin de cuiburi de pescăruși de lângă Vama Veche, pe unde căutam o dată ouă ca să le măninc cu coajă cu tot, indiferent de gust, numai pentru a-mi potoli imensul gol al stomacului, să-mi astimpăr animalul necruțător din burtă...

Nu mișca nimeni în toată casa. Nu-mi mai amintesc nimic. Obloanele trase lăsau să cadă sulii verzi pe linoleumul de jos, parcă eram pe o masă de operație. Mă ridicai, era primejdios, recăzui. Cineva bătu la ușă ca și cind m-ar fi pindit.

Era Dina, aducea pe o tavă de plastic exact ce-mi trebuia : un piramidon, o dulceață și un pahar aburit de apă minerală.

— Bună, Componist !

Ne tutuiam de acum. Cine știe ce nebunii făcusem ascară, nu-mi mai amintesc nimic. Mă privi. Eram dezbrăcat pe jumătate. Mă acopori cu cearșaful. Ea se așează pe marginea patului și mă cercetă ca pe o stelă funerară din Muzeul din Mangalia.

— Te doare capul ?

— Ihi! făcui strimbindu-mă plin de greață. Ceilalți cum se simt? întrebai eu ca un supraviețuitor după cutremurul de la Messina.

— I-am imbarcat pe șlep și i-am trimis la treabă. Abia s-au ridicat din scutece...

Imi plăcea limbaajul ei crud, familiar.

— Mergem la plajă ? mă întrebă iar.

— Păi eu sint scutit de lucru ?

— Pină nu vine Mihai, nu ai ce face acolo : O să-mi ții de urit...

— Asta-i bună ! Mihai vine abia peste citeva zile.

— Nu are nici o importanță. Nicevo... Du-te la duș, lasă apa să curgă, dacă mai curge la ora asta, freacă-te bine în creștet sau vrei să-ți aduc niște oțet, ia calmantul ăsta, fii în formă de cavaler servent că acuș se duce soarele. E unsprezece și jumătate...

— La ce oră ne-am culcat ?

— Pe la patru. Dăduseră zorile... Ai dansat turcește și nu era rău deloc...

Mă gindeam cit de ridicol trebuie să fi fost.

— N-am spus niscăi prostii ?

— Cum să nu ? Dar cine le bagă în seamă ? Sintem obișnuiți cu condiția porcască a bărbaților.

— Vrei să mă scuzi ? N-o să mai beau de-aici încolo.

— Ba să bei, altfel nu ai nici un haz... Ai trecut printr-un necaz mare. O să-ți fac cafea ca să-ți ghicesc în ceașcă sau mai bine : dă palma stângă încoa.

I-o întinsei.

— Ai o mină foarte incertă...

— Ești ghicitoare ?

— Nu, toate femeile știu să citească în cafea și în palmă, sau se fac că știu, ca mine.

Imi zvirlui palma deoparte :

— Haide, bca toate astea, inghite, fă un duș, mă duc să-ți torn cafeaua.

Dispăruse zornăind din brățările de argint : două purta în dimineața aceea : una subțire, cu pietre albastre de lapis-lazuli și alta cu intarsișuri negre, întortochiate, probabil litere armenesti. Băui, înghiții, stătui cinci secunde întins, trăsei bine aer în piept, deschisei ferestrele, pe urmă obloanele. Afară marea era de un albastru nefiresc, ca cerneala **Pelikan**, cum e numai lângă Corfu, și ziua avea o albeață dușmănoasă, cerul se curățase de orice nor, nu era cald, bătea briza, marea avea valuri, arunca spume cu sirguintă. Pescărușii strigau sălbatic deasupra vinind în plonjoane violente peșteale ascuns în fierberea sălbatică a apei. Orașul cu casele lui, cu geamiile lui, cu cabinele mici ale plajei **Trei Papuci** era exuberant și vibra în soare. Îl citasem fără să vreau, după obiceiul meu prost, pe Nat Ovinger, cine o mai fi fost și ăsta, probabil un arhitect plin de sine.

Numărai pină la cincizeci, durerea de cap trecu. Veni Dina cu cafeaua, mă privi drept în ochi :

— Ce fată îți place ? Helga ? Corina sau Nina ?

— Să-ți spun drept, toate !

— Și eu ?

— Dumneata... dumneata...

— Imbracă-te ! imi porunci și-mi aruncă un colan de scoici. Îți plac ? Să-mi faci un cadou că te scot la plajă, ador cadourile.

— Bine, acceptai.

— În cit timp ești gata ?

— Știu eu, trei minute e mult ?

— Sint foarte punctuală...

— N-aș crede...

— Limbaajul lui Mihai. E ceva contagios, se ia ca scabia, toți bărbații mei vorbesc ca Mihai Poopoescu...

— Cum toți bărbații dumitale ?

— Da, toți bărbații care intră în trib sint bărbații mei, eu știu tot ce fac : de cine se îndrăgostesc, dacă au nevoie de ceva, dacă trebuie să plece la București mie trebuie să-mi ceară voie, altfel, fuu ! șuieră, papucii. Ai înțeles ? Sărută mina ! I-o sărutai rizind.

Peste cinci minute eram într-o stație de autobuz. Orașul era aglomerat, plin de lume, de tipi tucurii, de exemplare amestecate, de femei și copii, de șoferi și negustori de semințe, de marinari în permisie, de sezonisti în costume dungate, de elevi în vacanță și servitoare plecate la piață, dar uitate de Dumnezeu în fața spectacolului nemaipomenit. Cum citisem undeva, urbea arăta ca și cind și-ar fi lărgit nepermis de mult vocabularul expresiei arhitecturale, adică avea ceva eteroclit, amestecat, casă lângă casă, nesemănând una cu alta ; și doar îl văzusom de atâtea ori, dar astăzi îl examinam ca pe un bolnav : era plin de vicii și de căi ferate. Femeia mergea lângă mine aproape abandonată în soarele torid, era frumoasă așa cum ți se dezvăluie numai citeodată femeile, cind opera naturii, adică a soarelui, a acurateței zilelor și restul concureau cu ceea ce exista în ea, ascuns și perfid, o fericire tainică pe care eu o puneam în seama mea, de fapt încrezut cum eram, bănuiam că special mă lăsase să dorm ca să poată merge cu mine la plajă, abandonindu-i pe ceilalți, și undeva, mai tirziu, ceva adevărat se dovedi a exista în presupunerile mele. Ea dorise să știe cine eram, ce făceam și mai ales ce ascundea chipul meu slăbit și impenetrabil. O intrigasem pentru că împotriva obiceiului tuturor bărbaților nu mă dezvăluisem de la început, nu mă lăudasem cu ce fac sau cu ce făcusem sau mai ales cu ce aveam de gând să fac. Autobuzul întirzie o jumătate de oră reglementară. Nu era ora de plajă cind nu puteai să răsufli, era destul de tirziu, acum călătoreau gospodinele în goană după primii pepeni galbeni sau verzi, furati din pepenării cu vrejul întors ca să se coacă mai repede și să coste mai scump, lângă stație gемеа o piață plină de muieri în rochii vulgare cu buline și dungi cam asemănătoare, printre struguri galbeni și ciorchini verzi ca paleta să fie completă, să dea acel spectru al locurilor de la facere de pretutindeni ; grămezi de roșii, în piramide, și ardei verzi și castraveți ca niște torpile scoase dintr-un arsenal secret al pământului. Femeile se tocneau cu negustorii malefici care voiau să vîndă peste prețurile de stat, și amestecul de mirosuri, de alune prăjite pe o tablă încinsă de un puști negricios și si-

luetele vitelor înjunghiate din hale, arătînd jumătăți roșii, pline de singe și grăsimе. zburînd pe cuie mari de metal în arșița amiezii ce sosca strigînd de pe mare dădeau laolaltă ceva fabulos, totul mi se părea frumos pentru că lingă mine se afla fata asta cu tunsură tifosi către care secret ființa mea și începuse să migreze. Sosi autobuzul, un fel de barcă albastră pe pncuri din care coborau cucoane grase, pline de plase și salăți ca ființele de pe frontoanele templelor din India. Aveau solzi, nu erau salăți, erau dragoni și șerpi, se tirau pe asfalt ca niște cașaloți, aerul putrezea de mirosuri și cind pornirăm, Dina se rezemă puțin de pieptul meu ca să nu o ia vîntul acela ce ne tăia gîturile cu tăișul lui. Nu spuneam nimic, priveam numai orașul balnear care nu avea nimic dintr-un vast polițier, nu era Balbeecul plin de taină, dar era locul unde eu începeam ceva, locul unde mă primejduiam...

Mă trezii într-o stație de la marginea orașului.

— Coborim, spuse Dina și sări pe un trotuar.

Străbăturăm o stradă plină de praf și de salcimi opăriți și merserăm printre garduri joase dincolo de care pindeau ochi femeiești. Eram lingă un cap de mare aglomerat de scoici, privind inaltele siluete ale posturilor grănicerești instalate pe niște picioaroange metalice. Vîntul dinspre larg ridica hirtii și gunoaiete miroseau în amiază. Lagunele mării, negre, pline de goluri în acea imensitate verde sau albastră erau cutreierate de pescari anonimi care trăgeau plase după micile lor ambarcațiuni. Imi plăcea pustiuul acela pentru că nu sufeream imensul imbroglіo al unei plaje obișnuite în sezon. Valurile iscau din adincuri carene smolite și iscoluri pescărești, totul se clătina pe un fond de calcar alb, orbitor, care imi ucidea ochii.

— Trebuie să-ți iau și niște ochelari, hotări Dina pentru mine, privindu-mă cum mă chinuiam, la intoarcere să nu uităm. Nu întrebî incotro mergem ?

— Parcă e Tataia...

— Chiar așa...

Marea venea spre noi, pe cimpul plin de pipirig cîntător se alergau șobolani de nisip, vineți, supli, bine hrăniți. Un soldat se uita cu binocul la noi de sus, ne cerceta ca pe niște animale ciudate ivite pe fundul unui acvariu. În larg vîntul făcea spirale enorme ca niște evantalii insidioase. Aerul era sărat, bun, mă trezisem definitiv, parul în dezordine mi se încrețise la soare. Eram sigur că mă va pune să mă tund în felul bărbaților ei...

— Poimiine vin șobolanii, zise ca și cind ființele acelea mișcătoare din jurul nostru i-ar fi adus aminte de ceva.

— Ce șobolani ?

— Băieții mei...

— Dacă înțeleg bine, ai bărbați și băieți...

— Da, primii au drepturi, ceilalți sint numai aspiranți...

— Și pe mine de ce m-ai așezat fără stagiu între cei dintii...

— Virsta...

— Mă găsești bătrîn ?

— Cine a spus astă ? Ei au între 18 și 24 de ani, sint juniori. Înțelegi ?

Înțelegeam. Coboram niște trepte de pămînt spre plaja plină de scoici. Erau peste patru sute, se prăbuseau sub pași, erau roase, lustruite, altele, și se țineau în niște bucăți de lemn, păreau drumul spre un Purgatoriu primitiv. Din mare înainta spre noi un promontoriu de nisip de o albeață orbitoare. Marea arunca cîlți de Manilla, era harnică, nehotărîtă, lucra...

— Îți place ?

— Imi place pentru că nu e lume multă...

— Voiai să fii numai cu mine, singur ?

— Nu am spus asta...

— Atunci ?

Ajunsesem. Citeva dune, vîntul care bătea puternic, sus, cușca de metal a grănicerilor repetată pe orizontul pur ca niște cotețe de porumbel pe catalige metalice. Scoicile scoteau un zgomot de fier freat. Aerul sărat imi jupuia obrazul nebărbierit.

— Știi să faci un cort ?

— Nu.

— Nimic nu știi să faci !

— E nevoie ?

— Nu. Putem sta pe pinza asta, dar o să-ți ia pielea. Și cu cămașa asta ce facem ? Mai bine treceam întii pe la magazin...

— Nu-i nimic. O arunc dacă nu mai e bună la nimic.

Întinse o pinză dungată, tare, de in pe nisipul aspru. Adusci doi bolovani și o fixai.

— Intoarce-te cu spatele să-mi pun costumul...

Mă uitai spre mare și imi scosei pantalonii de oraș atît de nepotrivii aici. Imi trebuia un șort, eram ridicol. Pe dedesubt aveam slipul meu destul de demodat în anul acesta cind totul se scurtase, cind se ajunsese la bikini și la toate chestiile astea care la noi păreau enormități.

— Gata...

O privii de jos în sus. Era neagră toată, suplă, tinără, cu o carne puternică vibrînd în tăișul brizei.

— Ne încălzim puțin și după aceea intrăm în mare. Chiar nu știi să înoți ?

— Puțin, mă descurc...

— O să te abandonez atunci și o să mă duc în larg.

— Să nu sperî la mine dacă te ia vreun val mai marc...

— Nici o grijă...

Își scoase brățările și atunci înțelesei de ce în momentul în care o femeie își leapadă podoabele e mai goală și mai pură.

Jos, cu fața la cerul străbătut de pescăruși, goi și ei, și suri, și albi, și negri, ca niște mici mingi, vîntul se simțea mai puțin. Își așezase capul pe sacul în care își strinsese totul într-o ordine ce mă cutremura. Îi vedeam numai subbrațul, locul acela atît de intim, și mușchii pieptului. Sta lingă mine ca și cind totul s-ar fi prăbușit în jurul nostru, pădure de statui întinocate, dedicate unui Moloh al mării. Spre golful strălucitor trecea un gabier sau un trauler, nu vedeam bine de aici. Ascultam numai sunetul egal al mării, soneria ei continuă brutală, ca și cind cineva ar fi solicitat la infinit porțile Infernului. Stam în fața unui podiș de apă, era totuși tăcere. Tăcurăm mult. Mult, repetat, ascultînd numai țipătul păsărilor care dădeau preț tăcerii.

— Nu spui nimic ? zise într-un tirziu.

Nu-i răspunsei.

— Cine ești de fapt ? Ce faci ?

Se ridicase într-un cot. Asta și dorisem : s-o intrig pentru că de fapt ghicisem încă din seara trecută că între celelalte, ea imi plăcuse cel mai mult.

— Un om în vacanță, cu voia dumitale, i-am spus, pentru că mă îndemnî la chiul... Mihai nu ți-a spus nimic ?

— Ce să-mi spună ?

— De unde vin .

— Nu... De unde vii ?

Tăcui iar. Nisipul sclipitor fugca pe deasupra noastră cărat de vînt. Insecte mici își făceau munca lor titanică pe lingă dreptunghiul de pinză de in, cărau ceva, imensele furnici, neostenite. Ca noi, acolo, în locul pustiu, plin de soare și de sete. Despre asta nu puteam să vorbesc niciodată și nimănui...

— De obicei ce-ți spun băieții și șobolanii dumitale cind mergi cu ei la plajă ?

— Știu eu ? Vorbesc despre motociclete, despre șefii lor de la șantiere, despre femeile cu care se culcă, fleacuri...

— Și nu vă plictisiți ?

— Nu, pentru că sint amuzanți. E unul Tonny, o să-l cunoști, aduce mereu discuri noi și ne face teoria jazz-ului, ne invată pe toți ce mai e nou în lume în materie de dans și el ne ține adevărate cursuri...

— Trebuie să fie tare amuzant...

— Rizi de mine...

Se culcă la loc și mă ridicai într-un cot ca s-o privesc bine.

— Te-am supărat ?

Nu-mi răspunse.

— Și ieri seara trebuie să fi spus o mulțime de prostii, nu-i așa ? Cind mă îmbăt devin imprudent.

— A, nu ! Erai foarte amuzant. Băteai cimpii. Mi se pare că ai recitat și un fel de poem. Mi-a plăcut ceva. Ziceai că trupul nostru este mormintul zeilor...

— Nu e a mea. Fur și o fac pe deșteptul cind mă pilesc. Am citit probabil undeva, cultiv lucrurile frumoase, cu asta ciștiți mult mai ales cind spui lucruri noi, toată lumea vine cu o lecție învățată de acasă, ca domnul Ceamburu, aseară. La drept vorbind el nu supăra pe nimeni...

Mă ridicasem iar în picioare și ea făcuse la fel și priveam marea în arșiță. În larg se agitau delfini jucăuși, cu mersul lor rotitor.

— Divinii delfini ! spusei nu știu de ce, puțin induioșat, ei l-au salvat pe poetul Arion și l-au dus la țarm...

— Iar inventezi ! L-au dus pe unul de pe coasta Braziliei, am citit în ziar...

— Nu inventez, e în Mitologie...

— O să te controlez...

— N-ai decit...

Își scoase din sacul de plajă niște piepteni albi, un șirag de metanii pe care mi le întinse și două oglinzi în care se privi.

— Nu arăt ca o ciură ?

— Aștepți un compliment de la mine ?

— Ești răutăcios ! Dacă vrei să te iert, dă-mi un sărut cult pe frunte. Asta-i dintr-un film.

Ezitam. Dar o făcui. Era ceva rece, impersonal, dar ca nu protestă. Era un truc comun, folosit de mai multe ori : Uite așa te cară spre cortul ei, bătrîne marinar ! Naussicceaaa la Tataia, între scoici și mătăanii portocalii, oglinjoare cu reclamă Gladys pe spate și piepteni de os. Privii în sus la scările de lut pe care coborisem, nu venea nimeni, dar o clipă imi închipui că ar fi putut să coboare soțul ei, tocmai în clipa cind buzele mele sărate îi atingeau fruntea. În malul ciuruit se aruncau pescăruși lacomi ducînd puilor ceva adunat din mare. Deasupra portului, departe, plutea o pleavă aurie de soare și sirencle de larg anunțau primejdii ipotetice.

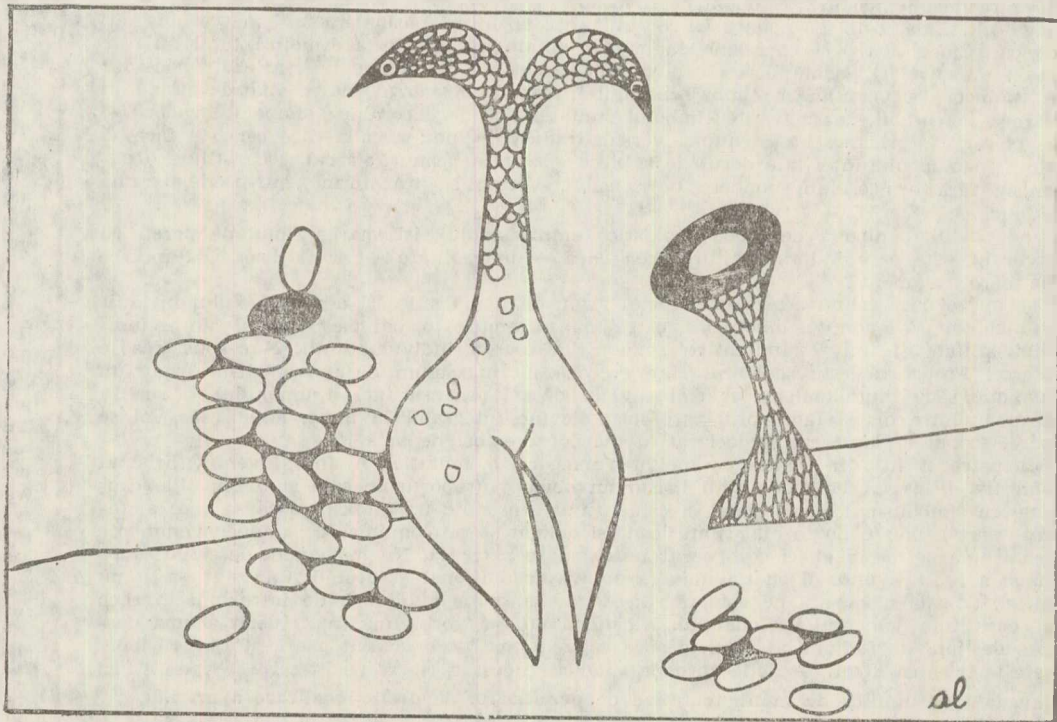
— Nu intri în mare ?

Mă ridicai. Soarele era în spate. Acolo unde nisipul se termina și spuma albă venea lacomă spre noi ne văzurăm umbra. Singuri în fața mării care tuna puternic. Avea vreo semnificație că umbra ei ținea în dreapta pumnul meu tremurător ? Cine știe ? Zilele următoare aveau s-o spună, deocamdată o privii fără nici un fel de dorință, eram puri și singuri în fața aceluia abis mișcător.

Era într-o dimineață cu soare torid de iulie a unui an pierdut în căderea neostenită a timpului. Ceva vertiginos venea dinspre mare, o primejdie reală, apăsătoare, dar închisei ochii și imi închipui că pot să îndrăznesc să rămîn acolo.

După aceea Dina plonjă și eu o urmai între spinările fugitive de apă sărată care mă biciuiau și mă aruncau cind spre fundul plin de nisip, cind spre cerul gol.

● Desen de
ALEXANDRU LUNGU

dorm splendid
tăcerile ...

Dorm splendid tăcerile
În Mausol.
Nopti atîrnate pe ramuri
De veacuri și veacuri
Zăcînd
Aruncate
Spre Pol.
Dorm splendid tăcerile
Și timpul cel tînăr
Cu mîinile albe
Pe căi nevăzute
Cîntă la harpă
Visînd să aprindă
Un călător.
O, amintirile toate
Trecute de mine
Cîntă și dor
Ca raza
Căzută-n oglindă
Dorm splendid tăcerile
Și căile lor
Albe solii
Fără sol.
Splendid mai doare
Puterea
De a ști că nu știm
Cum dorm tăcerile
În Mausoi.

IRIMIE STRĂUT

barieră

Lacătul din drum
Nu-l ridica
Pînă mîine
Cînd se va deschide
Poarta
Și va primi
Corul alb
Rătăcit
Printre caii unicorni
De pe tărîmul blamat
În noapte
Și tăiat în două
Te vei privi
Și judeca singur
Cu martorii subpămînteni
Lîngă răsufulare.

AL. MIROSLOVESCU

nedumerire (XIV)

Tu nu îndrăznești să crezi
că cerul e-n pămînt

În neoglindirea lui
somnul tău crește
și nedumerit intri
cu crizanteme pe poarta galbenă
și-ntrebi :
de ce acum?

nu mă mai
întorc (XLIX)

Și nu mă mai întorc...

Nici Pliniu cel Bătrîn
nu s-a mai întors.

O, dragoste,
șarpe în palmă îmblînzit
— frumusețe capcană aleasă

VALERIU GORUNESCU

remember

Uita-vei, purtătorule de chei,
că am intrat sub boltă fără veste
gonind din frescă albii porumbel
În rame largi, cocoșii din poveste
trezeau o dimineață de Saint-Jacques
Cu panoplii ascunse sub rugină
și stampe-n care doarme un copac
udat de evuri vechi la rădăcină.
O turmă roade-un peisaj breton
pe dealul chel și dezvelit de vreme,

pe cînd calești cu doamne de bizon
topesc în praf strălucitoare steme.
Copila numai, strînsă în saboți,
cu gîștele înoată-n leuștean.
Se pierde cîmpul mai uituc ca toți,
iar riul curge-n timp, aerian.

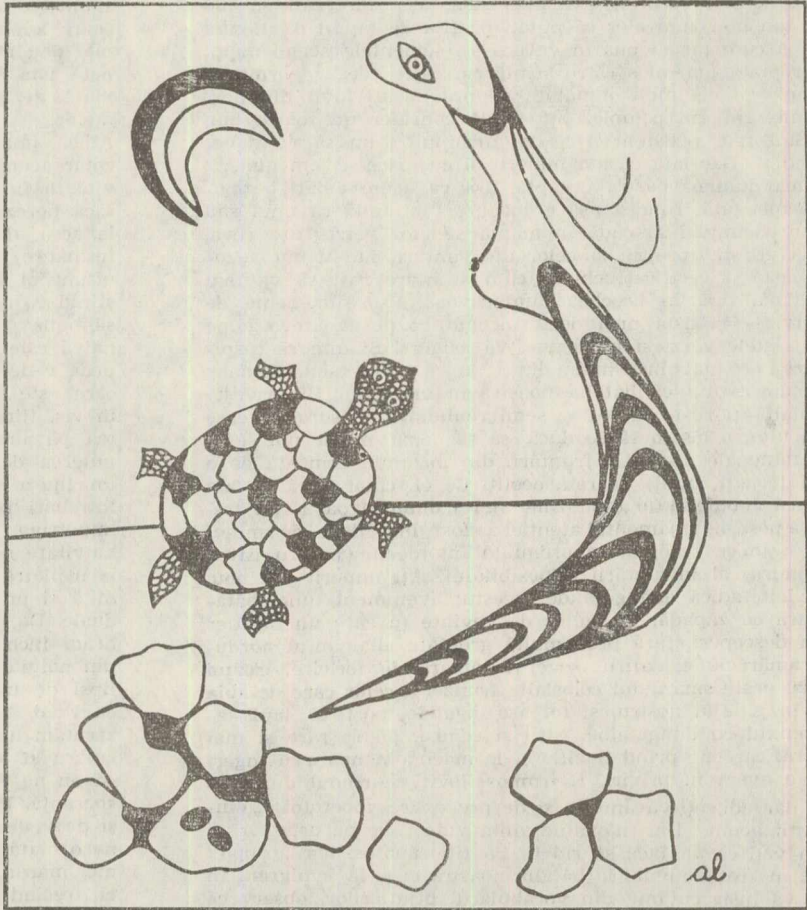
templu

Sub viscolul credinței să mă năruî —
un templu rar, și-asemeni fiecărui,
în care doar umila-mi închinare
aprinde-un ultim semn de întrebare.

Și unde vin jivine tănuite,
strivind simbolul Thorei în copite:
nepricipînd nimic din tot ce-i scris,
ling treptele cu gust de paradis.

ifigenia
în taurida

Îți lași tiparul inimii printre
stîncile roșii,
copt la soare cu șerpîi, aburit
de amurguri adînci.

Desen de
ALEXANDRU
LUNGU

Flutură răzbunări, printre crengi,
chiparoșii.
Doar ciprii și inima ta mai ard sus,
pe stînci.
Izvor răbdător — brațul tău
ca izvorul
picură rugi spre Micena,-n Elada.
Inima sub ciprii aprinși. Iar piciorul
străbate templul alb ca zăpada.

Sus printre stînci, inima ta tot
mai bate.
Oreste-i departe. Ofrande răzlețe.
Brațul Dianei, peste stînci exilate,
va umple-acest măcel cu tinerete.

NICOLAE IOANA

culoarea albă

Plouă și sînt singur
e tîrziu (dar e vreodată tîrziu)
sau devreme
aleargă cineva prin odaie
descuț
plecată tîrzie și spartă
e luna printre nori
din pervaz o pasăre moartă
mai vine uneori

stă la geam pe sticla aburită
cu ciocul galben și cu un ochi deschis
și deschid ușa să intre dar ea vrea
să intre numai pe fereastră

și strig pasărea, vino intră
de ce și cum ai murit
o rază de afară îi aruncă ciocul
pe tavanul înnegrit

la geam stă și mă întreabă
la geamul albit
cînd alcooluri curg în odaie
nepotolit

ce-ți face pana și gura
și ochiul n-au putrezit
ce-ți face viața și culoarea
albă

iată un om

Iată un om făcîndu-mi semne
în cămașa de mire
poate nu-i convine că iau parte
la nunta lui

semnele lui parcă ar vrea să spună
tu cel de acolo de ce ai venit
vrei să-mi strici nunta

El poate știe că-mi place să fiu
singur ori poate îmi miroase
pielea a singurătate

iată un om în întuneric
trist
mă rabdă o vreme
apoi iese din noapte și-mi face semne
să nu-i iau amintirea

acum

Acum pe pavaj nu mai e nimeni
doar două străji de ploaie
mai joacă pe trupul

meu
îndoind luminile
sună cineva ca un tîrșit
ploaia rupe geamurile
și nu mai e nimeni nimeni
dincolo de geam doarme cineva
sau nu e nimeni
lîngă ceafa caldă m-aș adăposti
dar nu e nimeni nimeni
pe șoldul frumos necunoscut
mi-aș trece mîna
dar nu e nimeni
doar arcul roșu în oglinzi

femeile

De n-ar fi ploaia
femeile triste ar fugi din așternut
cu caii departe pe un cîmp

de n-ar fi ploaia le-aș vedea
fugind. De n-ar fi noaptea
le-aș vedea umblînd
triste pe poduri cu părul
în ploaie descuț
și albe clătînîndu-se
lîngă niște ziduri închipuite
Femeile triste cu ochii mari
alergînd pe cîmp implorînd
în cămăși de noapte
obosite albe în întuneric
ca niște năluci
oarbe șoptind
la urechea cailor.

convoiul

Convoiul sună orb (și cînd dă
de pericol)
ca furnicile pe o marmură
alunecă

Convoiul trece uscatul
șerpuind iar cînd ajunge apa
se înspăimîntă

femeile își scot basmalele
și spaima trece din una
în alta

se rupe convoiul și freamătă
ca un crîng
și oamenii pe urma
monstrului plîng

apele vin toți aleargă
s-a clătinat norocul
unul strigă

ADRIAN BELDEANU

urcă turme
pe cadran

Urcă turme pe cadran —
Bărağanul e în lună.
Crește grîu pe-o căpățînă
năpădită, de țaran.

S-au făcut cît o alună
dropiile — talisman —.
Urcă turme pe cadran —
Bărağanul e în lună.

Depărtări de buzdugan,
frîul mierii-nt-o căpșună.
Noaptea cîmpului, păună,
umbă-n luna cu ochean.

Urcă turme pe cadran.

am adunat

Am adunat toți șerpîi sub absidă;
reci, arborii se strîng la zid postum.
Drumeții într-un alt Capernaum
au chipul înmuiat în cantaridă.

Răzbate-un duh prin care mă prezum
viorile simt pasărea lividă.
Am adunat toți șerpîi sub absidă;
reci, arborii se strîng la zid postum.

Ceremonii funebre... o hlamidă...
iar plantele cu sîngeros parfum,
iubind femei de piatră și de scrum,
preschimbă ora în cariatidă.

Am adunat toți șerpîi sub absidă.

AURA VOINEAGU

pierrot le fou

Din scoici cu firele de șoapte
și ascultînd meduzele cum cîntă —
sirene oarbe — moartea mării,
plutește-o corabie în zare, pe soarta
vîntului

din nori lăsîndu-i lunii,
un nou, albastru, Robinson.

amăgire

Trebuie să mîngîi bucuria ta,
cu frunzele cambrate-n cîntec,
să ocolesc brațul tău încețat
pe-un adevăr sortit norilor.

E rana-mpletită de vînt,
călăuză ascunsă pe chipuri,
năvod mi-e gîndul putrezit
pe-o pagină ca pasul defăimat.

Îmi ceri să plec cu cheia ruginită,
să șterg dorințele orfane de sunet
și, poate, să stau în clipa umbrită.
La focul popasului arunc începutul.

mirifică pereche
am format...

Închin olarului ruga de seară
să-mi pună pe pleoape
conturu-ți din piatră
dar zorii mă trezesc strîngînd
în brațe

soldați de plumb.

Visez
o gară bubuind sinistru
din florile de mac pudrate,
un călăreț beteag de pe-o colină,
o sobă care-și stinge cu vătraul

suspine
mici lacrimi presărate cu de-a sila
într-un borcan cu cremă colorată.
Simt marginea de sus a unui gînd
stătută de la mal de ape
și cîntecul de ducă al clopotului.

oglanda și elementele nopții

de MARCEL PĂRUȘ

De altminteri, nu-i vorba chiar de un secret, ci, așa, de un fel de bătaie cu zăpadă, un fel de reverie, mai bine-zis de o batjocură suplimentară care să completeze sensul celor spuse mai înainte. Nu-i exclus ca tocmai astfel să se manifeste străvechea lege a talionului, printr-un lanț de gânduri incremenite pe buzele c-lui care sărută pantofii visului și printr-un fel de stîlp de sare crescute anapoda lingă exact celălalt stîlp, de beton, din spatele căruia aruncam săgețile privirii mele către semigreul care se pregătea de atac. Înțelesul acestor cuvinte rămîne lipit acolo, pierdut pentru totdeauna pe una din străduțele acelea din spațiile Cismigiuului. Deși aveam douăzeci și cinci de ani și șase zile, hotărîrea mea de a începe să vorbesc mi se părea neînchipuit de precoce, un început de gingureală fără sens și o nefericire venită parcă din morții morților mei, vedeți, așa ceva nu numai că nu v-ar conveni dumneavoastră, dar nu mi-ar conveni nici mie ; din moment ce angajamentul pe care mi-l iau este mai simplu decît doi și cu doi fac patru (bănuiesc că pe dumneavoastră nu vă interesează chiar atît de mult această sumă lipsită de importanță, dar că altora le-a provocat adevărate stări euforice, întrezărind în asta, așa cum am înțeles, însăși meteahna mea fundamentală), ar fi bine să renunțați la acele măsuri de prevedere la care recurg auditorii obișnuiți, ca așteala, zimbetul travestit în interes pentru subiect și inventarea cine știe căruia cuvîntel destrăbălat, care să traducă totul în limbajul acela caracterizat de cineva ca fiind esopic. Nu-i bine să procedați astfel, o bătaie cu zăpadă este o bătaie cu zăpadă, iar din așa ceva nimănui nu-i va îngheța nici măcar un deget. „Cu omul ajuns pe jar se petrec multe, spunea, acum nu știu cită vreme, prietenul meu Antim, dar cu siguranță că el nu va suferi niciodată de frig.“ Vedeți, nu domolirea grijilor contează, ci siguranța că grija se domolește pe o cale acceptabilă, fiindcă altfel, domolirea grijilor pe o cale inacceptabilă devine și ea o altă grijă, o grijă de gradul al doilea, care și ea, la rîndul ei, nu poate fi domolită decît tot pe o cale acceptabilă, căci altfel se naște o altă grijă, de gradul al treilea, al patrulea și al cincilea, și tot așa, cazuri în care devenim cu adevărat neliniștiți, bătuți de gînd, de clipă, de tot ce se învește. „Încetul cu încetul se face oțetul“, iată și un proverb. Greutatea stă în faptul că nu mai aveți nici un dubiu, iar pentru mine, în aceea că trebuie să explic un dubiu.

— Nu, noaptea nu-i cu limba tăiată, așa cum gîndești, amice, mi-a spus stîlpul de gîrlaj în spatele căruia mă ascuseseam. O să vorbească prin mine, iar dacă va fi nevoie o să vorbească chiar și prin tine. Cînd un semigreu trece la fapte, intervalele care se succed au un rost bine stabilit, acela de a face imposibilă o cale de reîntoarcere. O as-menea ființă știe să-și gospodărească per-versitatea, nu s-ar da bătută nici chiar dacă s-ar crăpa pămîntul sub ea. De aceea și merge atît de încet, chibzuiește la cum să dezlanțuie cit mai mult rău. Numai că tu trebuie să fii atent la șaptele nopții, aceasta e principalul : să fii atent la șaptele nopții și să păstrezi distanța necesară, pîrînd un chefliu oarecare.

„Zău că parcă aud ceva ! mi-am zis eu. Se vede treaba că jivina asta spurcată reușește să deștepte împotriva ei toate elementele. Uite, pînă și asfaltul trotuarului îi poartă parcă simbetele“.

— Da, a continuat stîlpul de lingă mine — de altminteri un stîlp oarecare, construit pe vremuri și năpădit de pecinginea igraisiei și a straturilor de var cu care fusese spoit — da, ai dreptate, toate elementele sînt pornite împotriva lui, numai că posibilitatea de a interveni îți este rezervată doar ție. Niciodată apa sau focul, piatra sau aerul n-au reușit să apuce pe cineva de guler și să-i administreze niște ghionți capabili să schimbe cursul lucrurilor.

„De acord, dar cum trebuie să procedez ?“ am vrut deodată să întreb, dar am rămas cu fălcile încheiate, fiindcă mi s-a părut nedemn. Or, asta ce a însemnat ? De ce oare pînă atunci nu mi s-a părut niciodată că o simplă întrebare ar fi o faptă nedemnă ? „De acord, mi-am zis din nou în sinea mea. Știu cum trebuie procedat !“ Oamenii obișnuiți denumesc astfel de ciudăț-nii suceală, grăbindu-se să-ți întindă mina și să-și ia la revedere, motivînd interuperea discuției prin cine știe ce sarcini de serviciu. Oare din pricina acestei păreri trebuie să renunți la adevărata bucurie de a te simți stăpîn pe gîndurile tale ? Nu cred, nu cred nici măcar că oamenii obișnuiți vor fi întotdeauna astfel, bănuitori și gata să-ți întindă mina din compătîmire. Asistăm la tot felul de prefaceri, așa că s-ar putea ca, cine știe cînd, gesturile omului obișnuit să treacă în rafturile muzeului. Sub un vitru-lor, amenajat ca un colț de stradă, cu doi oameni obișnuiți care își dau mina, s-ar putea scrie : „Gest amical, de prietenie și compătîmire, din a doua jumătate a secolului al XX-lea“. Scurt și fără alte comentarii. Vizitatorii ar trece și ar privi uluiți, așa cum privim și noi acum, într-o sală de la subsolul muzeului Antipa, scenele vivante ale vinătorilor de capete din insulele poli-neziene.

— Vezi că nu mai reușești să pari nici chefliu și nici neîndemnat ! a strigat, protector, stîlpul meu plin de igrasie. Cu astfel de generalități ai putea scăpa din vedere exact ce te interesează, semigreul, și ai rămîne cu buza umflată, adevîrînd nu numai hazul celorlalți, dar și compătîmirea lor. Fii atent și nu face din asta o problemă de muzeu.

— Desigur, am scrisnit eu, gîndurile mele sînt o treabă alandala chiar și pentru elementele acestei binecuvîntate întîmplări. Văd că nu le pot concilia, că nu le pot face să înțeleagă acel „...și pus totdeauna pe hartă“ cu care Fred Astaire își încheia vorba spusă unei regine a Angliei. Trebuie să țin conț și de acest punct de vedere : să fii mai atent, fiindcă doar pentru mine elementele nopții sînt puse pe urmărire. Nu-i nimic, nu e prea greu, de dragul unei concluzii temeinice trebuie să sacrific și eu ceva ; simpaticul stîlp care mă povățuiește n-are nici un interes în a mă induce în eroare, el stăruie doar ca atenția mea să nu piardă nimic din vedere : „O să-l demaști, amice, o să-l demaști, dar pentru asta ai nevoie de toate simfurile. Să-i pipăi desfrîul, să-i auzi respirația, să-i miroși cuminecătura lui scirboasă, să-i vezi goliciunea sufletului, să-i guști miz-rabila asta de umbră care o aruncă pe caldarîm. Să faci toate astea, dar pentru așa ceva trebuie să te deprinzi. Iată, noi, elementele, tocmai de aceea nu putem acționa, nu-l putem niciodată surprinde global.“ E mult adevăr în acest îndemn, dar și mult risc, foloasele atenției nu cîntăresc nici cît jumătate din oboseală...

— Dacă ai obosit, retrag-te ! a strigat imediat stîlpul, învinețindu-se parcă de ciudă. Noi am contact pe efortul tău. La urma urmei ai dreptul să nu te amesteci, oricine are acest drept !

— Vai de mine, dar asta mă jignește ! am sărit eu, imediat. Am vrut doar să-mi ordonez puțin gîndurile, și cînd colo, văd că mă acuzăți de oboseală. De unde pînă unde această concluzie despre oboseală ?

— Cum de unde, ai spus-o chiar tu, adineauri, dar se vede treaba că te gîndeai la altceva ; or, tocmai cu asta nu sîntem de acord, să te gîndești la altceva și să scapi din vedere semigreul ! Nu cu generalități și nici cu generalizări, îți repetăm, vei ajunge să doborî acest urmaș jalnic al lui Cain, fii atent !

— Da, am răspuns eu, dar nici peste gîndurile mele nu pot trece. În treaba asta nu sînt un voluntar oarecare, ci o conștiință lezată, un om care nu mai poate tolera. La mine, impresiile celorlalți ajung ca niște bubuituri de tunet, așa că pînă și șoapta voastră are o rezonanță de clopot agățat deasupra prăpastiei. De altminteri, cînd am luat hotărîrea să vorbesc, să mă amestec și să intervin energic în aceste probleme, n-am făcut decît să dau urmare unui impuls mai vechi, foarte vechi, apărut treptat în sufletul meu, cu mult înainte de accident, cu foarte mult timp înainte, impuls pe care l-am alăturat întotdeauna acelor crize auriculare care mi-au pingărit copilăria. Tocmai la asta meditam atunci cînd voi m-ați acuzat că generalizez, tocmai la asta reflectam, iar referirea la gesturile amicale de prietenie și compătîmire, la muzeul Antipa și la vitroul acela cu vinătorii de capete, nu sînt altceva decît urmarea necesității de a înțelege global, așa cum ziceți și voi, dar care, pentru mine, înseamnă mult mai mult. Toate acestea au utilitatea lor, chiar dacă ele sînt inutile prin definiție. Dar la ce bun să ne complicăm, iată că vă dau dreptate. Semigreul merge liniștit, se pregătește. Pe urmele lui parcă îngheață timpul !..

Așadar, zăpada este destul de afînată, bulgării pot fi pregătiți la țieală. După vederile mele, o bătaie de acest fel ne stimulează chiar voinția și pofta de mîncare. „Tristețoa ta dispare repede, dragule, ca prima sau ca ultima zăpadă“, îmi spunea și Milena. Ne aplecăm, facem cite un bulgare mare și ținîm exact spre pieptul celuiălt. Săcretul e să nimerim sub fular, sau în deschizătura hainei — iată, iată, brrr ! prima dumnea-voastră lovitură m-a și atîns după coafă — astfel ca, prin răsucirea reflexă a celuiălt, punctele mai sensibile și mai calde să fie invadate de stropii de apă rece în care se preface zăpada. Nu-i bine să luăm întîmplarea prea în serios, cu siguranță că acum a venit rîndul meu, așa că pregătiți-vă pielea pentru înfruntarea acest-î răcoreli excesive. Așa, așa, încercați să mă nimeriți din nou, mai ales că puteți profita de faptul că atenția mea, după cum mi-au pus în vedere și elementele acelei nopți, este îndreptată mai ales către semigreul, către ceea ce urma să se întîmple în cel mult jumătate de oră. M-ați lovit din nou, nu-i nimic, rid din complezență și vă consider un foarte bun țință. Sînt mai rezistent decît vă închipuiți, am să vă dovedesc imediat. Dar iată că am nimerit și eu, pare-se, am nimerit în urechea dumneavoastră dreaptă, așa că acum auziți o țință-tură binemeritată, fiindcă așa e jocul, se întîmplă ca unul sau altul dintre simfuri să cadă în mania stelor verzi ; așa ceva, stelele verzi, sînt proprii și celorlalte simfuri, nu numai auzului, dar asta o verificați chiar acum și n-are rost să vă mai explic. Tipă, tipă în urechea dumneavoastră o sumedenie de stele verzi — și asta nu-i decît începutul ; peste cîteva clipe veți simți stele verzi și în degete, vă asigur ! Și uite că respirăm din ce în ce mai bine, sîntem din ce în ce mai veseli, aproape că regretăm faptul că bătaia noastră nu ține veșnic. Cît privește însă cealaltă poveste, aceea a semigreului, în măsura în care o putem uita, o lăsăm să se ducă, să se depărteze de noi și de sfintele taine ale acestei înfruntări, din năzuința semeață de a ne simți fericiți, uitați de rău, ocoliți de el, chiar dacă eu am convenit că trebuie să fii atent. Bineînțeles, dumneavoastră nu trebuie să vă pese, angajamentul atenției a fost luat doar de mine ! Așa sînt, n-am ce face, m-am pronunțat întotdeauna pentru cavaler-scul miraj al înfruntării imposibilului. Ați nimerit din nou, o, vă felicit, adică adaug laudei acestui eveniment unic, băta-lia noastră cu zăpadă, un colier de cuvinte în care un bijutier ar putea descoperi, fără prea multă greutate, diamantul nordului din amărăciune, safirul sevei dătătoare de fericire, cîzînd ca frunza, peste smaraldul celorlalte frunze, a celor care de-abia se nasc în gîtlejul nostru, și tot așa, agatele, porfirul, lapis-lazuli și onixul cu dungi albe, roșii și cenuși, pietre rare și mai puțin rare, care ne prînd iluziile și le macină în moara cu ingeri pe care o avem în priviri. E frumos, loviți, e rîndul dumneavoastră, dar aduceți-vă aminte și de provestirea poetului : „Vin-tu-i liniștit acum, /Dar, năvalnic vîiet vine / De pe drum“.

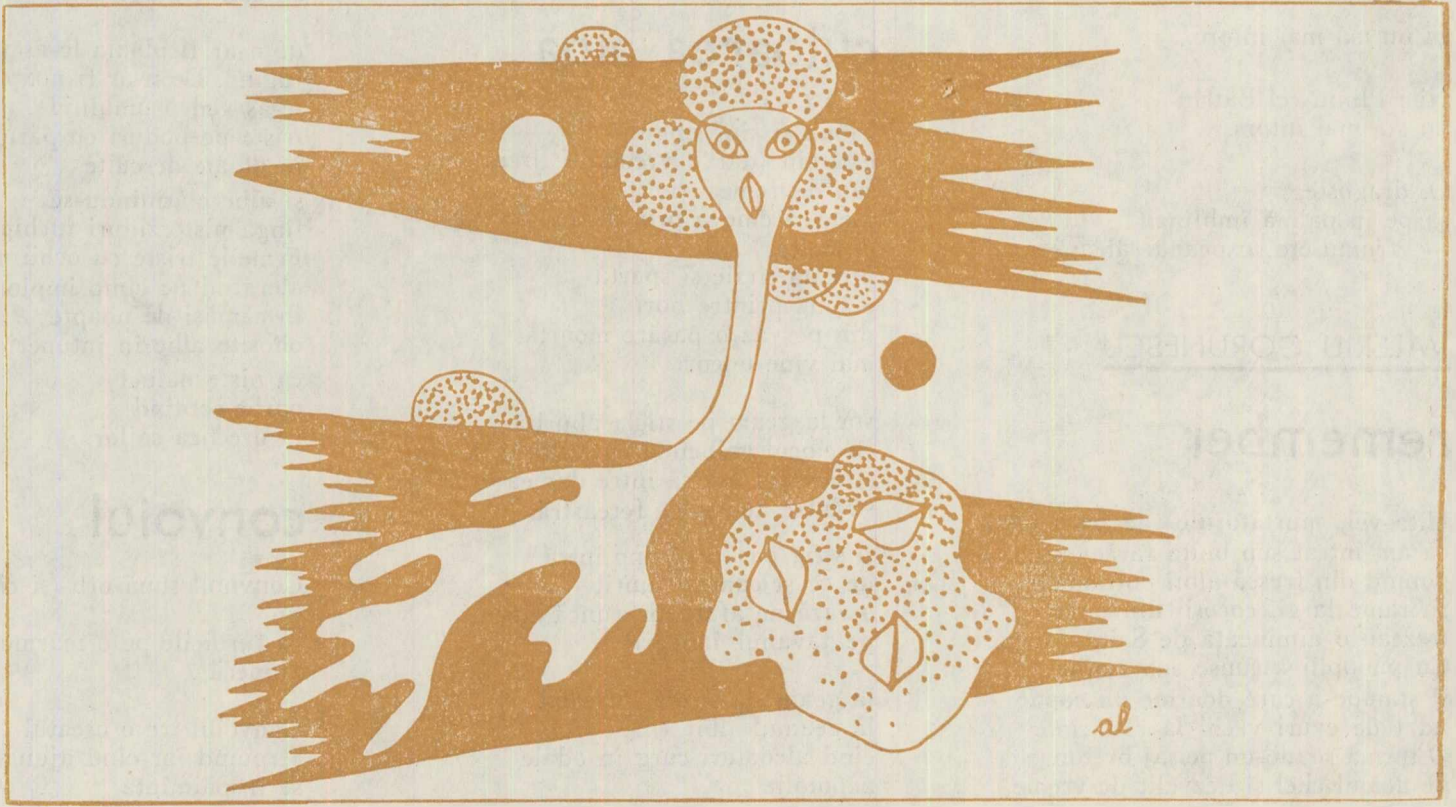
Dar asta văd că vă face să rideți. Să fiți sănătos, dar aproape : acum nu mă refer numai la bătaia noastră ci și la semigreul. În timp ce vă înșir cuvinte din vocabularul bijutierilor, observ că acțiunile omului nostru încep să fie din ce în ce mai sigure. Gîrbea Panaitescu Jean Alexandru, zis și Negoiu, nu mai cercetează tăblițele de la colțurile de stradă ; a ajuns deja acolo unde trebuie să ajungă (acum am nimerit eu, fularul dumneavoastră este captușit cu zăpadă !), la o încrucișare de străzi care nu se caracterizează prin nimic demn de observat, chiar dacă în legătură cu ghereta goală de la unul din colțuri, în care ar trebui să se afle un milițian, ar fi multe lucruri de spus. Felul în care îl urmăresc e admirabil, o adevărată artă, fiindcă mă ghidez nu numai după vorbele lui Fred Astaire, ci și după indicația atît de dibace a elementelor nopții. Marele meu cursur este însă faptul că m-am îndepărtat de stîlpul acela de beton ; chiar el, stîlpul, m-a îndemnat la aceasta, dar așa mai fi putut rămîne acolo, măcar și pentru faptul că un asemenea dialog nu-l întîlnești la tot pasul. Dar fie, noi, adică eu și dumneavoastră, am hotărît să ne batem cu zăpadă, așa că părer-a mea de rău trebuie schimbată în bucurie. Imaginați-vă ce bucurie începe să clocească în acest om antrenat care sînt, cînd văd că toți bulgării dumneavoastră, bine țințiți, îmi aduc o dată cu chiotele și risul pe care sînteți pornit, și un fel de prezent al timpului trecut, la care se adaugă, ca pornit dintr-un fel de semnal magic, chipul de inger îndurerat al Milenei. Acum simt nevoia să vă spun cum m-a descris ea pe mine. Această fată,

asa cum am băgat eu de seamă, are un talent extraordinar. Cite și cite lucruri nu mi-a spus ea despre mine ! Da, da, pentru a-i simți și dumneavoastră chipul, trebuie să vă spun ce mi-a scris în ultima ei scrisoare : „Tu, dragul meu, tăcut și pornit împotriva tuturor, așa cum ești, n-ai să fii fericit niciodată. Cînd mă gîndesc la zilele noastre de bucurie, încep să plîng, să plîng pentru bucuria ta. să mă tingui, să-mi blestem ziua în care te-am întîlnit și să regret că totul nu a rămas ca în prima clipă ; cu tine, doar o permanentă clipă, doar o clipă care durează o viață, este de inchipuit. Atunci cînd voi muri, cînd voi muri în vis, fiindcă în realitate sînt moartă de mult, am să găsesc o piatră pe care îți voi grava numele deasupra următoarei inscripții : «Cerule, liber este iubitul meu să se piardă, acum cînd eu mor, dar văd că tu nu îi dai dreptul să fie liber. Liber este iubitul meu să fie cer, dar văd că tu nu îi dai dreptul să fie ceea ce ești tu-». Acest epitaf va fi ca un fel de aducere aminte, ca un fel de ofrandă pe care Milena o aduce propriului ei înțeles“.

Credeți că asta are doar importanță stilistică și că, în realitate, ceea ce vrea să spună ar putea fi rezumat în mai puține cuvinte ? Vă jur însă că fiecare cuvînt al scrisorii este adevărat, mai adevărat decît acel doi și cu doi fac patru, asupra căruia v-am avertizat, atît de adevărat încît schimbînd chiar și o virgulă s-ar duce naibii tot înțelesul. De altfel, Milena a prevăzut această posibilitate, și-a dat seama, scriînd aceste lucruri, că s-ar putea ivi vreo situație în care adevărul spuselor ei să fie interpretat doar ca stil bombastic și înflăcărare de feteșcană fără experiență. Asta o zic fiindcă scrisoarea are un P.S. plin de semnificații. Ascultați-l :

„P.S. Citește această scrisoare de o sută de ori și observă că fiecare cuvîntel este adevărat. În viitor, cine știe cînd, vei avea nevoie de înțelesul ei, așa că acum înva- o pe de rost. Acum spune, te rog, după mine : «Jur să nu uit niciodată această scrisoare a Milenei, să nu beau nici un strop de alcool și să nu mai dau nimănui ocazia de a se îngrozi de purtarea mea». Repetă asta de trei ori la rînd și ai grijă de clipa care durează o viață, de lacrimile mele și de piatra pe care îți voi grava numele“.

Adică, imaginați-vă această fată, ființă absolută, poate plîngînd chiar acum, cu brațele întinse către mine, cu nefericirea zugrăvită în fiecare colțisor al sufletului, cu mii și mii de probleme încă nerezolvate, care îmi scrie exact ceea ce auziți, ajungînd la acea uitare de sine de care sînt capabile doar sufletele nelătinate ; priviți-o cum îi tremură minile și cum mă consideră ultima ei salvare, ultima corabie a viselor ei, cum tremură neștiind ce hotărîre să ia, dar încă lucidă, clarvăzătoare, capabilă să pună pe hîrtie niște adevăruri care înfruntă timpul. Cît de naivă este în credința ei că o voi ajuta și (tot așa) cît de limpede vede că naivitatea ei nu va găsi nici un ecou în omul de care este îndrăgostită ! „Atunci cînd voi muri, cînd voi muri în vis, fiindcă în realitate sînt moartă de mult...“. Cine ar putea pătrunde în labirintul acestei înălțări la cer, păstrîndu-și puterea de a rămîne nepăsător ? Și apoi, cine ar putea să-și imagineze ca reală o asemenea situație ? Numai că asemenea întrebări izvorite chiar din cuvintele Milenei se întorc tocmai împotriva înțelesului lor foarte simplu. Oricine își închipuie, cu naivitate de copil, că invocarea cerului, acuzîndu-l, și referirea la o piatră cu epitaf, ar fi o dovadă de nefericire ajunsă la limită și un mod de a rezolva impersonal greutăți strict individuale. Da, firește, de cînd oamenii sînt oameni, oricine își poate hrăni închipuirea cu fel și fel de concluzii, dar, repet, numai din naivitate copilărească. Căci, la urma urmelor, nu ne putem lipsi de naivități. Ne imaginăm că dansăm la fel de perfect ca Fred Astaire, gîngurim ceva despre călătoriile în Lună, ne sărutăm iubit-le cu patima pe care am observat-o și la tenorul cutare și — iată-ne oameni moderni. Toate acestea nu numai că nu ne trezesc la realitate, ba chiar ne provoacă și un fel de speranță. Un foarte vechi și adevărat păcat, dar n-avem ce face și ne vedem înainte de treabă : după ce o considerăm pe Milena o biată tragediană de cartier (despre care, de altfel, nu știm nici măcar dacă ar fi în stare să ajungă la apot-oza gîndurilor ei, trecînd la fapte) și după ce găsim cele mai desuchiate comparații pentru niște prezumtivi salcîmi sub care ea și-ar striga nefericirea, ne pornim pe analizat silogisme durerii ei, constatînd un anumit nod patriarhal al contradicțiilor, un nod al măruntășurilor și butonierelor prin care baierile inimii circula în voie, în voie și de nevoie, către beleaua fundamentală care îi roade inima și care nu-i chiar amorul, ci doar o umbră a lui, așa cum i se întîmplă și Nastasi-î din piesa lui G. M. Zamfirescu. Considerăm astfel că ceea ce-i pe înțelesul nostru este și pe înțelesul adevărului ; disprețuim din politețe, ne formăm obiceiuri pline de tîlcuri paradite (vă place cuvîntul ?) în ultimul hal, propovăduim formulele învățate la școală, de tipul a-celui doi și cu doi fac patru, cuviincioși, frumoși, nebelicoși, ne-bărboși, galantoni și bonomi, ne facem că sîntem și nu sîntem, în același timp, fiindcă așa ne stă bine și fiindcă, zău așa, sîntem moderni. Iar că ne rezervăm dreptul de a reveni la toate astea, nu-i o problemă, de aceea sîntem moderni, să tot revenim, să ne tot închipuim că adevărul este însăși salteaua pe care ne tolănim. Parcă ne stă mai bine să părem veșnicii învin-gători, oamenii simpli ai unui destin migălit și aprofundat de propria noastră putere de pătrundere. Într-un cuvînt, tot ceea ce nu ne place, nu seamănă cu noi și deci nu există ; o ființă ea Milena zadarnic încearcă să fie luată în considerație, nouă nu

vă prezentăm: COMBINATUL INDUSTRIEI ALIMENTARE

Încă de la începutul activității sale, COMBINATUL INDUSTRIEI ALIMENTARE — SIBIU a cunoscut însemnate realizări la producția de bază, respectând ritmicitatea desfășurării ei. Anul 1970 este anul unor sarcini sporite, asigurându-se o gamă largă de sortimente. În urma măsurilor tehnico-organizatorice luate, va deveni certă îndeplinirea și depășirea prevederilor planului cincinal.

Marca combinatului de la Sibiu apare tot mai des pe sortimente noi de panificație, de produse din carne, produse lactate sau băuturi. Gustăm napolitana GABRIELA (cu umplutură de fructe), LILIANA (cu umplutură de ciocolată), STELUȚE, COZONAC, SAVARIN-BLATT, CHECURI și PRAJITURI cu umplutură de cremă. Produsul PANETTONE este un cozonac cu fructe confiate și diferite arome, produs ce se obține prin fermentarea naturală a unui aluat de făină, zahăr, margarină și ouă, în care se includ stafide, rahat și fructe. Prezintă o valoare nutritivă substanțială, care se poate estima la 7.800 kilocalorii. Datorită conținutului ridicat de hidrocarburi, este un produs energetic. Se poate asimila și ca produs dietetic.

Produsul STELUȚE este preparat din aluat de Panettone fără umplutură, de gramaje mici (30—50 gr).

S
I
B
I
U

SAVARIN-BLATT este realizat din același aluat și poate servi la prepararea savarinelor și a torturilor de către gospodine. Produsele din carne de porc și vită, realizate în suc propriu, cu diferite arome și gusturi, sînt mult solicitate de consumatori. Nu mai puțin apreciate sînt și produsele lactate: brînză de Olanda, sveiter, cedar etc. CEDAR este preparat după o tehnologie specială și satisface cele mai exigente gusturi ale consumatorilor. Prezintă o nuanță slabă de aciditate.

BITTER — Sibiu, aperitiv conceput și preparat în cadrul combinatului, conține alcool etilic dublu rafinat, substanțe aromatice naturale extrase din plante indigene și vitamina C. Poate fi întrebuințat și la prepararea altor băuturi alcoolice.

Perspectiva de dezvoltare a combinatului sibian se oglindește în lucrările de cercetare privind obținerea de noi produse, modernizarea utilajelor și reutilizarea unor linii tehnologice. Este oglindită, de asemenea, în preocuparea pentru extinderea și introducerea liniilor de confecționat ambalaje necesare producției proprii, în scopul diversificării prezentării produselor.

În centrul atenției conducerii combinatului stă, de asemenea, preocuparea pentru pregătirea cadrelor de specialiști necesari în fabricile industriei alimentare sibiene.

publicitate TOMIS

TOMIS publicitate

VIANDÉ DE PORC CARNE DE PUERCO PRODUIT ROUMAIN		PORK SCHWEINEFLEISCH PRODUCT OF ROMANIA	EXPORTED BY: PRODEKPORT ROMANIA EXPORTERT DURCH: PRODEKPORT ROMANIA SIBIU BRAND ★ KOCH UND TROCKEN LAGERN ★ KEEP UNDER REFRIGERATION POIDS NET 300 g NET WEIGHT PESO NETO 300 g NETO INHALT

Flaro

Au trecut aproape cincizeci de ani de cînd în oraşul Sibiu apărea o nouă unitate industrială numită „Uzinele Graţiosa”, ce avea să devină „Flamura roşie” de astăzi. Uzinele de atunci se limitau de fapt la două secţii, din care cea mai importantă era secţia de confecţii de hîrtie, ce executa plicuri, carnete, registre etc. Cea de-a doua secţie, era secţia metal şi producea pioaneze.

Pînă după 23 August 1944, la aceste produse s-au mai adăugat doar acele de cusut şi tuburile din hîrtie pentru industria textilă. În 1950 s-a început dezvoltarea întreprinderii prin reconstituirea secţiei metal, a secţiei de termorigide, precum şi prin comasarea unei mici fabrici de stilouri, a unui atelier pentru bachelită şi a unui atelier de accesorii textile.

Această dezvoltare a adus după sine o mare diversificare a producţiei, la ora actuală produsele ce poartă marca „Flamura roşie” Sibiu fiind de cca. 3.000. O pondere însemnată în activitatea întreprinderii o constituie produsele pentru industria textilă, ca: accesorii metalice, accesorii din hîrtie, accesorii injectate, accesorii presate din bachelită, pentru războaie de ţesut şi filaturi. Secţia de metal produce la ora actuală, pe lîngă pioaneze şi ace de cusut, o gamă întreagă de bunuri de consum, ca: croşete, andrele, peniţe şcolare, compase etc. Secţia stilouri cunoaşte de la an la an o tot mai mare dezvoltare. Astfel, dacă în anul 1969 s-au produs 1.200.000 de stilouri în 15 modele, pentru anul 1970 este prevăzut a se produce 1.600.000 stilouri (etapa a II-a de dezvoltare în care se află secţia), preconizîndu-se în final o producţie de 2.300.000 bucăţi anual.

Flaro

Pe lîngă aceste trei secţii tradiţionale ale întreprinderii, în anul 1967 au fost montate primele maşini ce au format secţia de materiale plastice, pentru ca în anul 1969, marca „Flaro” să fie multiplicată pe 6 milioane de pixuri şi 16 milioane de rezerve cu pastă, precum şi pe circa două milioane bucăţi de flori din material plastic.

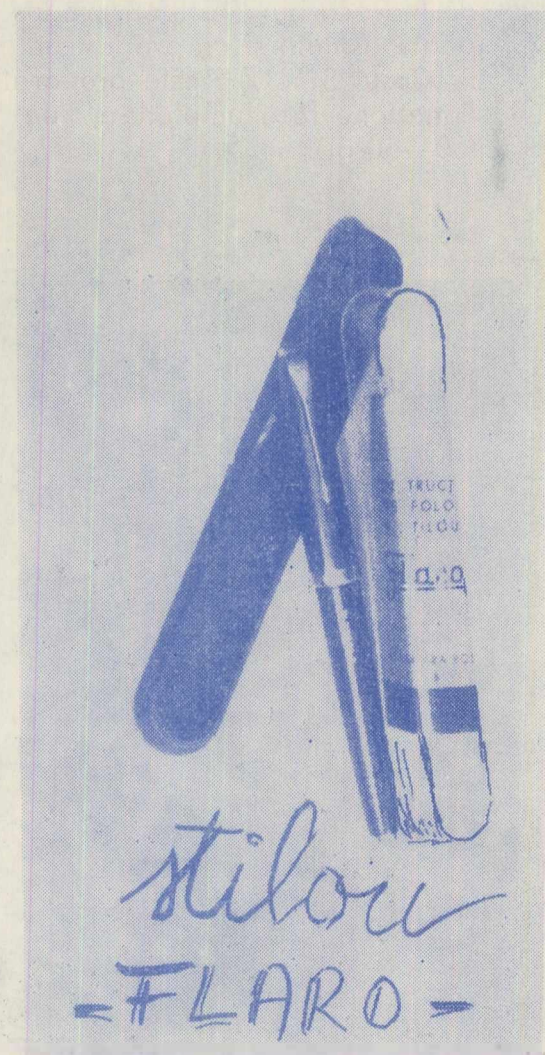
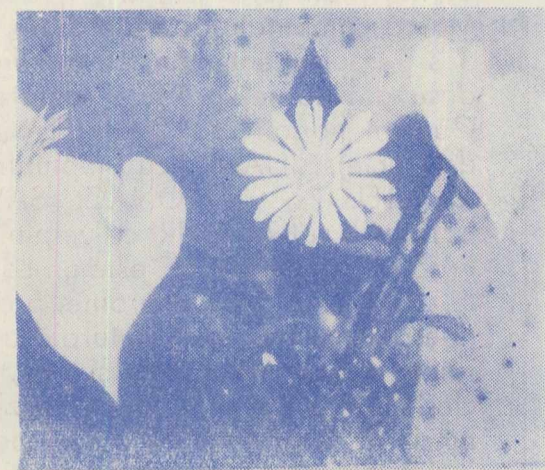
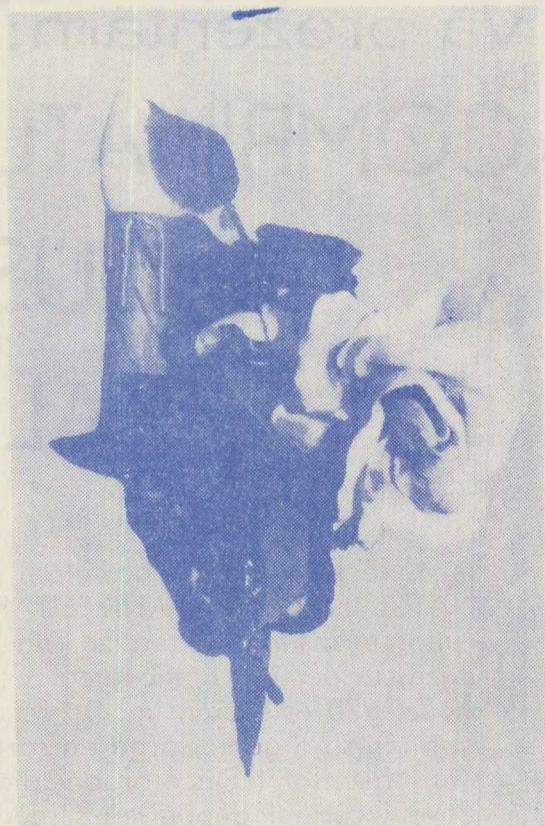
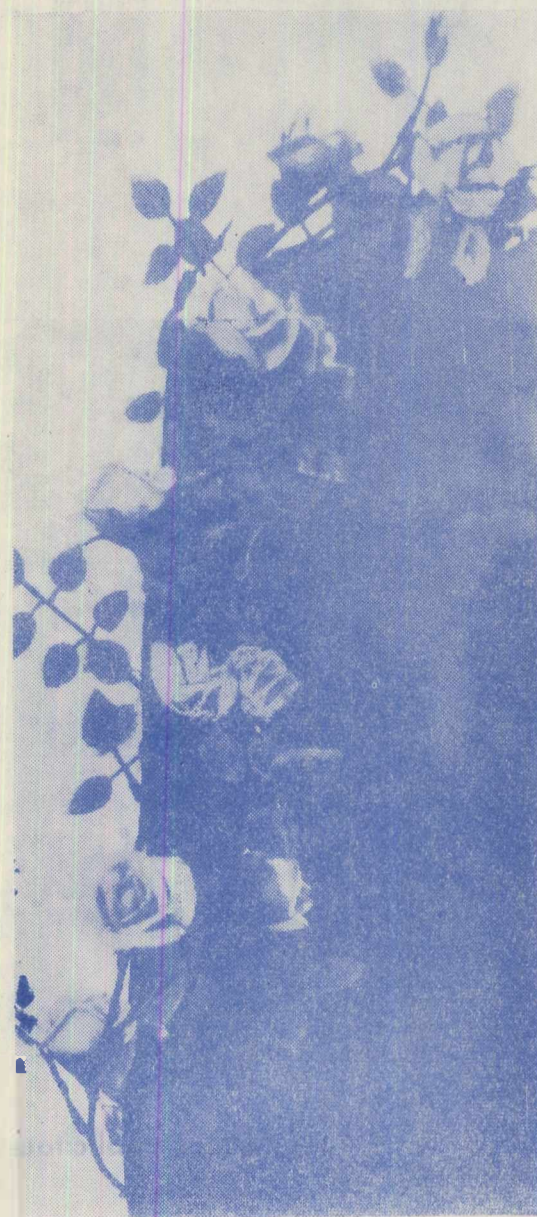
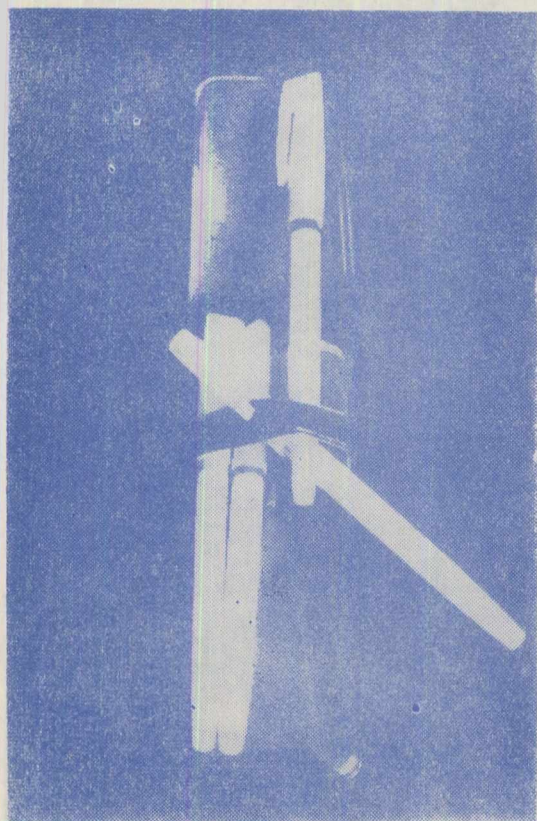
Tot aici, s-au introdus în fabricaţie o serie de produse ce se importau, ca: tuburi Flyers, peniţe redis, căni de cardă, accesorii auto şi pentru tractoare.

Dezvoltarea întreprinderii nu s-a oprit însă aici. Anul acesta, „Flamura roşie” Sibiu a preluat o secţie de articole de menaj de la Ocna Sibiului, la care, ca urmare a studiilor de organizare a producţiei, se prevede o creştere a producţiei, în 1971, de 25% faţă de 1969. Secţia de metal pentru accesorii şi bunuri de larg consum va ajunge la o producţie de 1.200 tone anual. În cadrul secţiei stilouri este în curs de organizare un atelier pentru peniţe de stilou cu vîrf de iridium.

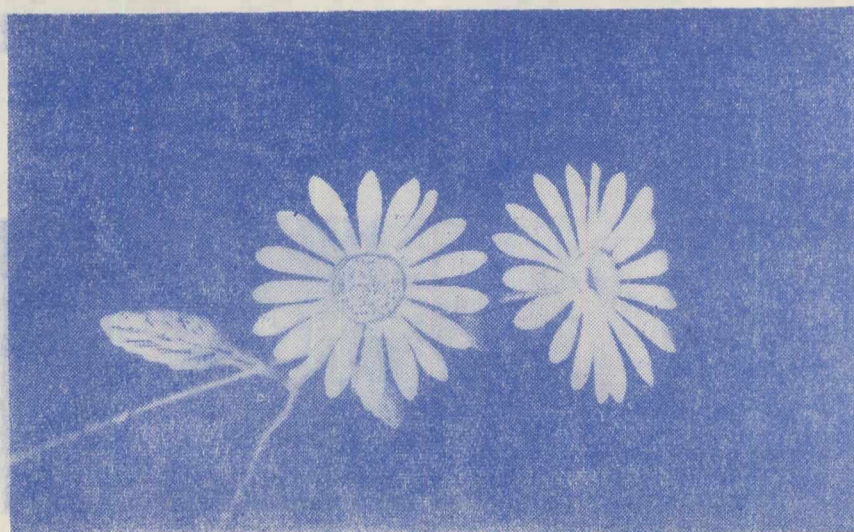
Un rol deosebit în activitatea întreprinderii îl are acţiunea de organizare ştiinţifică a producţiei şi a muncii, care, prin numeroasele studii elaborate şi aplicate în cadrul întreprinderii, aduce un aport substanţial la realizarea sarcinilor de producţie.

Creşterea cantitativă şi calitativă a producţiei, reflectată de rezultatele obţinute, este rodul strădaniilor întregului colectiv, a cărui perseverenţă în muncă este o cheazăşie că şi pe viitor marca „Flaro” se va bucura de acelaşi prestigiu.

B. PETRESCU
reportaj publicitar

Flaro

Flaro

NICOLAE MOTOC

poveste despre un cal alb care n-a fost niciodată

five songs for doina

dar cine coboară plaja din cer și cutreieră noaptea ? el pare un nor furios în galop și-i sună copitele în stele moarte și-n scoici ameteite de patimă

și plaja se schimbă într-un vultur de-argint și astfel uniți cal și pasăre de nisip plutesc peste valuri

pe urmele lor labelle verzi răscolite de vînt își nasc ghearele pînă cînd marea pare o mulțime de lei nevăzuți care se-nfruptă din sîngele soarelui.

și singur atunci calul alb se-ndepărtează cu norii în recea lumină și coama lui cîntă în vînt de săruturi

iar plaja dincolo de praguri negre de piatră își linge rănile lăsate de copite albastre

ești cel așteptat dar calea

orbisem și mi s-a arătat un munte cu trei piscuri de aur altar al unui zeu necunoscut și acolo sus o femeie de veghe îmbrăcată în alb

privește îți este închinată și ești cel așteptat — mi s-a spus dar calea spre ea cu orice pas mai aproape este una ce ridică muntele mai sus pînă la ultima stea

privește are buzele mari și solemne și ele cunosc un cuvînt care spus te poate lăsa să te-apropii dar orb vei urca pînă la ea coborînd mai adînc într-un pustiu de aur

...și cuvintele aveau sunet greu și cald de medalii vechi de aur căzute pe piatră privește privește și-am îngenuncheat să plîng cu ochii închiși

coborai deja cu mii de chipuri

deschide ochii bunele rățăcitorule alta e calea și la capătul ei voi fi eu — mi-ai spus și sub săruturi solemne și reci i-am deschis peste un straniu început sau sfîrșit de lume

valuri peste muntele celor trei piscuri de aur și o altă cale șerpuint sub ape pînă la el...

tu coborai deja cu mii de chipuri repetate de vrăjite negre oglinzi iar eu ca o umbră pe urmele tale călcam pe valuri

și am ajuns în același timp pe tristul platou scufundat al celor trei piscuri de aur tu atît de departe cu brațele întinse eu foarte aproape cu lacrimi în ochi

și îmbrățișați ne chemam dar numai marea marea era trupul albastru pe care amîndoi îl iubeam

iar tristețea mea te-a ridicat la cer

mă întorc la religia mării la altarul albastru cu trepte de piatră urcate împreună

există un spațiu aici fîntîna cu apă sărată bărcile negre pontoanele ruginite trase pe cheiuri pentru lacrimă sau acel niciunde în care ai fi rămas numai a mea de-aș fi avut curajul să te iubesc și să te pierd

aici m-am mulțumit să te însoțesc purtîndu-ți brațul stîng ca pe o spadă pentru o jertfă care n-a mai avut loc

aici îmi deplîng buzele speriate (ce-aș fi putut să fac pentru un sărut ca o trădare?) pleoapa care nu s-a închis în carnea ta albă în părul tău negru negru coborîre de doliu pentru dragostea nimănu

și este ca și cînd ți-aș vorbi din moarte iar tristețea mea te-a ridicat la cer în puterea unei zeități a absenței

încă această dragoste cea din urmă

preot al mării și-al timpului spun vorbe și sus unde dormi goală zeiță a tăcerii veghez să ai în preajmă altare-n mișcare de nisipuri duhuri ale neașezării ochiuri de ploaie-n flăcări

ziua te caut cu sunete și-ascult în carapace de melci perfecta lor mișcare în ruină

noaptea cu facile din pești uscați urc unde deschizi cu-n fir de păr o stea și îți ridici trupul ca o biserică albă peste valuri

și-ngenunchez și strig încă această dragoste cea din urmă lîngă cădelniți mari de rouă și te privesc în ochi și mă închin și plîng

pe gura ta închisă păianjenul de aur de mult și-a clădit casa

de mult Tane și Tu ne-au părăsit de mult scheletul mării bubuie în tobele de piatră

flet de rezervă ? Se zice», se tot zice, dar oare așa să fie ? Dacă nu te judeci singur, înseamnă că nu te mai judecă nimeni. A-tenție, atenție, cititorule, acestea sînt doar gînduri gîndite, nu fapte, nu limpezime și nu adevăruri în care ai putea avea încredere. Totul se mișcă și se transformă sub ochii noștri. To-utul se scîlîmbăie și cade din principiu în principiu, din acum în alt acum, din Nadolu în Nadolu, după rînduiei care sînt a-gonisite în virtutea acelei întunecări și lumini care este Milena. Pe treptele și în turnul visului meu, orînduiala clasică a dis-perării nu-și mai are statornice piedici. Povestesc aceste intim-plări fiindcă vreau să-mi recapăt liniștea, asta-i explicația, liniș-tea și mîrginirea de altădată, liniștea și mîrginirea aceea nemăr-ginită, dacă pot zice și așa, în care viața mea nu fusese interpelată și adusă drept mărturie încă de nimeni. Vreau să aprînd, asemeni orbului, o lumină pe care nu o voi percepe decît prin scuturături. Din toată teoria mea, cum și de ce dragostea există, și cum și de ce dragostea nu există, vreau să fac un simplu bec de con-trol al circuitelor intermediare care sînt omologate în aceste scuturături, în aceste parigorii care au precedat și au continuat accidentul. Da, e bine că sînt sănătos, sănătos ca un stîlp de sare și gata să mă consider singurul inovat. Nu mai am nici hăi-nuța din catifea reiată și nici nu mai fac acele imposibile plîm-bări pe la Băneasa, cu intenția de a induioșa iarna. Prietenii mei m-au tot trecut prin urechile acului, considerîndu-mă o biată cămilă, dar acum poate că au obosit și ei. Prietenii mei au îmbătrînit, așa cred, au îmbătrînit și s-au cocoloșit într-un miraj care nu-i de nasul lor, dar nici de al meu, chiar dacă... Ehe ! cînd Antim îmi spunea că nu bolile își aleg leacurile, ci că leacurile — toate leacurile — își caută, pe aici sau pe din-colo, cite o boală, habar n-avea că spun-a un adevăr pe care i-l dictam chiar eu, prin felul meu de a fi, mai ales prin tăce-rea mea, care îl cam scotea din sărite ; dragul de el, bunul meu Antim, prietenul și adevăratul meu confident. Pe de o parte, intențiile lui erau pline de considerație pentru mine, așa a fost, așa a fost ! Dar pe de altă parte, aceleași intenții erau un fel de spaimă pe care o prelungea și asupra mea, un fapt destul de nepoliticos, grosolan chiar, din moment ce nu vedea, în fîl-cile mele încleștate, nimic bun și demn de a înfrunta iubirea ne-mărginit de iertătoare a Milenei. Punct cu punct, așa au mers lucrurile. Și asta cu atît mai mult cu cît însuși Baldovin era martorul numărul unu, beat și părăsit, așa cum părea întotdeauna, dar martorul numărul unu, repet, fiindcă a avea bunăcuviință de a fi prezent la discuții care te privesc (pe Baldovin, despre el este vorba) este tot una cu a fi cel mai sigur martor al celor care au inspirația să te tăvălească prin gunoaie. Simt că bătri-nețea acestei explicații se coalescează cu îmbătrînirea prietenilor mei, dar asta poate fi tot un calcul ; fiindcă totul a fost cal-culat, așa a fost să fie, totul a fost trecut prin urechile acului — nu numai eu, eu presupusa cămilă — ci totul, absolut totul, du-minicila și simbetele, plictiseala și discuțiile noastre savante, to-tul. Iată că facem un mic progres, bătălia noastră începe să fie exemplară. Sîntem atît de singuri încît de-abia așteptăm izbitora următorului bulgăre de zăpadă...

Da, acum sîntem destul de încălziți, ne-am pus singele în miș-care cu ajutorul acestor bulgări. Nimic în jurul nostru nu mai este așa de frumos încît să mai luăm aminte la peisaj, nu ne mai pasă, sîntem exact ceea ce ne-am propus, doi oameni ci-vilizați, moderni și clarvăzători, pe care nu-l mai înspăimîntă nimic, nici chiar pașii pe care îi va face în continuar-a acțiunii lui semigreul. Acum Negoiu trece strada și cercetează o nouă tăbliță, se mișcă la fel de cuviincios — mai ales după ce și-a strîns șireturile de la pantofi și după ce și-a încheiat nasturii impecabilei lui haine —, la fel de sigur și de gata să ne inducă în eroare. De citva timp, mai bine-zis chiar din clipa în care a trecut indiferent pe lîngă mașina aceea din care niște per-soane bine dispuse scoteau acele franzele metalice, strălucitoa-re (deci mai înainte ca eu să mă fi ascuns în spatele stîlpului de beton) a găsit necesar să se infatueze din nou, să-și ia avînt și să cultive în taină o anumită idee despre scopul grozăviei pe care trebuia s-o înfăptuiască. Se gîndea, desigur, la cit este de infumurată liniștea acelor străduțe prin care el circula, com-parîndu-le cu niște artere în care singele vieții se mișca greoi, ca orice singe adevărat, greoi și uleios, oprit din cînd în cînd și oxigenat doar de respirația nopții și a frunzelor ofilite ale copacilor închiși între ziduri ; și se mai gîndea că nimic nu-l oprește, că ceea ce există, există doar prin el, pentru scopul lui și pentru sila lui, din care încasa cel mai inuman impozit pe care cineva l-a cerut vreodată vieții, bucuria de a se ști imbatabil, ina-bordabil, fără observatori și putînda de a da socoteală pentru însuși faptul că respira. Trecea la acțiune fără să-i pese, era ca și cînd n-ar fi fost, ascuns în noapte și în propria lui măreție perversă, dornic de singe și pregătît de a absorbi acest singe, ca o su-gativă apropiată de o imensă pată de tuș. Cu cită satisfacție cal-mă, bunăoară, a citit următoarea tăbliță de la colțul străzii, și cit de fără zăbavă a făcut pas după pas, metodic, extinzînd su-prafața perseverenței lui în chiar direcția celuialt colț de stra-dă, unde nu se afla nimeni, și unde poate, doar ghereta aceea goală i-a dat o tresărire, o tresărire neînsemnată, fiindcă a ob-servat că nu-i nici un pericol, nici un om al legii, nimeni, ni-mic, absolut nimic de care intențiile lui să se lovească. Gîndul îi funcționa perfect, nu se murdărea nici măcar cu propria lui murdărie, funcționa doar ca gînd, simplu, simplu ! Există oare ceva mai demn de mine decît o asemenea urmărire ? Putea să mi se întîmple orice, dar de renunțat nu mai puteam renunța, îmi era imposibil, cu atît mai mult cu cît inima mea (semna-tele ei distincte pe care le cercetez de multă vreme) îmi ves-tea încrîncenarea la care se obliga din pură fidelitate. N-aș fi dat înapoi chiar dacă aș fi fost amenințat cu un pistol, împușcat și lăsat să mă zvîrcolesc în rigolă, la un loc cu scursorile casnice, sau dacă aș fi fost injunghiat, ciopîrțit, împachetat și lăsat să putrezesc într-un geamantan uitat într-o gară. Or, toate acestea îmi demonstrau neîndoielnic angajarea, orice-ați spune ! Acum îmi stăm unul în fața altuia și ne trimitem acești bulgări hobo-titori ai prieteniei, ne privim și ne facem cele mai amicale semne, de parcă ne-am fi născut numai pentru liniște, pentru joacă, pentru petrecere ; cu lularele fluturînd, îmbătați de plă-cere, piruiețînd în jurul singurului argument valabil, zăpada, de-abia dacă ne mai aducem aminte de codița aceea de filistin pe care o tirim după noi.

Dumnezeule, prietene, fii atent, ascultă... Să presupunem, pentru o clipă, că bătălia noastră cu zăpadă ar fi un adevărat tir cu petarde și grenade și că, la sfîrșit, ar trebui ca amîndoi să fim duși la spital. Ascultă acum diagnosticul, apostila pe care ar pune-o cei de acolo, medicii, bașibuzucii și toți ceilalți specia-liști în foile de temperatură : „Leziuni viscerale, de gradul cu-tare, provocate de schije“. E clar ? Dacă nu-i prea clar, dau alt exemplu. Într-o seară, acum doi ani, am văzut cel mai in-teressant film din viața mea. Cînd m-am înolpat acasă, găsesc un bilețel sub ușa. Îl citesc : „Salutări din scena cu îndopatul giștelor din Mondo Cane !“ (poate nu chiar salutări, dar ceva în genul ăsta, ceva la fel de absurd). Și iată că încep să inter-pretez literalele acelea neghioabe : cică eu, profesor de dans, a-mestecat doar în lucrurile frumoase ale vieții, nu-mi văd nici măcar lungul nasului și mai fac și pe deșteptul ; cînd fac pe

(Continuare în pag. 12)

lume, așa că poate scrie încă o mie de asemenea ce fi alături de noi oricît, un an sau zece, o sută, căci ea nu există. Din clipa în care i-am declarat ce importanță mai au vorbele de acest fel : „Ce-ite iubitul m-ai să se piardă, acum cînd mor, dar îi dai dreptul să fie liber...“. Aș, exclamăm, așa s de nenumărate ori, în privința acestor ființe în-am edificat încă de cînd am trecut din stadiul ar-terestru !

istă vină, preparată ad-hoc după o rețetă atît de pare a fi cea mai bună dovadă o faptului amintit un fi modernî, lucizi și gata oricînd să luăm orice capăt, pentru a-l pisa și pentru a-l descotorosi zile care ne provoacă scirbă. Acest fel de a proceda desigur, dar numai pînă la un anumit punct, doar cînd ajungem la o asemenea ființă ca Milena, la risul ei, la batjocura și inocența ei, la stingăciile, întrebările și bluzițele ei apretate, la unghiile ei, ele ei virite în ciorapi de cea mai proastă cali-d ajungem, zic, pînă cînd ajungem la toate a-e, zbucium de ființă trecută prin ghearele lungi eni care au depozadat-o de singurul ei avut, sin-eri și izbucniri metodice, pe care le folosește doar conjura livada sufletului cu un zid care pare con-tră, și în spatele căruia se coc cele mai frumoase ai pure și mai nomaivăzute fructe, puritățile dra-đorinței de frumusețe, merele roșii și galbene ale e care îl va oferi ca o scuză, strugurii și rodiiile u cerul cu stelele, Firește, ai dreptul să ieși toate în deridere, ai dreptul să nu mai crezi în naivi-ătate, fiindcă ai văzut multe prefaceri și multe ață, care t-au edificat asupra induioșerilor și spai-au fost virite pe gît asemeni miezului de nucă agățiți pentru ospețele unor scopuri mai puțin le-presupuse livezi ale sufletului. Dar asta-i doar o u te împiedică să fii atent la Milena ; Milena este a — așa putea spune că este un adevărat semen eul nostru, Girbea Panaiteescu Jean Alexandru, și iar total atunci cînd drumurile lor ascunse îi poar-be de zidul purității acelei grădini de care vor-oape de Milena noastră, sau de cine știe ce altă ă bănuiesc că pe acest pămînt există cel puțin sprezece asomenea ființe inegalabile. Alde Negoiu și vii, au calități și defecte care îi fac buni pen-de incursiuni în viața noastră, dar ființe o ea, apar decît rar, la coteluri ale vremii, și asta fiind- e fi așa, puritatea și dezinteresul nici măcar nu fi gîndite. Ce solemn și profetic sună acel „Dar vine / De pe drum“ cînd mă gîndesc că nimic făcut definitiv în uitare.

singurul semnal autentic pe care îl mai primeș-propria lui adevărire, cite o ființă de proporțiile Milenei se transformă pentru noi în semnal de rece care ne trezește imediat instinctul de con-olă solemnă, în graba de a trage concluzii și în — și asta numai dintr-un iscusit nărav pe care e la pietre : imposibilitatea de a accepta ceva năfat după măsura noastră proprie.

oi doi, eu și dumneavoastră, angajați în bătălia epe să se petreacă ceva care aduce cu o negare ipui al pietrelor. Acum o privim pe Milena altfel, ie-am maturizat. Amîndoi am devenit mai dibaci. Iatrările propriiei noastre judecăți, sîntem mai pu-păstrăm buna-cuviință a spaimei, învingem iner-ăunoase, făcînd ca totul să fie limpede, limpede ul, ca zăpada și ca această înfruntare în care e bine. De altminteri, singurul scop pe care ni te tocmai limpezimea unui fel de a lunea spre neînțînată a observației clare. Vom ajunge a-riță că vom ajunge ! Nu poți învăța niciodată ni-meci și dacă nu vibrezi în consonanță cu dorul ei. Apropo de semigreul : de ce oare stîlpul acela it în numele elementelor nopții, de ce oare toc-torman de cărămizi și mortar invadat de dam-ă a igrasiei, care a găsit tonul și prestanța nece-unei categorice necesități, aceea de a mă pune mă invăța și de a mă îngloba într-o acțiune mai să vorbească, să demaște, să surprindă încă din i inechitate pe cale să se producă — de ce oare, asemenea stîlp, găunos, mutilat, într-o rină, a ajute ? Iar atunci cînd eu am luat-o puțin razna, prezentîndu-mi cele două alternative, cele două e care numai unul era valabil, acela ales de el un secret pe care n-am să-l înțeleg niciodată, cmai imperativului la care ajunsesে și Fred As-re ? Ei bine, stîlpul acela de grilaț observase un ect între mine și el, între mine ca experiență a neființă ; și s-a temut parcă, a socotit că este al mențină distanța dintre om și neom, dintre iată de vreme și mine, atîta vreme cît nimeni nul de altul și, mai ales, atîta vreme cît nu era fel de altă continuare a acelei întîmplări extra-mărunt eveniment merită să fie cercetat pe in-u poate fi mai interesant decît acest paralelism, veniment, cum zic, dacă ne gîndim că faptul în în afara mea, la cîțiva centimetri de mine, în rticalitatea aceea igrasioasă, fără nici un gînd cu intenția — doar cu intenția, se va vedea — comparație, un paralelism imposibil, o mare o- e clipei se desghioca dînd la iveală tot calvarul e care eram :

st odată ca niciodată, a fost pe lumea asta un are se chema Nadolu ; povestea vieții lui este curcăta. Se născuse pentru a fi profesor de dans, iute l-au sumețit în trepte și turnuri pentru care l, făcîndu-l să-și petreacă zilele într-o veșnică pt, niciodată n-a fost conștient de asta, îi sărea niri ce, se simțea lezat pentru nimica toată, încît multe căutări și nenorocuri, să-și pună la îndo-tea. Nu-i treaba noastră să ne amestecăm, a-ovestea, cu toate că, din cînd în cînd, cînd ză-colț de stradă hăinuța sa din catifea reiată, ni i.

rbesc, cine spune tot acest cîntec al unei nemai-
?!

ii : Vezi, prietene, tu nici nu vrei să auzi pro-cîntecul acesta, cum zici ; atunci renunță, re-să-l pe semigreul în plata domnului și vezi-ți de lăspărca și oglinda...“.

ă prins să capete miez, culoare și încredere. Lu-pornisem, așa se face că am ajuns să văd abe-un fel de apă întunecoată în care, acum, nu decît chipul Milenei. Este remarcabilă această privilegiu de a vedea prin ochii altuia ceea ce ezi singur, fără ajutoare care să-ți dea totul mai ales, fără întîmplări care să te jupoaie de de speranță. Avem, mereu, printre lucrurile în a fara noastră asemenea dezinteresată aliați, en-nțelegere, care ne dau de veste că cerul și pă-sîntem făcuți pot fi chiar și crîmpeie reale de / așa și zău că poate fi și altfel. Se spune că o hotărîre trebuie să chibzuiești, să cumpănești re le ai și să găsești soluția cea mai puțin ris-îți pui în joc sufletul, așa se spune, este bine chiar și împotriva unei înfrîngerii, ca și cînd et de rezervă. Așa să fie, poți oare avea un su-

oglanda și elementele nopții

(Urmare din pag. 11)

deșteptul, atunci cînd dansez, arătînd elevilor mei pașii și celelalte abțîbilduri ale grației, nu reușesc să am nici măcar responsabilitatea omenească a unei scene ca aceea cu îndopatul giștelor. Vasăzică sînt prost, îndopat și eu, dar nu cu grăunțe și sosuri de înfrăgezire, ci cu funde, pantalonăși cu ținte și mini-jupuri. Ceea ce nu se știe precis este dacă sînt prost din născare, sau prost așa, din interes. Probabil că sînt prost din interes. În continuare interpretarea trece la relațiile mele cu unele persoane ajunse, fiindcă doar în legătură cu acest sector al activității mele am avut de îndurat tot felul de insinuări. Aici se vădește față de mine o anumită îngăduință, legată de calitatea lecțiilor mele și, mai ales, de tariful redus al lecțiilor mele, fiindcă niciodată nu mi-a plăcut să iau pentru o sambă sau pentru un swing pielea de pe om. Legătura cu giștele din film se face printr-o mică indiscreție: faptul că în timp ce-mi exercit meseria zîmbesc. Apoi interpretarea se încheie cu un fel de indignare, amestecată cu dispreț, fiind probabil vorba de secăturile care dau tinereții izul de naftalină cuprins în asemenea „salutări din scena cu îndopatul giștelor din *Mondo Cane*”. Îți mărturisesc, prietene, că am fost mai mult decît umilit. O, să nu-mi spui că nici acum nu-i clar, că asta n-are nici o legătură cu înfruntarea noastră, cu acești bulgări de zăpadă, cu semigreul și cu altele. E greu de acceptat, e imposibil, e naiv, e macabru, știu, nu te contrazic, dar această legătură există, o vede toată lumea, ficăruia i se face silă de ea, dar — aici e aici — nimeni nu știe și de ce e posibilă această legătură, această căsătorie dintre abjecție și puritate, acest blestem. Nu — am să tac, vād că încerci să fugi de concluzie. E bine așa, mai bine să tac, asta îmi amintește de începutul bătăliei noastre și de asigurările pe care ți le-am dat atunci. Bineînțeles, o înfruntare strict civilizată, ca a noastră, are în vedere doar distracția și o mai bună funcționare a mușchilor, e evident, dar atunci — așa, într-o doară zic asta — dar atunci la ce ne-ar mai folosi experiența de viață și înțelepciunea pe care ne-au transmis-o cîi din care ne tragem, bunicii și străbunicii noștri, sfetnicii absoluți ai fiecăruia dintre noi? Ce zici, nu-i așa că îți țiuie iar urechea? Bun, foarte bine, să fim eleganți, iată că te respect și mai mult, sînt doar profesor de dans... De dans este totul, cu excepția noastră, a celor doi care se bat acum cu zăpadă... Foarte bine, vād zic eu, încercînd să ochesc un nou punct sensibil, să trecem peste toate astea, să ne lăsăm purtați doar de inspirația jocului, de patima de a nu survala spațiile de vată pură ale iernii, să fim aici, aici și pentru aici, încotoșmănați în șube și fulare, mult mai decenți decît acea umbră nenorocită care eram în vremea cînd iarna se izbea de hăinuța mea de catifea reiață, mai puri — de ce n-am fi și noi ca iarna? — mai decenți și mai cu convingeri, fiindcă așa e bine și fiindcă doar așa nu-i facem să se întoarcă în groapă pe bunici și pe străbunici, pe toți acești bunici și străbunici cărora, într-un fel sau altul, le sîntem urmași. Ceea ce-i limpede e și moral, iată convingerea mea: ceea ce-i limpede e limpede, iată și constrîngerea mea!...

Pentru Dumnezeu, să nu cumva să crezi, prietene, că nu știam cine mi-a vîrit sub ușa acel bilețel, că nu l-am ghicit din prima clipă și că am ajuns la interpretarea pe care ai auzit-o doar din întîmplare, pe căile lăaturalnice ale întîmplării, cum îmi place să zic, să nu cumva să crezi asta și, mai ales, să nu cumva să te lași indus în eroare de însăși interpretarea mea! Mie îmi este foarte greu să calculez exact reacția ta, la un moment dat am început chiar să mă îndoiesc și de faptul că ești bine intenționat, dar toate astea tu ești dispus să mi le ierți, vād asta, să bunătatea de a mă lua drept ceea ce sînt, un om jignit și nimic mai mult, un simplu călător pe un drum trasat printre ripi și hîrtoape, un om modern, ca și tine, gata să se condamne fiindcă doi și cu doi faci patru, și gata să ridă, să glumească (în înfruntarea aceasta, desigur, în această simplă bătălie cu zăpadă), să facă piruete de complezență și să sărute, așa cum am mai spus, pantofii visului. Să nu crezi, zic, că nu știam cine mi-a agățat de suflet acele „salutări din scena cu îndopatul giștelor din *Mondo Cane*”, un intrigant de cea mai proastă calitate, îngimfat și solemn ca o haină de seară a unui fost antrenor de popice, al cărui nume aproape că nici măcar nu trebuie să-l pronunț; că este așa, vād că nu te surprinde, foarte bine, dar, înainte de toate — de numele lui, de campionatele în care a ieșit învingător, laureat, aplaudat, cu poze în ziare și cu interviuri luate în timp ce mînca lapte și pișcoturi tratate cu dextrină, pentru refacere și pentru păstrarea intactă a capacităților energetice — înainte de toate acesta, ar fi bine să zici și tu, după mine, acest început de psalm: „*Of, jigodia, jigodia ceasului și a clipei care bate pentru eternitate!*” Acum aș putea să-i pronunț numele, vād că te-am convins, dar n-o fac — în continuare se va vedea și d-a ce, mai pe scurt fiindcă îmi este imposibil — n-o fac fiindcă ți-aș provoca greață, indigestii și insomnii pentru care m-ai considera vinovat. Nu! Vreau să te avertizez doar asupra unui aspect cît se poate de lăaturalnic: în seara în care eu văzușem acel film, cineva mă zărise în sală. dar s-a prefăcut că nu mă observă, voină să-mi dea astfel de înțeles că nu-i pasă de existența mea, de faptul că și eu sînt la curent cu filmele bune și cu cele mai înalte idei, cu ceea ce se crede acum despre om și despre cum devine cazul — cazul omului și al scinteiilor care sar din tot felul de apostoli, acesta e subiectul filmului — atunci cînd observația este extinsă pe spații mai largi, prin preeri și jungle, în diverse continente și prin tot felul de ticăloșii care mai există pe pămînt. Cel care nu volve să mă observe se cocoțase parcă pe ecran, părea mai fin și mai bine țesut în pinza ecranului decît înseși imaginile care se succedau, adică îmi dădea de înțeles că prezența mea îl îndispune în cel mai înalt grad, în cel mai acut mod al percepției, de parcă eu aș fi fost tot publicul, toți oamenii care se aflau în sală, toate cusăturile și toți nasturii hainelor care erau acolo, presiunea exercitată asupra fotoliilor, hîrtițele în care fuseseră înfășurate caramellele supte de cei mai mulți dintre spectatori, scîrțiturile și ofurile atît de distincte pe care le scoateau, la scenele mai dure — ca aceea în care o broască dintr-o insulă a Pacificului moare datorită radiațiilor atomice — femeile și logodnicii de o seară ai unei opere atît de minunate. Cel care nu voia să mă observe mă acuza parcă de toate prejudecățile și simbolurile în care speța umană căzușe din nebagare de seamă. Deci, la ce bun, la ce bun să-ți provoc o nefericire, cu miinile aproape înghețate. acum. este mai bine să-mi declar doar disprețul față de acel om, doar sila. Pentru că acest dispreț și această silă este de ajuns, numele lui fiind și așa destul de ridicol, de neînsemnat și de calp. Fapta lui era pur și simplu o dovadă a ceea ce imi ziseșem mai de mult, că slugărnicia trebuinței de a fi măreț este

o slugărnicie a unei măreții iluzorii (pe-ntru el, desigur, pentru el!), o trebuință oarbă, lipsită de orice urmă de politețe; ceea ce era de demonstrat, se demonstra prin neghiobie și prin ridicol. Dar să las la naiba acel bilețel! Autorul lui este unul dintre aceia pe care îi detestăm chiar și cînd dormim. Ar trebui să-mi umpli gura cu zăpadă, să mă pedepsești pentru acest necunoscut atît de cunoscut.

Dar uite că te-am nimerit eu. Da, te-am nimerit! Și asta fiindcă ți-am explicat cît de repede unii oameni sar peste cal. Nu ai mai fost atent, asta-i, atent la bulgării pe care ți-i trimit. (Vă rog să mă lertați pentru aceste tutuieli, m-am cam înfierbîntat, sîrînd și eu puțin peste cal). Nu ați mai fost atent — iată că îmi revin — asta-i, atent la bulgării pe care vi-i trimit. Dar amînțiți-vă de semigreul. Acesta nu este atît de neghiob și ridicol ca autorul acelu bilețel, fiindcă acesta știe ce vrea, dezleagă o mie de ecuații pe secundă și este inginer, șef de birou, sau medic. Negoiu este un tipic vinător de vieți, am mai spus-o, tacticos și calculat, găunos pînă în măduva oaselor care țipă, care știe să coară „actele” și care, parcă în pofida bunului simț și a logicii, pleacă de acasă să vadă un film și să indisponă o mulțime de oameni cumsecade, copii, femei, bărbați, obligîndu-i să se retragă din fața lui, să nu se amestece, să simtă o teamă față de inechitate... este, într-un cuvînt, un fenomen iscat din străfundurile încă necercetate ale viciului. E foarte suplu, un adevărat dansator din născare, dar cu atît mai pervers cu cît nu se rușinează nici măcar de această formă impecabilă pe care i-a făcut-o cadou bunul Dumnezeu. El a apărut ca un fel de cearcăn al generațiilor mai vesele, fiindcă noi credem în tinerețe și veselie, dar tocmai asta se vede treaba că nu i-a convenit, așa că și-a calculat viața după cele mai ascunse creziii ale imaginației, visîndu-se lepră, cancer și șanceru al oricărui gînd bun, sodă caustică și sublimat de potasiu pentru blîndețe și fericire. Din cînd în cînd se visează legislator universal, vrea să restrîngă în colțșilor lui plin de tunete toată civilizația, cut-zînd chiar să infirme gravitația, Europa, calotele de gheață ale polilor și mijlocul tras prin inel al fetelor tinere pe care vrea să le terfelească în patul lui cumpărat în rate. Și știi ceva? Am convingerea că tot acest echipament al incursiunilor lui îl capătă din contribuția noastră, leu cu leu și lacrimă cu lacrimă, de la noi și împotriva noastră; sînt incredințat, o spun cît se poate de tare, că ar trebui să strigăm: Stop!... Dar deocamdată să mă opresc aci. Aș vrea să mă refer în două cuvinte la acidul dizolvant pe care îl secretă. Un flecusteț de simbre nu înțeleg: Negoiu este un om foarte util nouă înșine. Cum se poate ca însăși personificarea pungășiei să ne fie necesară? Noi toți știm cum stau lucrurile, dar parcă ne face plăcere să susținem acest hid personaj. E o realitate, și împotriva realității s-ar părea că nu trebuie să cîrșești, dar de pus problema, simplu și doar în parametrii ei, se poate, este destul de normal să o punem. Așadar, nu înțeleg cum este cu puțință ca această personificare a pungășiei să ne fie necesară, necesară ca apa și aerul și poate că și mai mult? Am putea considera că acest fel de a vedea este discutabil, dar atunci — iată că găsesc un alt tîlc problemei — înseamnă că în adîncul inimii noastre s-a cîuibărit incertitudinea. Inima și judecata de aceea există, ca să doboare tocmai asemenea monștri. Nu ajungeti dumneavoastră la o clarificare, atunci ajung eu, și dacă nici eu nu ajung, ajunge cu certitudine altcineva, și așa mai departe, fiindcă adevărul este doar unul, ca și frumusețea, ca și țînta spre care ne îndreptăm. Iar dacă simțim nevoia unei înfruntări de această factură, atunci e mai bine să punem miinile pe piept și să așteptăm ultima împărțășanie. Așa ceva s-ar putea numi luciditate. De lapidat nu ne arde, de demascat și de supus opriului public ne-am saturat, de smuls burueniile așîdere, atunci de ce mai pretindem că sîntem așa și pe dincolo, moderni, angajați în propriul nostru destin? Treaba asta este aproape de neînțeles. Negoiu tocmai pe asta mizează, că ceea ce este de neînțeles pentru ceilalți lui îi apare ca simplă bagatelă; un pas, doi pași, o mică întîrziere în care ride de boscorodeala noastră și iată-l ajuns la țîntă. Asta aproape că ne bucură, îl corolîm și ne facem că nu-l observăm, prăgătîm localuri discrete pentru întîlnirile care le are, îl lăsăm să facă turism, sport, îi punem la dispoziție magazine, energie electrică, mijloace de transport — totul, pe noi înșine și pe urmașii noștri. El primește toate acestea și în loc de mulțumire zice: „*Ce vorbești amice, vād că ai mărierile lui Paganell!*”. Mai zi-i ceva dacă poți, adică amintește-i că are și el o datorie și o cinste de respectat, și-ai să vezi ce te așteaptă, ai să vezi la o adică pe cine îl găsește țap ispășitor, cui în pantof și pai intrat în ochi. Pe mine, pe dumneavoastră, pe cutare sau pe cutare. După ce te terfelește în halul ăsta, sau în alt hal, nu contează, și după ce el părăsește locul înfruntării, ca un mistreț victorios, cu ghînda în burță, tu începi să-ți faci alte probleme, că nu-i corect să-l urmărești, că asta aduce cu un amestec în treburile particulare ale unui om oar-care, și că ar fi mai bine să-l dai naibii, să-l uiți și să nu-ți mai pese etc.. etc. Păcat, știi doar cine este, ce reprezintă el și mai știi și ce urmărește. Așa ajunge o dată ca Milena în labele părăoase ale unui Negoiu (asta nu s-a întîmplat, ferească Dumnezeu. se va vedea și de ce nu s-a putut întîmpla așa ceva) și, tot așa, o ființă atît de pură ajunge să semene cu un șorț de bucătărie. Pînă și visele de căsnicie și înțelegere pe care ți le faci ajung să fie pindite de acest cosmar cu haine bine tăiate și cu mișcări vădînd cea mai nobilă înzestrare pentru dans. Numai că la mine asta n-a mers, hotărîsem să vorbesc și să-mi asum răspunderea: el s-a fofilat, mi-a ris în față, a vrut să mă înlătore, dar zădnice, ceea ce aveam de spus am spus și s-a auzit pînă în inaltul cerului. Cu alte cuvinte, mai simplu, l-am urmărit și l-am dat de gol. Acum, după accident, Negoiu s-a vîrit parcă în gaură de șarpe; nu mai iese din casă să vadă filme, să-și dea întîlniri, să privească vitrinele și să mai treacă peste stopuri. „Nu mă simt prea bine, cred că sînt obosit și medicii îmi impun o odihnă prelungită”, asta i-a răspuns lui Antim la telefon, în ziua cînd am aniversat ziua de naștere a Milenei, acum patru luni și ceva. „S-a dat și ăsta la fund, vrea să nu mai audă de noi”, a comentat Antim în batjocură. Da, s-a dat la fund, este adevărat, dar eu am fost acela care i-am impus o astfel de retragere. Și se va da din ce în ce mai la fund, sînt sigur, am să găsesc eu o cale de a-l ghidona către ultimul cerc al infernului în care se bălăcește... De ce să vorbesc despre starea lui actuală! Am adus vorba doar în treacăt, simțînd nevoia de a face puțină ordine în propria mea urmărire, care ar fi putut căpăta în ochii dumneavoastră o importanță mult mai mică decît aceea pe care o merită în realitate. Or, ați văzut, incursiunea mea era exact ceea ce trebuia să fie, virtutea unui scop, o adevărată virtute și un adevărat scop. Sărmane profesor de dans! Cît de mult te-ai zbuciumat, cît suflă și cîtă loialitate ai pus într-o acțiune firească, necesară, dar care altora le poate părea de prisos și

tristă, me iocră și infometată de neprevăzut. Umblau cu toții după o oază care să le potolească setea și nevoia de înțelegere, unde să poată ațipi în vole și să simtă cu adevărat că se odihnesc, discutau și se acuzau reciproc, din prietenie și din neprimenie, ca niște adevărați drumeți către o certitudine: au lăssau să le scape nici un crîmpei din oblicitatea celuilalt, se acuzau și se năpusteau lacomi să vadă cum reacționează celălalt, dădeau pasiențe și beau lîbrice întregi de cafea pentru a întrezări un capăt al Bunei Speranțe; Baldovin își holba ochii și turna din veșnica lui sticlă de coniac, Antim își făcea mea culpa și o ruga pe Milena să-l ia de bărbat și să plece împreună într-un sat din Transilvania, Milena îl întreba pe Baldovin ce crede despre Popescu, acesta aflîndu-se și el acolo, pe trepidul acela cumpărat de la consignație, și tot așa, în diverse alte formule, cînd Antim și Milena, cînd Baldovin și Antim, cînd Baldovin și Milena împreună cu Popescu, cînd Popescu, singur, împotriva lui Antim, Baldovin și Milena; se repezeau, pe rînd, la mine, chiar și atunci cînd nu eram de față, cădeau de acord sau nu — de cele mai multe ori Antim îmi lua apărarea, dar nu de asta mi-a fost singurul prieten și confident — fiindcă eu îl adusesem acolo pe Negoiu, pe acest Negoiu al urmăririi mele, ca și cînd Milena, care îl cunoscuse înaintea mea, ar fi trebuit să îndure tot chinul și oboseala care îi erau aruncate pe umeri. Și se desprăteau miraji — chiar și cînd eu mă aflam acolo — miraji că nu se întîmplă nimic pe măsura propriei lor victii. Ah, sărmane profesor de dans, asta-i cea mai mare deziluzie pe care ai trăit-o, faptul că acele discuții uneori violente semănau cu o dispută între strigoi care vizitează turnul din Elsinore, discuții nesățioase și uimitor de parcimonioase, cu batjocura aruncată la picioarele tale și cu verificări care se făceau alandala, de la A(Antim) la M(Milena), de la B(Baldovin) la A, de la P(Popescu) la umbra lui N(Negoiu) și de la A,M,B,P împotriva mea și a întregului alfabet. Nu, afectarea și jocul lor parcimonios erau bizare, se comportau ca niște nesățioși navigatori către absolut, voiau parcă să soarbă, odată cu cafeaua, și roza complicată a vinturilor, Steaua Polară și jignitorul Nevermore al Corbului din care recita atît de frumos Baldovin; așa se despărțeau, se urcau în tramvaiul de la colțul străzii și credeau că au reușit să tragă cortina care perdeluiește infinitul... Sărmane profesor de dans, vorbești acum de parcă toți acești oameni te-ar fi obligat să umbli cu ochii închiși, cu grija de a nu-i jigni și cu scofala unei însingurări în care te-ai putea pierde; trebuie să-ți revii, acum după accident este zadarnic să-ți mai ocrotești sinceritatea. Fiindcă ei toți aveau încredere în tine (se va vedea că-i așa, nici măcar Popescu, marele meu dușman, nu-mi punca la îndoială sinceritatea), te ascultau atenți și se grăbeau să sărute și ei pantofii acelu vis pe care tu îl construiai. Că totul a fost mai apoi altfel, nu-i vina lor (cu excepția lui Popescu), fiindcă tu voiai să stabilești o ierarhie a gîndurilor, dar asta fără a accepta cît de cît o ordine care să te ducă acolo, voiai să stabilești doar o ierarhie în care A să fie A (nu Antim!) și în care B să fie B (nu Baldovin!) ci doar așa, A să fie A și B să fie B, ca în cea mai neroadă suprapunere la care nu te-ai gîndit niciodată. Dacă pretinzi că săruti doar pantofii visului pe care nu l-ai visat niciodată, nu-i o prea mare scofală, chiar dacă ești sigur că ai dreptate și chiar dacă doar o asemenea încurcîntare a verbului te mai poate obliga să explici toate circumstanțele ascunse ale marelui accident. De altmînter, despre toată întîmplarea tu ai doar gînduri bune: cînd nedumerirea care i-a cuprins pe prietenii tăi a început să semene cu un dans fără parteneri, fără muzică, fără contrapunctul pașilor necesari, tu i-ai avertizat, ai tras semnalul de alarmă, cum se spune, dar nu s-a mai putut face nimic și asta e altă poveste. Crezi cumva că ironia prietenilor tăi a rezistat izbitorii înecate și că, pasămîte, semnalul tău nu a fost luat în considerație fiindcă ei te știau pe tine așa și așa, gata să-i avertizezi, dar și gata să retrageți totul, la prima impresie contrară pe care ți-ai făcut-o? Nu este așa, o știi prea bine, cîtuși de puțin nu este așa, dar și asta începe deja să fie altă poveste. Și-apoi ce dacă ai avut dreptate în tot ce le-ai spus? Ce miligrame și ce centigrame de fericire vrei în schimbul semnalelor de alarmă pe care le-ai tras? „Sîntem bucu-roși că avem un asemenea prieten, aproape că nici unul dintre noi nu-l merităm; tu ne spui exact ceea ce corespunde conștiinței noastre bune, adevărului pe care îl venerăm. Viața este ca viața, nu se știe de unde începe și unde se sfîrșește. Sinceritatea este un fotoliu deja ocupat, la piesa asta noi trebuie să stăm în picioare. Dar ție îți mulțumim, ne bucurăm de prietenia ta, simțim o adevărată plăcere să te avem printre noi”. Asta ți-a spus-o Baldovin, și nu întîmplător, ci după ce reflectase îndelung și se sfătuisse cu Antim și cu ceilalți. Deci, toți știau cine ești în realitate, pe cine reprezînți și cît de greu este cuvîntul pe care îl pronunți. Dar ce-i asta? M-am incurcat chiar atît de mult în străduțele din spatele Cîsmigului? L-am pierdut din vedere pe semigreul și l-am lăsat să-și realizeze intențiile? Nu, nu, este altceva, ne apropiem acum de sfîrșitul bătăliei noastre cu zăpadă... Sau vi se pare că-mi bat joc de dumneavoastră? Ne apropiem nu numai de sfîrșitul bătăliei noastre, ci și de fărădelegea semigreului... Negoiu mai are cîțiva pași și va arunca undița! Într-adevăr, am străbătut toate străduțele prin care el a umblat, ne-am apropiat de Cuibul cu Barză și de Cîsmigiu. Am ascultat plescăitul înfundat al cormoranilor fără aripi, care trec prin deschizăturile acelor minunate și igienice cuști de sîrmă și-și fac jocul lor de noapte în microclimatul din fundul parcului. Ce-i drept, n-am comentat toată această liniște a nopții cu limba tăiată, după cum am mai spus, dar asta este explicabil, înfruntarea nu o permite și nici atenția de care trebuia să dau dovadă. „Cînd urmărești pe cineva, e bine să pari un chefliu oarecare, neîndeminatic și pus totdeauna pe harță”. Să nu uităm acest refren sacru, să-l avem mereu în minte pe Fred Astaire. Noaptea, noaptea și acele formidabile elemente erau scopul meu, dar am uitat, m-am luat cu vorba și am pierdut ocazia de a le mai asculta. Dar ocazii se vor mai ivi, e plină mîntea mea de tot felul de ocazii viitoare: lucrul cel mai scuzabil este pasiunea, și dumneavoastră ați înțeles, de bună seamă, că sînt un om pasionat. Din cînd în cînd, acum semigreul pare o simplă invenție de bilci. Se va vedea că nu-i așa. Dumneavoastră aveți încredere în mine, sînt convins, dar încrederea costă, iată că vă avertizez, vă costă atenția pentru un dialog care a avut loc într-o împrejurare aproape imposibilă.

ARTHUR PORUMBOIU

cenușă și totuși...

Șerpîi trosnesc oasele lui Laocoon
Auzim șuieratul; auzim
Seva sfărîmîndu-se-n pom...
Ciudate statui ne visăm seara;
Vin șerpîi ungînd pragul preotului mare
Osul alb plînge sub apăsare...

Se usucă frunțile; așteptarea
Încărunțește-n amiază pămîntul
Cineva păzește apa fîntînii
Morții stau liniștiți; de căldură
Li s-au topit toate cuvintele
Icoana feței se pulverizează-n cenușă
Somnului arhaic sub ulmi.
Renunțarea mă-ndeamnă:
Pune-ți pe piept miinile!
Cenușă e privirea care intră în lucruri
Învăîndu-le să vorbească; Cenușă

Învăluitoare și moale, e mersul
Cenușă e inima și totuși...

ION DRAGOMIR

armoniile

Armoniile-ți să-mi sune-n carne...
Stăpîni-vom marea... să te învîlbure
crengile soarelui,
unul altuia să ne fim culcuș.
Mult drum am străbătut pînă la tine

cu inima care știe ce-i spinul
și ce-i trandafirul.

îl vorbesc

Îl vorbesc pe ieri ca pe o albie uzată.
O lumină vitează mă țîn către mîine
și-s pînă-n gît îngropat în triluri
de cuib,
întreg drumul curge din ochiul tău,
prezența ta din bucurie
mă pălmuiește

DESTINELE POEZIEI CONTEMPORANE

— anchetă internațională realizată de DAN CIACHIR —

1. Rămîne pentru zilele noastre poezia o formă de exprimare valabilă?
2. Poate fi considerată poezia un „limbaj universal“?
3. Cum se adaptează poezia la evoluția civilizației automatizării?
4. Există o poezie europeană?

Diferiți ca naționalitate și manieră poetică, intervievații noștri vin reuniți prin preocuparea comună și interesul manifestat pentru reîntinerirea liricii și adaptarea la necesitățile tumultuoasei noastre ere, caracterizată prin dinamism și constructivitate. Rămîne constant interesul pentru poezie? Într-o epocă în care fenomenul „kitsch“ apare din ce în ce mai îngrijorător, iar televiziunea și cinematograful mobilizează publicul prin accesibilitate și diversitate, cum va reacționa poetul contemporan? Reflectă indeajuns străvechiul gen culorile prezentului?

Intrebări nu o dată stringente, cărora artistul secolului XX trebuie să le găsească o explicație, poate chiar o ieșire din impas, ieșire ce trebuie a se dovedi onorabilă și pe măsura încrederii pe care omul i-o acordă artistului adevărat.

Este poate nevoie „a turna în formă nouă“ vechile mijloace. La aceasta se adaugă și ideea de „poezie europeană“ care se conturează și se definește din ce în ce mai mult, tinzînd să devină un concept. Legăturile ce țin de domeniul culturii și artei între popoarele bătrînului continent servesc, cum opinează și interlocutorii noștri, la stringerea raporturilor umane, fiindcă Europa, cum afirmă poetul italian Mimmo Morina, „nu există numai geografic“...

HENRI BLAISE
(Luxemburg)

1. Era tehnicii și a automatizării — fiindcă aceasta pare a aduce omului, zi de zi, probleme din ce în ce mai complexe — nu va reuși să-i extirpe ceea ce el consideră profund uman. Aș zice că poezia joacă în primul rînd un rol „umanizant“. Cu condiția, bineînțeles, ca ea să nu se localizeze într-un ezoterism speculativ. Aceasta este masa la care i se joacă viitorul. Rămîne-va o expresie artistică comunicabilă și la îndemîna oricui?

2. Distingem două planuri diferite: limbaj vorbit și un limbaj al inimii și-al spiritului. Desigur, un limbaj prin excelență universal nu a fost încă inventat, dar tocmai prin intermediul lexicului există acel fond comun de idei ce aparține umanității. Iată cum oameni cu aceleași tendințe, gusturi și afinități pot să se înțeleagă prin intermediul poeziei, depășind barierele lingvistice, filosofice (ideologice) și de altă natură.

3. Răspunsul la această întrebare a mai fost dat pe larg. Sarcina poeziei (mi) părea fondată pe nostalgia care păstrează omul integru și-l ajută să se apere de toate vicisitudinile exterioare, fie că ele vin din pantea societății sau a colectivității, fie că aparțin unui sistem economic și politic care întîrzie a-i încînta nevoile materiale. Poezia trebuie să garanteze „suplimentul de suflet“ pe care sîntem adesea pe punctul de a-l pierde ori de a-l lăsa corupt de aspirația nemăsurată de cîștig. Nu sîntem oare sclavii unei publicități excesive și a unor lucruri rău înțelese? Poetul, artistul încearcă să ne elibereze...

4. Cu siguranță, există poeți care-și zic europeni și poeziei lor „europene“. Ea va trebui să se ferească de orice artificii pentru a-și atînge unicul scop de a fi în moștenirea comună a popoarelor Europene. Ar fi vorba de o reîntoarcere la sursele civilizației noastre. Adevărata poezie a continentului nostru este, în speță, europeană.

MIMMO MORINA
(Italia)

1. Cred că în organizarea vieții actuale, unde arta cinematografică a invadat ca și televiziunea toate straturile societății, poezia trebuie să fie revăzută ca formă de expresie și readusă la rangul pe care-l avea odată. Nu spun că ar trebui schimbat spiritul poetului sau esența poeziei, ci doar mijlocul de a o transmite publicului. Or, în momentul în care, după mine, poezia este adresată nu unei elite ci societății, ea trebuie să se întoarcă spre origini, adică trebuie să fie recitată și acompaniată de instru-

mente muzicale. Și ar putea fi acest lucru realizat printr-o răspîndire geografică, de exemplu. Cred că în viitor nu vor mai exista cărți de poezie, ci discuri de poezie; numai într-un asemenea mod ar putea rămîne o valabilă formă de expresie.

2. Eu însumi am ales poezia ca formă de expresie fiindcă am considerat-o limbaj universal. Prin intermediul poeziei, prin spontaneitatea ei se poate ajunge la conștiința umanității. De aici forța pe care i-o atribui eu de „limbaj universal“.

3. Anul trecut, cînd astronautii au pus pentru prima dată piciorul pe Lună, aceeași întrebare i-a fost adresată de către televiziunea italiană și marelui poet Giuseppe Ungaretti. El bine, vreau să răspund în aceeași manieră cu bătrînul poet care a văzut scurgîndu-se sub ochii săi aproape un secol de istorie: „poezia rămîne și va rămîne mereu același mijloc de care omul se servește pentru elevarea sa morală, evitînd astfel de a deveni un robot, un sclav al progresului tehnologic de el însuși creat“.

4. Eu trăiesc de circa 12 ani în Marele Ducat al Luxemburgului, un minuscul stat din inima Europei, cu frontierele deschise către Franța, Germania, Belgia. În această țărișoară am constatat, cu diverse ocazii, că există un singur continent (entitate geografică) care se numește Europa, dar și un individ (entitate etnografică) care se cheamă european. Toți oamenii care au știut să-și alunge de pe umeri modalitatea burgheză de a fi, provincialismul individualist al propriei națiuni, sînt în adevăr cetățeni europeni. Există deci o poezie europeană care trăiește și palpîta în inimile tuturor oamenilor liberi ca gîndire, cu cugetul curat, oameni care se zbat pentru pace pe continentul nostru.

LUIS THOMAS JURDANT
(Belgia)

1. Cred că niciodată ca în zilele noastre, n-a fost mai valabilă ca expresie umană. Niciodată — în nici un timp — poezia ce era mereu prezentă în spiritul oamenilor, dar neputîndu-se exprima decît prin intermediul erudițiilor, n-a fost un mijloc de comunicare mai popular.

Revoluția versului liber a dat ocazia poporului de a se exprima. Este ciudat și paradoxal a constata că — adeseori — oamenii de astăzi se exprimă în versul pe care îl vor clasic. Oamenii de rînd se exprimă greșit, de multe ori, dar ceea ce spun este ceea ce simt în ei, în fundul inimii lor. Ei iau seama la poeți și încearcă să se exprime ca aceștia. Dacă ne-am interesa de fiecare caz particular, am fi emoționați să vedem cît de doritori sînt să ajungă să se exprime corect în poezie. Există în popor o dorință de perfecțiune necunoscută universitarilor. Am găsit deosebit de frumoase aceste eforturi ale oamenilor simpli de a înțelege poezia.

2. Fără nici o îndoială, fiindcă nu există o altă manieră pentru a rîdă dragostea de frumusețe, sentimentul de bucurie, de iubire ori moarte. Poate forma și cuvintele sînt cele care ar constitui diferența, dar sensul poetic este cu siguranță un limbaj universal, căci, chiar dacă sînt la Moscova, la Washington, la Polul Nord sau Polul Sud, n-are importanță unde în lume,

oamenii vibrează la fel în fața dragostei, a frumuseții, a păcii, a bucuriei sau a morții și asta numai pentru că sînt umani.

3. Eu cred că în această epocă a automatizării și a ordinațoarelor electronice, poezia poate și trebuie să-i păstreze omului echilibrul. Niciodată mai mult ca astăzi poezia n-a fost mai indispensabilă omului care nu-i un automat, pus în mișcare prin inducție. Cum omul încearcă să regăsească contactul cu natura, el trebuie implicit să regăsească contactul cu arta și mai ales cu poezia. Abstracție făcînd de necesitatea automatizării, el trebuie să reacționeze în fața frumuseții și a nobililor ei aspecte. Asta îl va împiedica să devină un robot.

4. Bineînțeles! Noi, europenii, nu ne exprimăm ca asiaticii sau ca africanii. Cel puțin ca formă. Fie că-i vorba de greco-latini, de slavi sau de nordici, expresia noastră este diversă de forma chineză, niponă sau indiană. Asta nu înseamnă că forma noastră ar fi mai bună. N-aș putea și n-aș vrea să devin robul unei asemenea concepții, dar asta nu mă împiedică să spun că eu mă găsesc mai apropiat în poezia unui slav, unui celt sau unui germanic, decît unui indian, chinez ori nipon.

DOMENICO DEFELICE
(Italia)

1. Poezia contemporană în a sa uscată și scheletică arhitectură certifică o importantă funcție: aceea de a respecta limbajul omului de știință (căci în zilele noastre mai toți sîntem contaminați de știință), care a lansat elementul dur; limbajul omului care a cucerit luna și care în fiecare manifestare vivanță seamănă mai mult unui robot decît unui om din carne și oase, unul care se exprimă mai mult prin cuget decît prin cuvînt și care, gîndind, transpune în viață.

2. Avantajul poetului-editor este tocmai acela de a-și da seama, înaintea celorlalți — prin selecția operei —, de evoluția limbajului; avantaj care însă, deoseori, îl costă, deoarece poezia nu se pretează la comerț. De aceea, un editor care s-ar limita la publicarea poeziei, exclusiv, ar deveni inevitabil falit. Iată de ce poeții-editori nu tipăresc în vederea profitului material, ci numai pentru a populariza (cum face subsemnatul). Decît negustori sau industriași ai cărții, poeții-editori ar trebui considerați mecenați moderni ai poeziei!

După editor, presa ușurează ieșirea poeziei din ambianța locală în care se manifestă, răspîndind-o în lume, devenind astfel „limbaj universal“.

3. Poezia umanizează ceea ce numești civilizația automatizării. În viitor, poate, fiii noștri nu vor mai avea nevoie de poezie; dar astăzi această necesitate se face profund simțită. Omul automat, condiționat, abrutizat de mecanicism, găsește tocmai în poezie aghiazma care îl împrospătează și-l domolește, balsamul cu care își oblojește rănile provocate de tehnica fără de pietate. O dată cu poezia identifică nevoia de a se privi pe sine însuși, de a se integra, fiindcă poezia e vis, iluzie și puritate copilărească, iar civilizația nu-i făcută exclusiv din progres tehnic: ea este completă numai dacă înaintea complementată de ceea ce se numește „umanism“, în sensul actual al cuvîntului.

4. Pentru mine, a spune „europeană“ înseamnă a delimita și mai mult semnificația poeziei: unicul adjectiv care o completează este acela de „universal“. Cu mijloacele moderne de transport și difuziune (auditive și vizuale), poezia nu va mai putea fi italiană, franceză, românească, poloneză, rusă, engleză, germană, slovacă; ea va fi europeană în aceeași măsură în care va fi mondială, deoarece pentru mine poezia este cel mai penetrant mijloc de înfrățire a popoarelor. Poate de aceea atunci cînd citesc Quasimodo, Ungaretti, Evtuşenko, Prévert etc., simt o certă vibrație: ei sînt eu, cum eu sînt ei. Nu pe același plan, natural, dar cu siguranță prin aceeași dragoste pentru umanitate.

ROBERT LOWELL

de vînzare

Sărmană jucărie netrebnică,
înjghebată cu dușmănoasă risipă,
locuită doar un an —
Căsuța tatălui meu de la Beverly Farms
Fu scoasă de vînzare în chiar luna morții sale.
Goală, deschisă, despuiată,
mobila ei de oraș
avea un aer de nerăbdare
parcă așteptînd să pornească
pe urmele dricului.
Gătita, înspăimîntată,
de gîndul de a trăi singură la optzeci de ani,
mama lîncezea în tereastră
ca și cînd ar fi rămas într-un tren
o stație mai mult.

FRANK O'HARA

lui james dean

Primiți-mă, dacă vreți,
ca pe ambasadorul unei uri
care îi cunoaște cauza
și nu vă învidiază pentru capriciul
de a-i pune capăt.

Pentru un tinăr actor cer
pace, zei. Singur
pe străzile goale din New York
eu sînt capul și picioarele lui murdare
iar el e mort.

El s-a izbit de un zid
de aer, de infumurare gonind
spre înălțimile voastre iar voi
l-ați respins de la masa
înălțată, cît de nedrept
pentru noi! nu deasupra copacilor, ci a norilor.

Vorbesc ca unul a cărui murdărie
e ca și a lui, din mindrie
și din grabă și după înspăimîntătorul vostru
exemplu mai apropiat decît glasul sirenei
un spirit dornic de pedeapsă
care este singura voastră considerație.

Pacel ca să fiu credincios unei cetăți
de șobolani și să ador invidia
sumberilor, terfelitilor declamatori
ai unei deprimări secrete
care trudes cuminți la colectarea
disperării și a defălmării
cu nefirească tenacitate. Visurile lor
sînt ale lor cum sînt toatele
unei mari gări terminus
și clipirile unei foarte mici
pleoape înecate în grăsime.

Drept acesta
mă socot, iar voi îmi luați
firul vieții între dinți
firul de cositor înnegrit de uzură
și mai auziți încă
cît timp fiara din mine își păstrează
tăcuta putere de a-și strînge pleoapele
înlăcrămate, și-mi mai mișc șalele încă
în goana innobilatoare a tuturor lucrurilor
în care m-ați lăsat singur, și-astfel ar fi
acea dureroasă confuzie din
timpul cînd vă chemați oastea de chinuri
un milion de vase de sînge care urlă
în ochi și în urechi
în clipa dinaintea morții.

Și
slugile care-l înconjurau cu critici,
în lîncezeală așteptînd-o,
impertinență finală, să se ridice
și să-l înrobească, starlete și alte
sclipiri din băltoacă
repezindu-se în noroi în prosteasca lor
adoratie din zgircite
atenții și stătute omagii
aduse lor înșile, voi l-ați cruțat
cum un spital își ocolește infirmierii
Sînt aceștia sînșii voștri moderni,
acești unsuroși zgîlți, musculoși
sommambuli, aceste scene pentru care
nici-un cuvînt nu s-a scris destul de
gol, acești exhibiționiști din
gheretele bine ascunse, acești sugari de buric?

E adevărat că voi cei de sus, celebri
printre noctambulii îndrăgostiți, ați urît
talentul și inventivitatea firii sale?
Ca să vă feriți lumina,
de cărări chinuitoare!
iubirea voastră-i
dificilă pe cît a fost a lui de îndrîjită

Nări îndurerate, pe bulevarde
de luminoase globuri rotitoare, inspiră
mireasma cîrnii lui nevinovate
ca fumul, vremelnica înălțare,
excitarea post-canceroasă
a purtărilor josnice și a buzelor descărnate
întunecate din neglijența foarfecelor voastre

Oamenii strigă din mormint cît timp mai trăiesc
Iar acum eu sînt glasul acestui mort
care bolborosește un timp sub pămînt

Îmi extrag
hrana din ochii lui verzi
din care voi opri
florile să crească, florile voastre.

În românește de SEVER ANTIM

FILMUL DE ANIMAȚIE: INCOTRO ?

O incidență simbolică face ca a treia ediție, recent încheiată, a Festivalului internațional al filmului de animație de la Mamaia — în prezent unica manifestare specializată de acest gen, ca urmare a faptului că Festivalul de la Annecy (Franța) n-a mai avut loc în 1969 — să confrunte valorile celei de „a opta arte” în chiar anul la finele căruia vom aniversa trei sferturi de veac de la nașterea cinematografului, simbolică, pentru că animația a precedat și, categoric, a determinat apariția cinematografului. Nu în van, ori de câte ori are loc cite o manifestare în genul Festivalului de la Mamaia (care adună lumea cinematografică și o confruntă) se nasc întrebări de felul: ce este animația, întrebări născute dintr-o realitate ce se cere tot mai des verificată, odată ce ea tinde să alunece. „Animația — răspunde Manuel Otero, membru în juriul de la Mamaia și reputat animator francez, în cotidianul ocazional „Pelicanus” — este arta de a exprima fenomenul vizual, obținut prin substituirea unei imagini printr-o altă imagine. Principiul filmului de animație constă, deci, în a fotografia, imagine cu imagine, instantanee care vor da proiecției iluzia mișcării”.

Mereu mai numeroși animatori sint tentați să înlocuiască mișcarea — adică esența genului care se intitulează animație — prin mijloace zise „mai moderne”, în orice caz mai comode. Punind accentul pe calitățile plasticii — desen, culoare, lumină, expresivitatea materialului utilizat — unii animatori, inclusiv de-ai noștri, renunță la mișcare, prin înlocuirea ei cu o simplă iluzie creată de obicei de panoramări insistente asupra materialului desenat. În acest sens, definiția lui Manuel Otero se cere completată cu observația justă a criticului parizian Robert Grélier, care în articolul „Animație sau manipulație” din caietul teoretic editat de către Arhiva Națională de filme cu prilejul Festivalului de la Mamaia arată că în acest caz, chiar și „reunirea prin procedeul de montaj al unui ansamblu de imagini luate în direct” s-ar putea numi animație. Or, aceasta ar însemna să ne decidem de ea. Am insistat asupra acestei situații cu atât mai mult cu cât ea se afirmă, ca atare, și în palmares. De pildă: „Metamorphosis” de Jiri Brdecka, distins cu „Pelicanul de aur”, este o peliculă de calitate plastică, dar dacă ar fi să o cercetăm din punct de vedere al exigențelor anima-

ției, atunci trebuie să mai meditam. Animația și antianimația nu pot conviețui; ele se exclud reciproc, chiar dacă anumite creații în care animația este doar simulată sau, mai mult, eliminată, au valoare de exponat aparținând artelor plastice. A filma o pictură celebră înseamnă a face un documentar — poate chiar excepțional de revelator asupra operei —, dar nicidecum un film de animație! Mi se pare că sensul veritabil al animației este impulsionează, tot mai mult, de conexiunea ei cu televiziunea. Au fost proiectate și la Mamaia, „hors concurs”, o serie de generice ale emisiunilor de TV din Anglia. A concentra în câteva zeci de secunde o idee — fapt încercat la noi de către Gopo cu „pilulele” sale — înseamnă o răspundere pe care artistul și-o asumă cu deplină conștiință a influenței vaste a creației sale. Deci, să nu denigrăm aceste generice: proiecția lor la Mamaia a arătat că ele pot repune animația în drepturile ei nu numai prin publicitate sau pauze distractive la TV.

Mai rămâne deschisă — dată fiind faza incipientă în care se află — problema: în ce direcție se va orienta animația prin folosirea în realizarea creațiilor genului, a mașinilor electronice. Deocamdată surprinzătoare experimente, toate aceste pelicule deschid o poartă spre necunoscut filmului de animație. Întrebarea este dacă fantezia omului va subordona posibilitățile mașinii sau dacă, dimpotrivă, tehnica va ajunge să domine și să dicteze creatorului de atari filme.

EUGEN ATANASIU

(Continuare în pag. 19)

FESTIVALUL FILMULUI BALCANIC

„PRIN FILM SPRE UMANISM”

Scenă din
filmul grecesc
„Fete în soare”

Salutind în numele guvernului român săptămîna întîlnirilor festive, amicale și de cultură cinematografică balcanică de la Mamaia (14-19 iunie), președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România, Ion Gheorghe Maurer, a adresat participanților la cel de-al II-lea Festival al filmului balcanic un mesaj în care subliniază, printre altele, importanța acestui eveniment, ca act de cultură și ca mijloc practic de contacte fructuoase între reprezentanții cinematografului din zona noastră geografică, considerindu-l ca un moment internațional important pe calea cooperării și colaborării prietenești între popoarele balcanice prin intermediul filmului, în dorința consolidării păcii și securității internaționale.

Întîlnirea cinematografului balcanic de la Mamaia, desfășurată sub egida Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă din Republica Socialistă România și a Comisiei naționale pentru UNESCO a fost într-adevăr o sârbătoare a prieteniei și cunoașterii nemijlocite largi, dar în același timp un forum competent al dorințelor comune de colaborare culturală și o reușită revistă a celor mai interesante creații artistice realizate în ultimul timp de cineaștii țărilor participante.

Preocupați de menirea nobilă a filmului în crearea și consolidarea cunoașterii și apropiierii reciproce între popoarele țărilor balcanice, hotărînd, într-o unanimă și cordială înțelegere, ca Festivalul găzduit în acest an pe pămîntul românesc să-și perpetueze aspirațiile într-o viitoare tradiție de succesiune permanentă anuală, participanții au stabilit ca următoarea întîlnire să aibă loc în Grecia, în vara anului 1971.

Deși, prin normele regulamentului său, Festivalul nu este competitiv, filmele de lung metraj și de scurt metraj (documentare, artistice, de animație etc.) care au fost prezentate oficial, ca și cineaștii participanți, au binemeritat cu toții și fiecare în parte, un mare premiu de afecțiune colectivă.

Menționăm, doar informativ, în câteva rînduri, filmele de lung metraj care au fost applaudate în prezența delegațiilor naționale care le-au prezentat: Bulgaria — *Mărturia* și *Al 8-lea*; Grecia — *Fata de la nr. 17* și *Fete în soare*; Iugoslavia — *Rondo* și *Cross Country*; — România — *Castelul condamnaților* și *Canarul* și *viscolul*.

La încheierea festivalului, gazde și oaspeți deopotrivă și-au dat seama, cu surprindere și bucurie, că într-un interval atât de scurt au reușit să se cunoască atât de bine, să se împrietenească și să-și traseze proiecte de viitoare colaborări reciproce avantajoase.

Reproducem, în acest sens, mai jos, extrase succinte din declarațiile conducătorilor de delegații referitoare la aprecierile aduse ideii generoase și desfășurării rodnice, profesionale și prietenești, a celui de-al II-lea Festival al filmului balcanic — Mamaia, 1970.

Hristo Santov, adjunct al președintelui Comitetului de Stat pentru Cultură din Bulgaria, reprezentant al Bulgariei la UNESCO: „Îmi exprim întreaga satisfacție pentru faptul că o idee atât de minunată ca acest Festival continuă să trăiască și să dea roade; mă bucur că flacăra întîlnirilor cinematografului balcanic va străluci în continuare, după Varna și Mamaia, ca ștafeta noastră va fi reluată de Grecia în anul viitor, iar această cursă a prieteniei și colaborării prin intermediul filmului va continua în viitor”. **Dimitros Zafirovopoulos**, director general al presei și informațiilor de pe lângă Președinția Consiliului de Miniștri din Grecia: „Festivalul filmului balcanic de la Mamaia organizat cu perfectă ospitalitate, este o poartă deschisă spre o mai bună cunoaștere și colaborare între popoarele noastre. Trăim într-o epocă în care colaborarea între popoare este, mai mult ca oricînd, indispensabilă prosperității tuturor. Și cinematograful este — prin marile sale mijloace de comunicare internațională — unul din cele mai bune mijloace de a atinge acest deziderat comun”.

Vicko Raspor, critic de film, directorul studiourilor „Dunvafilm” din Iugoslavia: „Bucuros de tot ceea ce am văzut la Festivalul de la Mamaia și satisfăcut de contactele stabilite aici, consider că producția cinematografului balcanic este atât de dezvoltată și variată, încît ea poate garanta, o dată cu asigurarea condițiilor artistice de permanență anuală a Festivalului balcanic, în fiecare din țărilor noastre, și posibilitatea unor cooperări apropiate în producția și difuzarea filmelor pe care le realizăm”.

Huseyn Baș, ziarist din Turcia, fost director adjunct al Cinematotecii: „Sînt îndîntat că am participat la acest Festival balcanic și apreciez călduroasa și tradiționala ospitalitate românească. În contextul actual al acțiunilor politice și culturale din Balcani, care au suscitât interesul public internațional, consider că mesajul festivalului — aprecierea și înțelegerea între popoarele balcanice — va sluji nemijlocit ideii generoase de a reuși să ne cunoaștem cit mai bine. Și în această direcție, colaborarea noastră, a tuturor, prin intermediul artei filmului va face ca prietenia ce ne apropie să ne unească tot mai mult”.

ION MIHU

spectacole

COPILUL DIN STELE

Copilul din stele este o mică fabulă, de zgîrcită investiție literară, fără pasaje lirice, fără zboruri de fantezie, epurată însă de sentimentalism, cu o demonstrație didactică nu originală, dar sever și riguros condusă. Băiatul, venit în lume cu însemnul nobil al distincției astrale, se dovedește mai prejos de speranța ursitoarelor și, asemeni lui Nils Holgerson, va fi supus în anecdotă unor situații limită, de natură a-l defini, problema, în ultimă instanță, fiind aceea a recuperării morale. Răsfățul, capriciile și egoismul vor fi deturnate într-un portret moral luminat de generozitate, iar răsplata nu va întîrzia: părinții își vor accepta fiul, reabilitat în fine, spre lauda lui Oscar Wilde, a Victoriei Gavrilescu, autorea dramatizării, spre fericirea micilor și marilor spectatori. Suprema satisfacție pe care însă ne-o dă textul dramatic este aceea de a fi suportat cu demnitate construcția complicată, subtilă și rafinată a spectacolului de la Teatrul de păpuși semnat de Geo Berechet (regie), Eugenia Tărășescu și Șerban Jianu (măști și costume), Lucia Trotonghi (decoruri).

Ca formulă, spectacolul se vrea și reușește să fie modern, folosind — dar cu cită eleganță — sugestii variate, cu preponderență din teatrul antic. Mască și drapajul actorilor care, de astă-dată, evoluează pe scenă, simplitatea și sobrietatea decorului, momentele de melos dramatic executate de un cor obscur sint fapte scenice de îndepărtată tradiție, servind deplin ideii regizorale. Textul, în care regizorul a intervenit cu o bună intuiție spre severitatea, concizia și puritatea dramaticului, se transfigurează într-un spectacol de tensiune emoțională, cu momente de suspens distribuite echilibrat în vederea catharsis-ului, cu o plastică a mișcării și a culorii care dau reprezentăției calitatea și ținuta u-

nei jumătăți de ceas de teatru autentic. Meritul cel mare este, indiscutabil, al regizorului, deși unui necunosător i-ar fi foarte greu să disocieze spectacolul în termeni, într-atît de fără fisuri se prezintă, dovadă o dăruită colaborare a regiei cu scenografia, a regiei cu actorii și a actorilor înșiși cu propria lor artă.

Aduși, poate pentru prima dată, pe scenă, în chip de personaje, cînd au măști, și în chip de paravane, cînd sint doar drapați, actorii constanțeni fac un adevărat tur de forță și lista numerelor ar fi prea lungă și inutilă, căci ansamblul este desăvîrșit în totalitatea lui. Ne vom îndeplini însă aici o veche datorie și ne vom opri asupra acestei minunate acțiune care se numește *Aneta Forna Cristu*: ea vine cu vocea, minile și, de astă-dată, trupul din ființa însăși a Thaliei, susținînd partitura de lungă durată a băiatului din stele, minuind singura marionetă din spectacol, în momentele din final, fără paravanul drapat, atinge momente de sublim contopindu-se cu marioneta, interpretînd cu totală dăruire mica dramă a copilului, a devenirii lui spre luminoasă împlinire din final.

Eugenia Tărășescu și Șerban Jianu au înțeles și au servit cu talentul lor intențiile regizorului; costumele, simple și austere ca o cămașă franciscană de cinepă, sint tot pe atît de elegante pe cit un peplum antic, iar măștile, cu complicata lor expresie, sint compoziții plastice avînd ceva din exuberanța coloristică a măștilor negre de ritual și simplitatea de esență a măștii antice. Decorul, citeva panouri de fapt, se construiește și se reconstruiește în fața ochilor noștri funcțional și elegant. Un cuvînt aparte pentru plastica mișcării, excelentă, servind cuvîntului și înlocuindu-l cu succes de cele mai multe ori, conducînd firul epic și construind tablouri echivalente cu starea — dramatică sau simplu emoțională — o dată cu melopeea corului sau pe fondul muzical anglo-saxon, duios și cald, suplinind poezia și căldura care lipsesc textului, acesta aproape brutal în austeritatea lui.

În consecință, un spectacol la care-i invităm atît pe micii cititori pe marii spectatori; căci nu mică le va fi surpriza și nu puțină satisfacția.

A. BANU

CRONICA DRAMATICĂ

sfîntul mitică blajinu

(teatrul de dramă și comedie din constanța)

de AUREL BARANGA

Hazlia comedie a lui A. Baranga, *Sfîntul Mitică Blajinu*, a văzut din nou lumina rampei în premieră, de data aceasta la Constanța, după ce, cu un an—doi în urmă, teatrele din țară păreau că se întrec în a o include în repertoriile lor. Atît ne obîșnuisem cu prezența acestei comedii undeva, pe așele vreunui teatru din Capitală ori din provincie, încît începusem s-o uităm. Premiera constanțeană ne-a amintit de existența ei vie în viața noastră teatrală. Ocazia este foarte nimerită, totodată, pentru a face examenul piesei, cercetînd

rezistența ei la scurgerea timpului și la preferențele reperi ale conștiințelor contemporane. Își mai păstrează *Sfîntul Mitică Blajinu* nouitatea, vigoarea și prospețimea satirică ce ne seduseseră la prima apariție a piesei „în public”? Mai găsim și astăzi umorul ei consistent? Admirăm cu aceeași lipsă de rezerve talentul autorului, format la școala lui Caragiale, în a desfășura pe linii simple conflicte bogate în semnificații?

Firește, calitățile unei piese de teatru pot fi puse în lumină ori adumbrate prin montare. Dacă viziunea regizorală este mediocră iar jocul actoricesc neinspirat, textul dramatic, oricît de valoros, își descoperă cu greu noblețea artistică. Nu este cazul comediei lui A. Baranga și nici al spec-

tacolului constanțean care, în limite bine precizate, a servit cu grija textului piesei. Trebuie notat faptul că regia a purtat semnătura prestigioasă a lui Val Muger iar colectivul actoricesc utilizat are calități interpretative neîndoielnice. Din perspectiva acestor factori, comedia lui A. Baranga pare să-și fi conservat nealterate însușirile dramatice. Idealismul ei continuă să fie viabil, iar concepția consonantă a regiei l-a subliniat neconținut. Evitînd o modernizare forțată, străduindu-se să creeze scenice iluzia vieții, în buna tradiție a teatrului realist, îndrumarea regizorală, logică și sistematică, a avut drept consecință realizarea unui spectacol echilibrat și sobru. Jocul actorilor, încadrat în a-

ceastă viziune, a mers, cum era și firesc, în primul rînd pe linia satirică a textului. Fără să ajungă la caricatură, actorii au îngroșat, cu măsura, caracterele personajelor în latura lor ridicolă, vulnerabilă din punct de vedere moral ori social. Am remarcat, îndeosebi, interpretările interesante, studiate și lucrate cu seriozitate, nu de puține ori cu adîncime și finețe, ale lui Dan Herdan și Constantinescu - Govora. La niveluri diferite, ceilalți actori i-au secundat cu stăruință, dar, din păcate, fără să utilizeze toate resursele interpretative de care dispun, mulțumindu-se prea ușor cu un joc actoricesc conștiincios dar lipsit de orice strălucire.

EM. ȘTEFĂNESCU

paul everac și consecvența estetică

Scriitor cu bogată activitate dramatică, înclinat spre problematizarea socială și spre pătrunzătoare analize psihologice, adept al compoziției de factură clasică și al unei tehnici, în general, simple, ostil față de formulele împrumutate și neasimilate — Paul Everac rămâne consecvent principiilor sale estetice, în ciuda atîtor firave păreri, după care, orice spectacol, orice piesă de aiurea, cu oarecare personalitate, devine, automat, o nouă școală artistică, un nou curent literar.

Și **Poarta**, și **Ferestre deschise**, și **Simple coincidențe**, dar mai ales **Ștafeta nevăzută** se înscriu într-o arie tematică de atitudine demnă în probleme civice, de afirmare a unor virtuți morale care trec dincolo de orice conjunctură. Mai recente piese într-un act, șase la număr, care au format două spectacole pe scenele bucureștene (**Contrapuncte** — compus din **Ili-genia în Tauris**, **Ana și Urme pe zăpadă** — la Teatrul Bulandra și **Cine ești tu** — compus din **Lohen-grin**, **Cîteva palme false** și **Calea neș cu aproxima-ție** — la Teatrul Național) se înscriu, în mare măsură, aceleiași concepții artistice. Am mai adăuga, pentru valoarea ei și pentru simplitatea procedeeelor tehnice folosite, piesa într-un act **Iancu la Hălmașiu**, prezentată cu doi ani în urmă la televiziune. Împreună cu **Urme pe zăpadă**, aceste două valoroase piese într-un act îndreptățesc alegerea de către dramaturg a unor subiecte istorice.

Desigur, nu toate lucrările citate mai sus sînt valori reprezentative, dar ele vorbesc de existența unui scriitor ale cărui lucrări pot defini personalitatea artistică a unui dramaturg în toată puterea cuvîntului. Noua piesă a lui Everac — intitulată **Camera de alături**, a cărei premieră a avut loc spre sfîrșitul stagiunii acesteia, la Teatrul Național din București — confirmă o preocupare statornică a autorului și convingerea în crezul său artistic. De data aceasta însă, dramaturgul pătrunde în natura relațiilor umane pentru a analiza în adîncime psihologiile bolnave capabile să contamineze echilibrul social. În mod simbolic, personajul prin care se dezvoltă răul — Pavel Cristian — este un biolog. Aparent fericit, familia mediocrului dar perseverentului arivist Bondoc va ieși la lumină după ce se va consuma pînă la capăt murdăria capului familiei. Pînă atunci, membrii familiei își vor căuta dureros autenticitatea printre meandrele care mai pot înșela, deși sînt evidente false. Cel care declanșează mișcarea acestor mistificații este biologul Cristian; el constată existența organismelor ce trăiesc după principii pe care nu le cunosc și, deci, nu le proclamă, dar tot el constată existența unor indivizi care proclamă principii fără să le trăiască.

Adaptarea la o atmosferă caldă duce la amorțeală, la atrofierea simțurilor. Atitudinea francă a biologului Cristian, sinceritatea lui, care uneori merge pînă la cinism, i-a permis autorului să-l creioneze puternic numai din cîteva trăsături. În general, aparițiile lui în scenă sînt scurte, dar de o puternică forță artistică, ceea ce face ca întreaga „oposiție” — mai puțin consistentă — să nu-i reziste cu tot eșafodajul ei de principii. Ideile moralizatoare, pe care autorul le lansează deschis, ca și în alte piese ale sale, sînt de o mare simplitate și tocmai de aceea și de o mare frumusețe. Ele se relevă prin contrast cu cele emise. Frumusețea rezidă însă nu numai în ceea ce se spune, ci și în felul cum se spune, antiteza fiind folosită aici cu maximum de efect artistic. Ne-a plăcut mai puțin ultima apariție în scenă a lui Cristian și dialogul cu „șefa” sa. Tot ce se spune în aceste cîteva replici, dar mai ales ce spune personajul feminin, este conținut în toată atitudinea de pînă atunci a lui Cristian, încît aceste ultime replici nu fac decît să dilueze consistența unui personaj atît de bine și de puternic realizat în primele două acte. Ne-a plăcut în schimb, în mod deosebit, felul cum dramaturgul a condus, pînă în final, decăderea lui Bondoc în fața familiei și a lui însuși. Deși înfrîngerea lui e totală, fără nici o șansă de a supraviețui moral, el nu se prăbușește — prăbușirea fiind, chiar și în asemenea cazuri, calea unor inși care mai păstrează ceva din trăsăturile omenești. **Camera de alături** vine să confirme, dacă mai era nevoie, personalitatea unui dramaturg viguros, consecvent unor principii estetice în care crede cu convingere și pe care le apără nu numai teoretic, ci și practic, nu numai în vorbe, dar și în fapte — ca și personajul piesei sale.

★
P.S. Într-o notă din **România literară** (nr. 22 din 28 mai a.c.) se deplînge faptul că teatrele bucureștene joacă opt piese de Paul Everac într-o stagiune, ceea ce, zice nota, „e fără precedent”. Calculul ni se pare puțin cam „ottenesc”. E vorba, de fapt, de două spectacole, compuse din cîte trei piese într-un act, fiecare, și de spectacolul cu **Camera de alături** — în total trei spectacole. După acest „calcul” înseamnă că Teatrul Bulandra joacă, într-o singură seară, 5 (cinci!!!) piese de **T. Mazilu**, în spectacolul **Tandrețe și abjecție** compus din cinci schițe dramatice. Pe de altă parte, pînă de mult, pe scenele bucureștene se jucau trei spectacole cu trei piese de **Aurel Baranga**. Să fie oare vorba despre ceva așa de grav? !
Credem că niciodată nu ne vom putea plînge că **teatrele românești** joacă **piese românești** în număr prea mare. În această privință putem fi... „liniștiți”.

GEORGE RADU

Pictura de gen olandeză din muzeele noastre nu e ilustrată de nici un maestru mai vestit ca Jan Steen, Adriaen van Ostade, Ter Borch, Gabriel Metsu, Pieter de Hooch, Gaspar Netscher sau Jacob Ochtervelt, ca să nu mai pomenim de marele Vermeer van Delft care, în ciuda temelor sale, inspirate din viața cotidiană, transcende orice realism „terre à terre” prin înalta și subtila sa poezie muzicală. Găsim însă tablouri ale unor mici maeștri, semnificative și interesante, în felul lor, pentru acest gen de artă descriptivă și anecdotică, animată adesea de un umor gras, atît de caracteristică olandezilor: Adr. van der Venne, Drooch-Sloot, Pseudo van der Venne, Eg. van der Poel, A. G. Cuypp, A. Both, Th. Wyck, Heemskerck, Brekelenkam, van Stoop ș.a.

Cel care a dat o faimă internațională tablourilor cu scene populare, făcînd senzație în Italia prin tematica lor insolită — **cose vili ed indecenti** — în comparație cu subiectele academice ale barocului, a fost **Pieter van Laer**, poreclit **Bamboccio** (copil grasuș, păpușă), de unde și numele de **bambocciade** dat tablourilor reprezentînd cerșetori, ologi, vagabonzi, șarlatani, soldați sau țărani — tablouri foarte căutate de aristocrați și cunoscători, pînă în secolul al XVIII-lea, drept niște „curiozități” amuzante. De mîna lui s-a dovedit a fi tabloul de la Brukenenthal **Vînătoare de mistreți** (pînză, 54,5x62 cm) / inv. 868/. Cumpărat ca lucrare a lui P. v. Laer, el a fost atribuit însă la 1844 elevului său, Jan Ossenbeeck, atribuire păstrată pînă la 1901 cînd Hofstede de Groot o neagă pe bună dreptate fără să pronunțe alt nume. În catalogul din 1909 numele lui Ossenbeeck e menținut cu semnul întrebării. De la începutul studierii tabloului ne-am convins că paternitatea lui Ossenbeeck trebuie înălăturată în comparație cu cele două tablouri de la Brukenenthal semnate de artist, dar exercițiile noastre de a-l identifica precum și sondajul făcut la Institutul de Istoria Artei din Haga s-au arătat infructuoase. Tema vînătoarei, rară la olandezi, ne-a determinat, un timp, să căutăm autorul în rîndul flamanzilor, dar coloritul și tehnica, specific olandeze, ne-au silit să renunțăm. Reluînd în cercetare atribuirea inițială, nu am ajuns la concluzia absolută că ar fi atribuibil lui P. v. Laer. Iată însă

identificat la muzeul brukenenthal

UN TABLOU DE PIETER VAN LAER

că Dr. Janina Michaikowa, de la Muzeul de artă din Varșovia, văzînd fotografia tabloului nostru în fototeca Institutului din Haga, a raportat-o cu gravura de Jan Ossenbeeck, reproducă în Holstein, XIV, 208, 33, pe care este menționat clar: „bambotz in” (vești!). Faptul că gravura e inversată față de tablou exclude orice îndoielă asupra autenticității lui. Gravura ne mai indică, totodată, că tabloul a făcut parte „Nella galleria de suae S.M.C.” **Pieter (Bodding) van Laer** (născut 1582 Haarlem, mort 1642 la Haarlem) a stat la Roma 13 ani (1626—1639). El nu s-a alăturat romanștilor idealizanți ca Breenbergh, Poelenburgh etc., ci, influențat de arta lui Caravaggio, s-a orientat spre un realism cu un puternic caracter popular, prevestind pe Brower și van Ostade. Se cunoaște maniera sa de a ocupa siluetele, în general întunecate, pe un cer cu o lumină de după-amiază, ceea ce-i permite să uzeze de efecte de ecleraj, se știe că umbrele din tablourile sale sînt grele, că peisajul e tratat mai mult ca fundal, că are o tușă energică dar plată, lipsită de finețe, și o pastă saturată, a cărei strălucire s-a întunecat din cauza întrebunțării bitumului, și că a pictat tablouri de format mic, caracteristici ce se pot sesiza și în tabloul în discuție. Ceea ce ne impresionează, în primul

rînd, e armonia compoziției, dar nu mai puțin monumentalitatea stejarului, profilat pe cer, sub a cărui majestuoasă coroană se petrece scena vînătoarei, ca și lumina melancolică de început de seară amintindu-ne de Claude Lorrain, cu care Bamboccio a fost prieten. Cît privește coloritul, într-adevăr, el a început să se descompună, mai ales în partea de jos; tablourile de la Brukenenthal ale elevilor săi A. Both, Th. Wyck, Lingelbach și Ossenbeeck au tonurile mai proaspete. De altfel, critica modernă consideră că P.v. Laer a fost supraestimat. Tabloul sibian, deși mai puțin specific lui Van Laer, nefiind vorba de o bambocciadă propriu-zisă — din care cauză și dificultatea de a-l identifica — este totuși o lucrare frumoasă, care a plăcut atît la timpul ei, încît a și fost gravată. Se știe cît de controversat este catalogul operei lui P. v. Laer. De data aceasta, atribuirea se bazează nu numai pe argumente stilistice, ci și pe existența gravurii lui Ossenbeeck. Deși peisajul nu are un caracter net italian, ținînd seama de faptul că el a aparținut unei colecții italiene, am înclinat să-l dăm puțin înainte de 1639, anul cînd artistul se întoarce în Olanda.

TEODOR IONESCU

● PIETER VAN LAER

Vînătoare de mistreți

EXPOZIȚII

Grupînd peste 60 de picturi și desene, expoziția **Th. Pallady** a pus în fața publicului vizitator opere semnate de artist din perioada sa de deplină afirmare. Manifestarea a relevat orizontul plastic al artistului, circumscris între peisaj și natură moartă, de cele mai multe ori cu flori, o tematică restrînsă, constituită prin linii și unghiuri ascuțite, unghiuloase, dezvoltînd rigoarea desenului, însoțită pretutindeni de coloritul rafinat, cald, estompat. Desenele expuse vădesc o-

dată în plus seriozitatea în lucru a pictorului, fiecare purtînd pe-cetea unei lucrări distincte, de sine stătătoare, neoferind posibilitatea de a le numi crochiuri. Ele degajă uneori nota unui umor incisiv savuros; alteleori, prin șarje prietenești, satirizează pe cei în mijlocul cărora trăiește. Opera omului al cărui verb era citeodată agresiv, dar care purta în suflet o mare înțelegere și iubire, prilejuiește, expusă, clipe de prețuire, de admirație și de o mai profundă

înțelegere a artistului, despre care Pallady însuși spunea că „are sarcina de a simboliza și spiritualiza obiectele”, ceea ce pictura sa degajă din plin.

★

Muzeul găzduiește în prezent expoziția pictorului danez C. H. Pedersen, născut la Copenhaga în 1913, oraș

note

în care trăiește și lucrează. Integrată deja picturii contemporane universale, opera lui Pedersen

constituie o sinteză plastică modernă cu accente expresionist abstracte. Artistul dă frîu liber tanteziei și imaginației sale, organizînd pe spații ample, compoziții populate de o lume proprie gândirii sale plastice; păsări în zbor, apa, stelele, zei ai mărilor, fantome, capete de oameni, toate surprîse într-o secretă și uneori tainică comunicare. Consacrat la Copenhaga, artistul este acum cunoscut nu numai între granițele țării sale, căci marile muzee din Statele Unite, Italia, Brazilia, Franța, Germania, Canada, Elveția, Australia, Finlanda, România au găzduit expozițiile sale. Mari colec-

ții și muzee din lume au în patrimoniul propriu opere semnate de artist. Biografia pictorului consemnează o prodigioasă participare la manifestări artistice de înaltă ținută și prestigiu, ceea ce mărturisește totodată o laborioasă activitate creatoare.

★

Galeriile de artă din b-dul Tomis găzduiesc o expoziție cu vînzare a Filialei U.A.P. Constanța cuprinzînd lucrări de pictură, grafică, sculptură mică, ceramică. Fondurile realizate sînt destinate regiunilor țării afectate de inundații.

FL. POSTOLACHE

ANUL OPTZECI

de la tomis la constanța

Crescu deodată în mine o vagă tulburare și pleoapele mi se zăbură neputincioase : **parcuream timpul în sens invers.** Se încropi întâi o întindere nesfârșită de ape, cu adâncă frământare de valuri, și, încet, la vreo mie de metri sub mine, un țărâm pustiu, sau aproape pustiu, cu contururi străine și totuși familiare. Aici s-a născut orașul meu ! Apa și pământul i-au hotărât plasarea în spațiu : vreo mie cinci sute de metri de pământ înfipt în mare au fost suficienți spre a bloca vânturile dinspre miază-noapte, spre a oferi adăpost navelor... Fenicienii știau asta, o știau și scifiți, și tracii, și daco-geții și — mai ales, după un șir de expediții navale — milesienii. Într-un fel, deci, a existat mai întâi ideea portului — din care s-a născut ideea cetății...

Buni gospodari și comercianți de rădă, vechii eleni au găsit aici teren fertil pentru negoț, corăbiile lor au acostat în gol, iar mai târziu — prin secolul al VII-lea î.e.n. — s-a ridicat pe aceste locuri o frumoasă cetate : **TOMIS !** Imagini de film panoramic în relief se perindă cu înțeleasă, mi se trezesc în memorie nume străni și mă aflu aici — reporter în Mașina Timpului — ca să reconstituiesc itinerariul, prin secole, de la Tomis la Constanța.

Trec secole ! Acum în port ancorează de două ori mai multe corăbii decât altădată, aducând mărfuri din toate cele patru zări. S-a înființat și un colegiu nautic („Asociația corăbierilor din Tomis”) — iar navele de război patrulează continuu în preajma cetăților și la gurile Dunării, asigurând paza transporturilor. Secolul IV. Vestea scindării Imperiului Roman... Constantin cel Mare primește scrisorile despre Tomis la Bizanț, Scythia Minor a revenit Imperiului dinspre Soare-Răsare, noul cartier al cetății poartă numele de Constantina — totul se transformă și mereu alte corăbii aduc pe aceste meleaguri alți oameni.

Sînt văz și gînd prin acele veacuri, înot prin istorie și las în urmă vremurile de pașnică negustorie...

Hoarda migratoare se năpustesc spre oraș ; popoare și oști mi se perindă sub priviri ; date, denumiri și evenimente, în flux ierarhizat, cronologic. Expansiunea turcă devine amenințătoare ; Genova și Veneția (în schimbul unor privilegii la Constantinopol, în Marea Neagră și în Marea Egee) oferă Porții sprijin direct. Secolul al XIII-lea : genovezii desfășoară un intens schimb de mărfuri prin Constanța și Mangalia și amenajează un port cu bazinul de 70 40 metri, unde intră și ies orice ambarcațiuni cu pescaj redus, transportînd piper și aromate din Orient. Trec 450 de ani...

În secolul al XVIII-lea, un austriac, Wenzel von Brognard, consemnează în jurnalul său : „Kustendje este de asemenea o schelă importantă pentru încărcatul grului. În apropierea schelei sînt așezate de-a lungul malului magazii de piatră. Se văd aici urmele unui vechi mol, construit pe vremuri și distrus... Cînd recoltele erau abundente, numărul corăbiilor ce încărcau grîne se ridica la 25—30. Corăbiile nu puteau lua încărcătură prea mare, deoarece portul nu era suficient de adînc...” Revăd aceste rînduri și parcă mi se suprapun în gînd imaginile succesive ale prosperității și decadenței vechiului port. Informațiile au devenit insuficiente : cetatea agonizează sub stăpînirea otomană ! Mașina Timpului refuză să mai treacă prin istorie, dă ocol citorva decenii și pătrunde vijîind în cel mai apropiat secol — XIX...

Practic, locul acesta nu mai putea fi numit un port în condițiile în care nu exista nici un mijloc de transportare a mărfurilor pînă la el, pe uscat. Și iată că „Danube and Black Sea Railway Limited” — o companie engleză — capătă asentimentul turcilor pentru a construi prima linie ferată între Cernavodă și Constanța... Vreme de cîțiva ani (1850—1860) se muncește intens, în virtutea unui raport de cauzalitate între port și căile de comunicație terestre : șlepurile aduceau cerealele pe Dunăre, pînă la Cernavodă,

iar de acolo trebuia să ajungă la Constanța spre a lua drumul mării.

Așa cum, odinioară, portul hotărîse locul de plasare a cetății — tot astfel se poate afirma că el a determinat construirea primei linii ferate ! Lui, însă, nimic nu pare să-i fi grăbit dezvoltarea : cheul principal nu avea mai mult de 170 metri lungime, spre răsărit era apărat de un dig de 200 de metri, iar bazinul nu avea mai mult de șase hectare... La cea mai ușoară furtună vapoarele ieșeau în larg, căci altfel ar fi fost azvîrlite în stînci.

Încovoiați sub povara sacilor, acoperiți de mizga sudorii în care s-au topit nori de praf, oamenii descarcă în singura magazie a portului vagoanele trase de cai scheletici. Sus, pe creasta falezei, tumul de granit al Farului Genovez pare un supraveghetor gigantic ce spîntecă nopțile cu biciul său de lumină. Orașul se înghesuie pe deal, privind spre mare cu ochi mirați : a mai apărut un atelier-depou...

1877 — S-au inițiat cercetări pentru construirea unui port modern, a fost organizat chiar și un serviciu special pentru elaborarea proiectului și executarea lucrărilor (1880), Administrația a cumpărat de la compania engleză portul și linia ferată Cernavodă—Constanța — iar primul proiect a fost prezentat de sir Charles Hartley, inginerul șef al Comisiei europene a Dunării.

1882 — Se publică condițiile unui concurs pentru construirea de poduri peste Dunăre și Borcea. Proiectele a opt firme străine sînt respinse unul după celălalt, necorespunzînd acestor condiții. La 9 septembrie 1890 are loc solemnitatea începerii lucrărilor la podul Cernavodă, după un proiect executat de către un colectiv de ingineri autohtoni, sub conducerea lui Anghel Saligny. Între timp, planul lui Hartley privind dezvoltarea portului Constanța suferă unele modificări sugerate de specialiștii occidentali ai epocii.

Ritmul lucrărilor trenează, însă, astfel încît Ministerul Lucrărilor Publice înființează Direcțiunea de Studii și Construcții pentru portul Constanța, sub conducerea inginerului I. B. Cantacuzino. Proiectul acestui colectiv este scos la licitație în 1895, este preluat de firma franceză Hallier și sînt reîncepute lucrările. Ingerul Gh. Duca face o modificare a proiectului (1898) iar Anghel Saligny îl definitivă în 1899. În același an, firma franceză abandonează lucrările... Proiectul, însă, este preluat în regie proprie.

Calendarul de bord indică 27 septembrie 1909 — dată inau-

gurală, cînd instalațiile mecanice ale primului siloz încep încărcarea cu cereale a navei „Iasi”. Informatorul Telex începe să bată rapid, abia dîndu-mi răgazul să consemnez evenimentele ulterioare : construcția stației de pompare și a bazinului petrolier (inițiată încă din 1903) ; silozul 1 și silozul 2 (ambele ridicate de Anghel Saligny) ; silozul 3 (1911-1914) ; magazinele de mărfuri generale din cheul de nord și danele 6-7 (1926-1929) ; dotarea cu instalații mecanice a silozului 3 (1929) ; uzina electrică ; gara maritimă ; serviciul sanitar (1921-1924) și șantierul naval, care funcționează din 1934 avînd un doc plutitor de opt mii tone...

Bilanț : numărul danelor a ajuns la 45, din care 38 sînt operative ; suprafața bazinelor și a avansportului totalizează 75 de hectare iar adîncimea bazinelor a fost sporită simțitor prin dragare. Orașul se încheagă în jurul portului, crescînd ca un bulgăre de zăpadă rostogolit la vale !

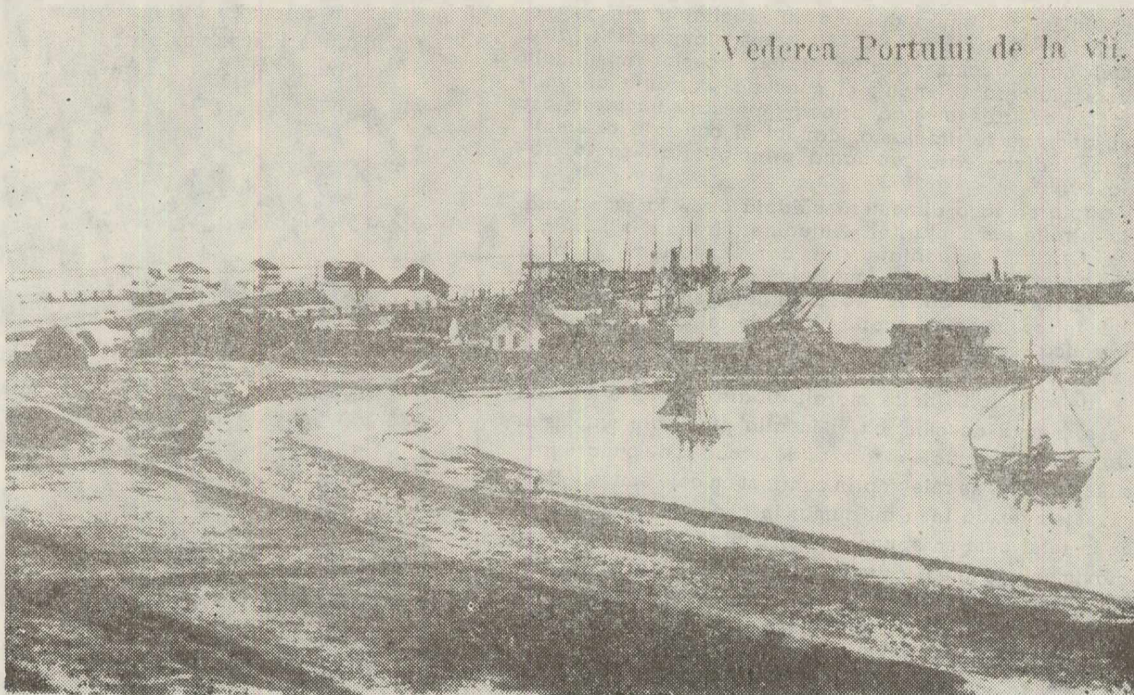
Din nou, din ce în ce mai repede, timpul îmi trece pe alături, înapoi, spre ceea ce a fost... Dincolo de anul 1960 : extinderea fronturilor de acostare, adîncirea bazinelor, mecanizarea operațiunilor de încărcare-descărcare, darea în exploatare a molului nou și a danelor 28-30, 35-36, 0-5... Se montează încă 45 de macarale portale (total — 61), se construiește un depozit frigorific cu capacitatea de 850 tone, apar — rînd pe rînd — două antrepozite de 13.520 metri pătrați și noi magazine la danele 20-21, 13 și 19. Suprafața totală pentru depozitare : 52.380 metri pătrați ! Calendarul a rămas în urma evenimentelor și am senzația că mă deplasez spre anticipație : 1971, 72, 73...

...Două diguri gigantice, lungi de cîte 5,3 kilometri, închid între ele un acvatoriu portuar de 254 hectare. În incinta lui — cinci moliuri pentru acostarea navelor maritime. Lungimea fronturilor de acostare — 12,2 km. Adîncimea bazinelor — 12,5 metri, în medie. Navele de tonaj mare nu-și mai aruncă ancorele în larg... Au fost instalate opt poduri descărcătoare cu capacitate de 1.000 tone/oră (două erau montate încă din '70...), 65 de macarale portale de 5 și 15 tone — iar prin apropiere trece noua cale de acces ce leagă între Palas și Port. Capacitatea de tranzit : circa 51 milioane tone. Investiție specifică — 55 lei pentru fiecare tonă...

Telexul s-a oprit o clipă spre a da răgaz calendarului să treacă la anul următor : mă aflu în 1975 ! Șirul de informații se întrerupe spre a face loc mesajului lapidar ce anunță sfîrșitul lucrărilor. Punct ! Răsufsu ușurat și sînt încă buimăcit de succesiunea rapidă a cifrelor. O lumină roșie se aprinde în pupitrul de comandă și aparatul începe să bată din nou.

Ah, nu ! Destul ! Mi-ajunge pentru un singur reportaj ! Vreau acasă, în anul meu firesc și rotund — 1970 — vreau să mă așez la fereastra ovală a lui zero și să urmăresc de acolo cum răsare și apune soarele peste ziua lungă, întreagă, peste ziua pe care vreau să o simt oră cu oră, minut cu minut...

DUMITRU VUNVULEA

Înscriindu-se pe linia preocupărilor întîlnite în lucrările sale anterioare — Limba traco-dacilor (ed. I — 1959, ed. II — 1967) și Ilirii (1969) — noua carte a savantului clujean vine să aducă răspunsuri mai ferme unor probleme încă controversate sau ale căror lămuriri erau insuficient documentate. Este vorba de aspecte deosebit de însemnate privitoare la istoria limbii și poporului român : geneza, componența și locul de formare.

Autorul își întocmește lucrarea, avînd în centrul atenției cercetarea și comentarea celor 71 de cuvinte preromane comune limbilor română și albaneză. Întreg acest material lexical documentar, ca și considerațiile etimologice și de ordin gramatical-istoric asupra lui, se află grupat în partea a doua a cărții (p. 129—225). Prima parte cuprinde studiul propriu-zis, cu bogate referințe critice privitoare la cercetările anterioare și cu importante ipoteze și concluzii documentate ale autorului.

Pentru cercetătorii istoriei limbii române, deosebit de util este primul capitol al lucrării (Istoricul cercetărilor privind raporturile etnolingvistice româno-albaneze și substratul), atît pentru valoarea sa informativă, fiind trecut în revistă toți erudiții care s-au preocupat de formarea limbii române în timp, în spațiu și în împrejurările politice respective, cit și pentru caracterul său critic, făcîndu-se cu mult discernămint combaterea ideilor false și sublinierea celor valabile.

Centrul de greutate al cărții îl constituie dezvoltarea a două teze : raporturile dintre română și albaneză (mai ales în cap. al II-lea —

Populațiile în Peninsula Balcanică și Dacia) și locul și modul formării limbii române (cap. al IV-lea — Substratul etnolingvistic și formarea limbii române). În ce privește relațiile dintre limbile română și albaneză, autorul demonstrează falsitatea ipotezei împrumuturilor susținută de unii dintre cercetătorii din trecut, care afirmau fie existența în evul mediu a unei conviețuiri albanoromâne în Penin-

CARTEA DE ȘTIINȚĂ

elemente autohtone în limba română

de I. I. RUSSU

sula Balcanică, fie emigrarea unor români din Balcani spre lanțul carpatic, care ar fi transportat elementele albaneze cu ei. În realitate, și demonstrația se bazează pe o amănunțită studiere etimologică a elementelor lexicale comune celor două limbi, evidențiindu-se ca argument hotărîtor faptul că asemenea cuvinte sînt mai numeroase în dialectul daco-român decît în cele ce se vorbesc la sud

de Dunăre, asemănările existente în lexicul limbii române și în cel albanez provin din vremuri anterioare colonizării romane, adică aparțin idiomurilor trace care se vorbeau atît în Balcani, cit și la nordul Dunării, inclusiv în Dacia, înainte de romanizare. Cuvintele din limba noastră, nelatine, aflate și în albaneză, alături de altele, tot de origine tracică, dar care nu au corespondente în lim-

za că acest proces nu a putut avea loc într-un spațiu restrîns, cum au afirmat-o unii, ci pe un teritoriu vast, care cuprindea ținuturi aflate și la nord, și la sud de Dunăre. Remarcabilă este și explicarea modului de formare a limbii române, evident nu prin izgonirea băștinașilor din Dacia, nici prin învătarea de către coloniști a unor termeni din limba traco-dacilor, ci prin însușirea de către aceștia din urmă a limbii latine oficiale, în care au păstrat, după perioada de bilingvism, acele elemente de substrat, revelate mai ales de cuvintele preromane, dintre care unele sînt comune limbii albaneze.

Trebuie subliniată și utilitatea celor trei hărți care însoțesc lucrarea, ele constituind un material documentar ilustrativ adecvat pentru susținerea și înțelegerea mai lesnicioasă a tezelor lucrării. Cartea prof. I. I. Russu se adresează în primul rînd oamenilor de specialitate, lingviști și istorici, dar ea poate fi utilă și interesantă și pentru alți oameni de cultură care pot găsi în ea un valoros material documentar și elucidarea unora dintre cele mai însemnate probleme ale istoriei poporului român. Lucrarea, în genere, constituie o excelentă probă a importanței pe care o au studiile de limbă pentru cunoașterea unor aspecte ale trecutului, atunci cînd știința istoriei nu dispune de texte, de documente epigrafice sau arheologice suficiente ori destul de concludente.

A. ARICESCU

.... s-a observat că în epoca aceea, socotită odinioară ca rigidă și steampă, încolțise noul, pândind să indice o desăvârșire viitoare...”

J. Huizinga — amurgul evului mediu (prefața) ed. Univers, 1970

Să considerăm acest motto ca pe o teoremă ce trebuie demonstrată... Și întru aceasta, să admitem ca posibilă întrebarea : **ce este evul mediu filosofic?** S-o admitem chiar pândindu-ni-se bizară și parcă orgolioasă dacă este așa de abruptă. Sau lipsită de orice justificare de îndată ce veacurile — multe câte au trecut de la apusul vîrstei de mijloc — ar fi putut să impună filosofia evului mediu, în măsura sa exactă, în conștiința noastră critică. S-o admitem deci și numai sub titlul artificului de calcul... Ce este așadar evul mediu filosofic?

„După unii, cum constata alterat Gilson, filosofia medievală înseamnă scolastică și scolastică ar fi prin definiție : rutină, prejudecată dialectică abstractă și sterilă, obscurantism religios” (**La philosophie au Moyen-âge**, 1930, p. 6).

Ba, adevărat că în urmă cu multe secole, lui Bacon a putut să-i pară a fi chiar o adunătură de „declamatori de minciuni, acești palavragii care abătindu-se de pe cărările deschise, ignorind lumina istoriei și a faptelor au izbutit, cu ajutorul materiei omît de maleabile a preceptelor și a tezelor lor și datorită neconținutei mobilități a minții lor să producă o droaie nenumărată de secte păcătoase” (**Redargutio philosophiarum**).

Pe scurt, evul mediu a putut să treacă drept somnul cel mai greu și mai dogmatic al conștiințelor, răstimp copleșit de tenebre, „o mocirlă”, „o flecăreală” cum în exercițiul său logic, i se părea lui Prantl. Să stea oare așa lucrurile? Da, desigur, dar să admitem atunci că „evul mediu era întunecat” doar „fiindcă — bațjocorea Călinescu nihilismul — marile catedrale erau luminate cu mari torțe și nu cu electricitate” (**Croniclele optimismului**, p. 39).

Altoră în schimb, evul mediu le-a părut centrul de reorientare al întregii noastre proiecții filosofice : teleologie a gândului celor vechi, **Conatus** care se desfășoară și se împlinește în omul modern. Așa, de pildă, lui Gilson, aceluiași Gilson, marele medievist căruia „descoperirea” filosofiei evului mediu îi datorează enorm, ceea ce s-a lucrat între secolele IX și XIV îi cîștiga într-atît adevizunea încît vedea aici eoul „constituirii definitive a atitudinii filosofice care e considerată acum caracteristică timpurilor moderne” (**op. cit.**, p. 3). Iar pentru Gonzague Truc, „scolastică este **philosophia perennis**, o filosofie pentru totdeauna” și „mărturia perpetuă a singurei gândiri valabile” (**Le retour à la scolastique**, 1919, p. p. X, 158).

Exagerare, firește, și de o parte și de cealaltă. În primul caz, desconsiderarea nihilistă în numele exigențelor abstracte ale unui raționism foarte abstract. Dar, cum zicea autorul primei sinteze a filosofiei medievale, B. Hauréau, „rațiunea nu poate să înțeleagă ceea ce ignoră” (**Histoire de la Philosophie Scolastique**, 1872—1880, p. III). Contestarea a outrance ignoră și respinge și nu poziția adversă ci idolii proprii transferați și transfigurați în motivul sau obiectul înfruntării. Contestarea falsifică înainte de a suspenda.

În al doilea caz se lucrează la urma urmelor similar, tot exclusivist, tot cu două valori absolute, în nepuință de a fi articulate, despărțite de un vid total. De o parte vitriolare, de alta incantația, festivitatea : arcuri de triumf și decor din flori. De o parte — dacă admitem butada că istoria filosofiei este ca un cimitir în care ne avem mortul nostru drag — profanarea, de alta cultul stăpîn pe întreaga-ne ființă.

Evident, nici una dintre aceste două proiecții nu poate avea șansa adevărului. Că, evul mediu nu este numai beznă ori numai lumină. Univers extrem de complex și foarte contradictoriu în sinea lui, cu niște particularități ce nu încap într-o schemă abstractă, evul mediu cere mai mult poate decît oricare vîrstă a filosofiei **istorismul** cu toate componentele și implicatetele sale. Nu servește la nimic, în fapt o spunea bunăoară Hegel „afirmația că evul mediu a fost o epocă barbară” (**Prelegările de istorie a filosofiei**, II, 2, c). Și convins de acest lucru ei întreprindea o demonstrație pe cît de subtilă și înnoitoare, pe atît de revelatoare pentru virtuțile descoperitoare și interpretative ale dialecticii în cercetarea istorică. Fiindcă în acest chip, evul mediu nu mai putea să pară „o epocă barbară”, nici însă quintesența spiritualității umane. Iar mai firziu Marx, într-un mod exemplar pentru atitudinea dialectică față de evul mediu,

CRONICA FILOSOFICĂ

pornind de la „amurgul evului mediu“

pilduind cu Duns Scotus, statornicea pe numai un caz modalitatea cea mai adecvată de cercetare și interpretare istoriografică. Astfel, observa Marx, „Materialismul este **fiul adevărat** al Marii Britanii. Chiar scolasticul ei, Duns Scotus, se întreba dacă materia nu poate să cugete. Pentru a face o astfel de minune el a impus **teologiei** să predice materialismul. Pe deasupra era și nominalist. La materialismul englezi găsim ca un element de bază nominalismul, care este în general prima expresie a materialismului” (**Sfînta familie**, VI, d).

Deși circumscrisă unui anume caz, adevărat că foarte reprezentativ, spusa lui Marx în principiul ei are a valoare de model exegetic. Ea propune în fapt o metodă și o viziune cu virtuți ce convin întregului ev mediu filosofic. Nedreaptă interpretarea pe calea valorizației adecvate deschizînd cu **cheia** poarta evului mediu. Fiindcă, în cazul în speță deocamdată și supralicitarea deschiderii sale materialiste și împingerea în teologism, la limită se apropie, nici una dintre cele două perspective neputînd conserva originalitatea și i vi dimensiunile filosofiei ilustrului scoțian.

La fel, la urma umelor, dacă am exagera într-un sens ori altul, s-ar întîmpla și cu Joan Scotus Eringenă și cu Berengarius din Tours și cu Abelard și cu Roger Bacon și cu Averroes ori Occam dintr-o linie cam heterodoxă a unei scolastici mai de sînga.

Mai mult, rezultatele ar fi similare dacă am aplica măsura nepotrivită a exclusivismului chiar scolasticilor de dreapta. Pentru că deși „gînditorii evului mediu (și cu deosebire cei de dreapta — n.n.) sînt cel mai adesea teologi” acești „teologi sînt în același timp și filosofi” (Gilson, **Le thomisme**, 1922, p. 6). Drept aceea și mai ales pentru faptul că nici Anselm, nici Albert cel Mare, nici Thoma, nici Bonaventura nu sînt lipsiți în proiectul lor filosofic de o anume valoare, exegeza trebuie, spre a fi probă, să ocolească exclusivismul și respingerea din principiu. Chiar și Tertullian — dintre așa numiții părinți a bisercii — Tertullian al celui **credo quia absurdum** obținut dealtminteri prin izolarea dintr-un context care vrea și spune altceva, nu se supune cu ușurință contestării. Fiindcă într-un tratat **De anima** scris după părăsirea bisericii apostolice și trecerea la erezia montană, Tertullian pare în interpretarea sufletului mai degrabă epicureic decît platonician-creștin. De asemenea, o cercetare mai răbdătoare și mai nedispusă la partipris-uri ar găsi unele mișcări de emancipare a rațiunii și la Anselm și la Albert cel Mare și chiar (deși ar trebui, mai ales), la Thoma. S-ar mai afla totodată la acesta din urmă deschideri în probleme de bază ale filosofiei și logicii, cum sînt distincțiile : lucru-obiect, adevăr ontologic-adevăr logic, sens și semnificație. În același timp, realismul medieval și cu precădere cel de formulă thomistă (trimodal) nu pare să fi fost deloc o simplă teologie transfigurată filosofic, pentru că din perspectiva epistemologică prelungea încercările anticilor, ale lui Platon și Aristotel îndeosebi, de a găsi temeiurile ontologice ale cunoașterii în genere și în particular statutul științei. Firește, teologismul este prezent și el frînge șansa epistemologică a realismului, dar o inițiativă rămîne.

Drept aceea, cu Huizinga putem admite evul mediu și altfel „decît postul dinaintea Renașterii” (**Amurgul...** p. 3), ca o epocă de izbînzii și virtuți și filosofice, nu numai cavaleresti. Ca o epocă în care „încolțise noul”, ca un moment al creșterii noastre filosofice.

GH. VLĂDUȚESCU

sinteze științifice

DOBROGEA ENOLOGICĂ

- Coloane dorice la Murfatlar — cele două vîrste de aur ale Dobrogei
- O emblemă și un model pentru întreaga agricultură românească
- Concurență de calitate nu există pentru pămîntul și soarele dintre Dunăre și mare
- Coniac sau româniac ?

Le-a fost dat spațiilor dintre Dunăre și mare să ne adăpostească cîntecul de leagăn al obirșilor. Aici, pe întregul ax dintre Pardina și Dumbrăveni și în fața porților de stranie frumusețe dintre Ostrov și Sulina se împlinește un destin fără seamăn. Pinzele fluviului cu nume de cîntec străvechi își arcuiesc tulburările în curcubeiele Deltei, vînturile schimbă șfichiuirea pagină într-o dăltuire măruntă care face să tresalte stațiile ascunse în granitul Măcinului, din gînduri de spaimă cerurile încheagă altare, liniștitoare doar la pașii cu care Thalassa se furișează pînă în fărmișii cugetului... Dar adevărul și cel mai înalt sens al unui asemenea destin transpare din însăși inima acestor pămînturi. În cicluri egale, proiectînd peste voacuri umbrele unui calendar ezoteric sau transcriind cu irizări rubinii rotirea învolta de astre, inima pămînturilor dobrogene pulsează neostoi la iveală mărturiile de marmură și lacrimi ale celor dinții obirșii. Pentru că spațiilor dintre Dunăre și mare le-a fost dat mai întîi să ne adăpostească acest cîntec de leagăn al ființei noastre sufletești, pentru care marea înțelepciune stă la cumpăna dintre bucuria libației pentru clipa prezentă și eterna melancolie în fața vestigiei. Iar dacă astăzi dorim să începem un scurt ciclu al unor atît de năzuite „Sinteze științifice dobrogene” cu un dialog pe tema viticulturii, e și pentru că muncile și zilele ultimului sfert de veac au ridicat obirșia cultului lui Dionysos de pe aceste meleaguri la treapta unui înalt ideal de frumoasă și rodnică strădanie economică. Ceea ce șade atît de bine pămînturilor de la Marea cea Mare unde istoria s-a identificat întotdeauna cu o atitudine fermă și înalt constructivă.

☆
Academicianul profesor **GH. RASIM CONSTANTINESCU** : „Viticultura dobrogeană se poate etala pe piețele internaționale fără nici o teamă... Nu-i trebuie decît o producție în cantități vagonabile. Concurența de calitate nu există pentru pămîntul și soarele dobrogean“.

Între două plecări la Paris, unde în cadrul Oficiului Internațional al Vinului pe care-l conduce în calitate sa de președinte a făcut cunoscut multe dintre realizările viticole românești, academicianul profesor Gherasim Constantinescu inițiază și desfășoară cu colectivul catedrei de viticultură de la Institutul agronomic din București lucrări științifice de vastă sinteză. Prilej nimerit spre a-i solicita la începutul convorbirii chiar, cîteva mărturisiri despre primul său contact științific cu spațiile dintre Dunăre și mare.

— După debutul ingineresc de la Pietroasele, prima acțiune de anvergură la care am participat a fost raionarea viticulturii dobrogene. Împreună cu venerabilul profesor emerit I. C. Teodorescu am călcat între anii 1952—1958 sat cu

sat toată Dobrogea, pentru a alege locurile unde să se planteze vie pe 30 000 de hectare. Păstrez două convingeri dominante : viticultura a făcut din Dobrogea un adevărat start de încercare a concepției, forțelor și posibilităților românești de lucru ; Dobrogea i-a conferit viticulturii românești noi străluciri de aur pe arena internațională.

— După părerea dv., prin ce se exprimă principalele caracteristici ale viticulturii de pe aceste meleaguri care îi asigură Dobrogei o condiție atît de personală în zona Mării Negre ?

— Dobrogea se identifică cu ceea ce numim „vîrf” în progresele înregistrate de agricultura românească după 1944. Iar viticultura poate servi ca emblemă și model de lucru spre a exprima plastic ușurința cu care, printr-o muncă asiduă dar sistematică, pot fi învinse și transformate condițiile naturale, de multe ori neasemuit de grele. Este adevărat, renumele viticol al acestor pămînturi urcă dintr-o amefitoare vechime. Ville se cultivau aici și cu mii de ani în urmă, pe vremea cînd Ovidiu bea vin roșu din bardace împreună cu bărboșii geți. Consemnări ceva mai apropiate de noi atestă că soiul Băbească era foarte răspîndit pe aici și dădea vinuri cu nimic mai prejos decît cele de pe dealurile Nicoreștiului de azi. Dar Dobrogea zilelor noastre și-a împlinit mult mai mult vocația ei naturală. Printr-o hărnicie neasemuită a dobrogeanului de azi și în bună înțelegere cu culturile întinse de griu și de porumb, care nemaiștiind ce e seceta dau producții nebănuite, vița de vie înscrie pagini prestigioase în cronica acestor locuri prin marile sale recorduri de cantitate, dar mai ales de calitate. Peste vinurile roșii de altădată se așază vinurile dulci pe care nu le-a băut Ovidiu, dar care rivalizează toate vinurile de marcă din lumea întreagă, și a căror bogăție de nuanțe doar paleta unui pictor le-ar putea reda. Peste sortimentul de vinuri vine sortimentul soiurilor de struguri pentru masă, în legătură cu care Dobrogea rezervă azi cele mai mari posibilități de producere a renumitului „Afuzali”. Ca să nu mai vorbim de uriașa expansiune a podgoriilor dobrogene, răsărite și statornicite rapid pe tot litoralul Dunării, de la Ostrov la Cochirleni și de la Cernavodă la Isaccea, înaintînd pînă la întîlnirea cu marea, unde straturile de nisip dulce alternează cu cele sărate și unde începe să se infiripeze o cultură strălucită ce va înainta curînd pe toată întinderea nisipurilor masive de pe malul mării. Încet dar sigur urcă vița și pe dealurile joase sau pe munții Dobrogei, unde, din sfărmături de calcar, se „clădesc” culturile în terase care vor imortaliza epoca noastră ca și cel mai durabil monument.

— Ați vorbit cu alt prilej despre

valoarea generalizatoare a Dobrogei în peisajul vitivinicol românesc. Concret, ce să înțelegem prin aceasta ?

— Viticultura Dobrogei reprezintă nu doar o ramură foarte bine dezvoltată, ea servește și ca model de politică viticolă generală. Din miile de hectare fragmentate altădată cu hibrizi, pe care țărani îi luaseră în brațe ca pe o sursă — adeseori unica ! — de existență, azi n-a mai rămas nimic. În schimb, suprafețele cultivate masiv s-au împătrit, întinzîndu-se peste tot doar vii nobile, de soiuri superioare, cu produse care se diversifică tot mai mult. Strugurii de masă se orînduiesc astăzi în conveier varietal, iar cei pentru vin oferă sortimente de la cele dulci la cele curente, reci, de larg consum, albe, roșii, aromate. A apărut o nouă industrie — cea a stafidelor — se dezvoltă vertiginos și cea a sucurilor, iar pe deasupra se pot consuma distilatele care, din nefericire, poartă încă nume străine, de coniac sau brandy, în loc să-și întărească renumele printr-o denumire autohtonă, eventual de româniacuri. Dobrogea viticolă întînsă ca o insulă de mărgean pe limba — altădată atît de insectată și de pustie — dintre Dunăre și mare ! Iată o imagine suficientă prin ea însăși spre a ne mobiliza la recuperarea tuturor terenurilor degradate de pe suprafața țării. Pentru că dacă acum nu extindem cultura viței de vie pe terenurile slab productive, peste un secol toate terenurile în pantă vor fi complet roase, iar nisipurile, a-lungate de vînturi. O asemenea conduzie, Dobrogea ne-o ilustrează pozitiv, adică în modul cel mai convingător și mai puțin dureros.

— Și totuși, dacă v-am solicitat o disociere între împlinire și neîmplinire, a cărei zone din viticultura dobrogeană i-ați circumscris cel de-al doilea termen ?

— Valoarea generalizatoare de care vorbeam mai sus se cere înțelegă și sub raportul pătrunderii tot mai adînci și mai active a viticulturii dobrogene în circuitul economic național. Am reușit să facem stafi-de, dar acest fapt trebuie să capete dimensiunile unei mari culturi. Situația stă la fel cu sucurile și cu distilatele dobrogene. Chiar vinurile dulci, arhicunoscute și unanim apreciate, n-au ajuns încă la producții vagonabile. Fiecare obiectiv trebuie, așadar, să capete parametri maximi.

Trebuie ca acele sortimente deja raionate, acele soiuri asociate între ele și dovedite ca bune, acele produse standardizate, cu tehnologiile cunoscute, să se extindă sub formă de pete undelemii pînă la hotarele fiecărui centru riguros delimitat, fixat pe hartă, cadastrat și adus astfel la îndeplinire. De pildă, nu mai există vreo îndoială ca Tămioasa de Pietroasele să aibă vreun rival în străinătate. La acest vin, obținut dintr-un străvechi soi românesc, se lucrează din 1936, cînd s-au plantat primele vii la Pietroasele. Între timp vinul a făcut ochul lumii, a trecut toate examenele internaționale cu medalia de aur. Dar, din păcate, din 1936 pînă azi nu s-a ajuns nici la 250 ha. Ce soluții se pot recomanda aici ? Să ajungem, dacă nu la 2500 ha, atunci cel puțin la 1000 ha, pentru ca acest vin să fie nu doar o băutură sărbătorească, ci și un fond centralizat în schimbul căruia am putea aduce în țară mari cantități de aur. Nu trebuie să mai așteptăm să extindem Chardonnay-ul la Murfatlar, și nici Afuzali nu trebuie să mai stea pe suprafețe limitate în Dobrogea, nici Aligote la Tulcea și Niculițel.

— În ce direcții, îndeosebi, ar putea Dobrogea concura unele regiuni viticole de renume mondial ?

— Viticultura dobrogeană se poate etala pe piețele internaționale fără nici o teamă, cu vinurile ei dulci naturale, cu strugurii de masă superiori pentru că provin dintr-un climat cald, bogat înzestrat ; ea poate fi un mare concurent chiar și cu stafide, a căror industrie cunoaște azi o mare dezvoltare chiar în țări unde nu s-a cultivat vie. Nu-i trebuie decît o producție asigurată, în cantități vagonabile, care să depășească cererile interne. Concurență de calitate nu există pentru pămîntul și soarele dobrogean.

MIHAI IORDĂNESCU

cuceritorul văzduhului

● „Avansăm ipoteza că moartea lui Vlaicu s-a datorat unui act criminal!” (Presa vremii) ● Mărturia lui Miron Maeraș: „Cablul cîrmei a fost pilit!” ● „L-a fulgerat visul nostru, al tuturor, în care s-au muiat și aripile lui: să treacă munții, să dărîme, în conștiința milioanei, stavila care ne desparte!” (Octavian Goga) ● „Vlaicu a căzut victima celei mai nobile intenții ce-i mistuia sufletul său aprins, de transilvănean, aceea de a dovedi fraților săi că se poate desființa granița nenaturală a Carpaților și că ideea aceasta măreață e dospită azi în toate inimile românești!” (I. Rusu Abrudeanu — „Adevărul” nr. 8613/14 sept. 1913).

Nu departe de Orăștie, în satul care astăzi poartă numele strălucitului pilot și constructor de avioane Aurel Vlaicu, se află, în casa în care acesta s-a născut, un muzeu memorial. Aici, vizitatorii pot găsi numeroase mărturii despre viața și munca celui care a dus pînă dincolo de granițele țării sale prestigiul genului creator al poporului nostru, contribuind la dezvoltarea tehnicii aviatice mondiale. Puțini știu, însă, că bătrînul cu ochii albaștri și duios, care te întâmpină binevoitor — moș Ion Vlaicu, fratele mai mic al lui Aurel — a fost și cel mai apropiat colaborator al său.

accident sau omor premeditat?

Cu un glas ale cărui intonații trădează o mare emoție, moș Ion începe a-și depăna amintirile... Unul dintre cele mai interesante episoade se referă la prăbușirea avionului „Vlaicu II”, în care și-a găsit moartea însuși constructorul lui. Adevărul pare învăluit într-o nebuloasă, asupra întîmplării planînd și acum incertitudinea: a fost vorba despre un simplu accident, sau de un omor premeditat?

Aurel Vlaicu primise de la prietenul său, Romulus Boca, invitația de a participa la serbările asociației ASTRA, care urmau să se desfășoare la Orăștie, la 14 septembrie 1913. Deseori, el le vorbise amicilor săi de intenția de a trece în zbor Carpații. Era un vis mai vechi, care, pentru românii de „dincolo”, simboliza căderea graniței. Aeroplanul era gata pregătit pentru zbor.

Octavian Goga
către Aurel Vlaicu

(Paris, 16 iunie 1913)

Dragă Vlaicule,

Abia acum aflu adresa ta de la Eftimiu și pot să-ți trimit două rînduri după șase săptămîni și mai bine de cînd am plecat de-acasă. De trei săptămîni sînt aici la Paris, unde voi rămînea pînă la toamnă. Mă întorc acasă numai pe la sfîrșitul lui octombrie, așa că nu ne mai vedem multă vreme. Vin atunci să văd la teatru național cele două piese ale mele — pe cari le pregătesc acum. Una e gata de tot, la a doua lucrez acum.

Tu ce mai faci? Mi-e dor de tine și măș bucura mult să te văd odată nimerind aici. Am petrece bine și-am mai face laolaltă planuri.

Spune-mi, te rog, ce-ai mai lucrat, ce-ai mai isprăvit? Din ziarele pe cari le primesc aici văd că ți s-au trimis în sfîrșit banii dela noi, văd că s-bori frumos cum scrie la Univers, că ți-au găsit inelul care mi se pare mie prea gros, că te cerți cu colonelul Macri și faci „scandaluri”...

Dar nu aleg nimica din isprăvurile tale cu a treia mașină. E gata? Ai probat-o? Cum ți-a reușit? Mai stai în legătură cu Londra? E posibil să mergi în vară acolo? Scrie-mi despre toate astea — cum și despre toate planurile tale mai apropiate. Spune-i salutări lui Lupu, a cărui adresă n-o am și mai gîndește-te, mă, cîteodată la mine, că eu mă gîndesc mai des decît crezi tu și decît ți-arată scrisul meu de epistolii — cu cari am fost sgîrcit totdeauna. Cu dragoste
Te îmbrățișează: Tavi

● Vlaicu și bunul său prieten Octavian Goga

Zile întregi, împreună cu Miron Maeraș, vărul său, Vlaicu lucrase pentru punerea la punct a tuturor amănuntelor. Se anunța o vreme splendidă pentru zbor. Vineri seara, 12 septembrie, Vlaicu plecase de la Cotroceni (unde își avea hangarul) în oraș, pentru a-și procura benzina necesară. La hangar rămăsese numai Maeraș. Tirziu, spre seară, cînd Vlaicu încă nu se înapoiase, a avut loc o vizită neprevăzută.

Spre sfîrșitul vieții sale, Miron Maeraș avea să-i destăinuie lui Ion Vlaicu următoarele: „...pe la 10 seara aud că cineva îl strigă pe Aurel — Vlaicule, Vlaicule! Ies afară să văd ce este. La circa 60—70 de metri de hangar era oprită o mașină în care se aflau trei domni pe care nu i-am cunoscut. Unul dintre ei m-a întrebat unde este Vlaicu. Le-am răspuns că este plecat în oraș și i-am întrebat ce au cu din-

sul? Mi-au răspuns că li se defectase motorul mașinii și știu că dumnealui era mare meșter la motoare.

M-am dus la mașină, să văd despre ce este vorba. Ceea ce mi s-a părut curios a fost faptul că motorul nu avea nimic și a pornit imediat. Atunci, unul dintre domni, întorcîndu-se spre mine, mi-a spus: Noi de cînd ne tot necăjim, și n-am avut ce-i face...” Apoi cei trei necunoscuți s-au îndreptat spre oraș, iar Maeraș s-a întors la hangar, foarte nedumerit. De menționat că în tot acest timp hangarul rămăsese deschis. Pe de altă parte, Vlaicu, la întoarcere, a afirmat că nu se întîlnise cu nimeni la oraș...

Tot Maeraș își va aminti de asigurările pe care Vlaicu le făcuse prietenilor: „Nu pot să cad nicicum, chiar să vreau, cîma nu o pot pierde, fiindcă sirmele ce duc la ea sînt de zece ori mai rezistente decît ar trebui să fie...” Și totuși avionul s-a prăbușit la Bănești-Prahova, în apropiere de Cîmpina...

Cînd Miron Maeraș a ajuns la fața locului, corpul lui Vlaicu era îngropat sub avion. Uitîndu-se la cabluri, Maeraș avea să constate, îngrozit, că unul dintre ele fusese pilit. Se cunoștea perfect pilitura. Dar făptașul? E greu de crezut că îl vom ști vreodată! Poate că cineva fusese interesat ca genialul inventator să nu ducă la bun sfîrșit construcția avionului „Vlaicu III”, primul avion de construcție metalică din lume...

nunta n-a mai avut loc...

Din bogăția informațiilor deținute de familia Vlaicu, un episod nefericit vine să completeze biografia marelui dispărut.

Încă în vremea cînd își satisfăcea stagiul militar, ca matelot în portul Pola, de pe țărmul Adriaticii, tînărul marinăr Aurel Vlaicu studia cu atenție construcția motoarelor și — ca toți cei de o vîrstă cu dînsul — visa la fericirea zilelor de acasă, alături de fata iubită.

Dar iubirea cea adevărată (de altfel, singura...) avea să vină destul de tirziu și cu un epilog nefericit. Brașovul anului 1911 se

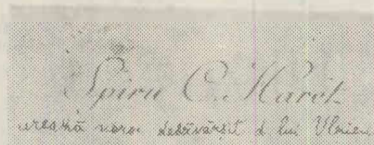
Aurel Vlaicu
în pragul
celui de-al
treilea
deceniu al
vieții
— înedit —

pregătea pentru un eveniment deosebit: demonstrațiile de zbor ale pilotului Aurel Vlaicu. În mulțimea de aici se afla și o tînără din Ploiești, brunetă, cu ochii albaștri, frumoasă, distinsă și inteligentă, de circa 20 de ani, care, ca și ceilalți participanți, admira invenția tînărului inginer român. Idila intrupată la Brașov avea să dureze pînă la sfîrșitul vieții, nici unul neștiind că moartea le este alit de aproape...

Împreună cu „frumoasa Marioara”, Aurel Vlaicu făcea proiectele unui aparat cu două locuri, pentru amîndoi: avionul „Vlaicu III”. Prietenii săi devotați, Goga și Abrudeanu, îl sfătuiau ca — atunci cînd va fi gata avionul „Vlaicu III” — să zboare pînă la Constantinopol, Cairo sau Alexandria. Vlaicu se gîdea, cu bucurie, că primul pasager va fi Marioara Bărbulescu. La 30 octombrie 1912, însă, cu toate îngrijirile căpătate la un sanatoriu din Elveția, prima și ultima dragoste a zburătorului se stinge din viață la vila „Stelara”, de la Valea Călugărească. Și astfel, la cîmîtură Vișoara, din Ploiești, se încheie în mod dureros încă un capitol al vieții marelui aviator român.

Deși prietenii îl înconjurau cu dragoste și devotament, această pierdere i s-a părut ireparabilă. Nu-i mai rămăsese decît un singur țel: să cucerească înălțimile cu avioanele construite de el, spre mîndria acestui neam care lupta pentru desăvîrșirea unității sale naționale.

pentru unire

Atît din corespondența lui Aurel Vlaicu, cit și din amintirile contemporanilor se degajă imaginea unui patriot luminat, preocupat de soarta poporului său. Izbînzile sale erau ale unui neam întreg. Poporul de pe ambele versante ale Carpaților îi făcea pretutindeni primiri entuziaste, participînd la demonstrațiile sale de zbor sau la colectele care susțineau construcția avioanelor tip „Vlaicu”.

Transilvăneanul Aurel Vlaicu era primit la București cu dragoste frățească de cei mai de seamă intelectuali ai timpului. Alături de el, adevărat protector și prieten devotat, încurajîndu-l continuu, se afla scriitorul Octavian Goga. De asemenea, o prietenie trainică se înfiripase între Vlaicu și dr. N. Lupu, Șt. O. Iosif, D.D. Pătrășcanu, Ilarie Chendi, Spiru Haret, ing. Alex. Cottescu, Ion Rusu Abrudeanu, I. L. Caragiale și alții.

Vlaicu îi scria lui Spiru Haret, în anul 1912: „Reîntors în țară, după o călătorie făcută în toate centrele de peste munți ale românilor, unde în măsura puterilor mele am aprins flacăra entuziasmului național, primul meu gînd se îndreptă spre dumneavoastră, care atît la primele mele începuturi cit și mai pe urmă, prin acordarea premiului Academiei, m-ați încurajat și ajutat atît de mult”.

Figura lui Aurel Vlaicu, în memoria contemporanilor, era așezată în strînsă legătură și cu lupta pentru unitate națională, desfășurată cu atîta sîrguință de toți românii. La moartea sa, întreaga națiune a fost îndoliată

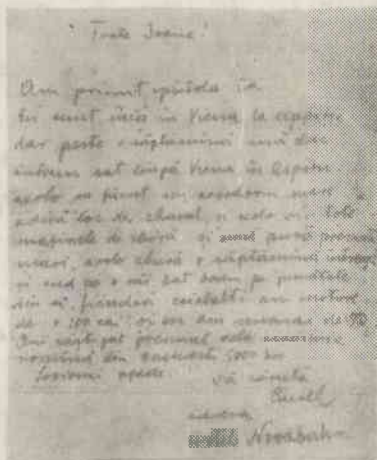
și l-a condus pe ultimul său drum cu funeraliile unui erou național. Andrei Birseanu, participant la serbările ASTREI de la Orăștie, din acel an, descrie în cuvinte zguduitoare atmosfera din rîndul participanților, la vesele morții lui Vlaicu: „...Și durerea obștească își ajunse culmea cînd în șirul voinicelor grupe de Călușari, din feluritele sate din jurul Orăștiei, se iviră flăcării din Bîmînji, cu steagul îmbrăcat în zăbranc negru”.

Octavian Goga avea să scrie, de la Paris, în septembrie 1913, următoarele: „L-a fulgerat visul nostru, al tuturor, în care s-au muiat și aripile lui: să treacă munții, să dărîme, în conștiința milioanei, stavila care ne desparte!”.

Ceva mai tirziu Vasile Goldiș îl evoca astfel pe Aurel Vlaicu: „...a fost eroul național, alături de Avram Iancu. Aurel Vlaicu ne-a înălțat moralul, ne-a întărit conștiința națională, cu magică putere a fortificat credința noastră în izbînda dreptului nostru la libertatea națională”.

Referitor la încercarea de a trece în zbor Carpații, muzeografa Aurelia Vlaicu îi arată astfel semnificația: „Birutor al văzduhurilor, Aurel Vlaicu a fost pătruns de necesitatea istorică a desființării graniței dintre frați, el a prevăzut drumul pe care avea să-l urmeze națiunea română cîțiva ani mai tirziu, pentru biruința și împlinirea aspirațiilor ei”.

G. MAKSTOVICI

Frater Ioane!

Am primit epistola ta. Eu sînt încă la Viena, la expoziție, dar peste o săptămîină mă duc într-un sat lîngă Viena, la Aspern. Acolo s-a făcut un aerodrom mare, adică loc de zburat, și acolo vin toate mașinile de zbor și sînt puse premii mari. Acolo zbor o săptămîină întreagă și cred că o să-i bat barem pe jumătate din ei, fiindcă ceilalți au motoare de 100 cai și eu am numai de 50. Am cîștigat premiul de la academia română din București — 5.000 kor. Scrie-mi repede. Vă sărută Aurel.

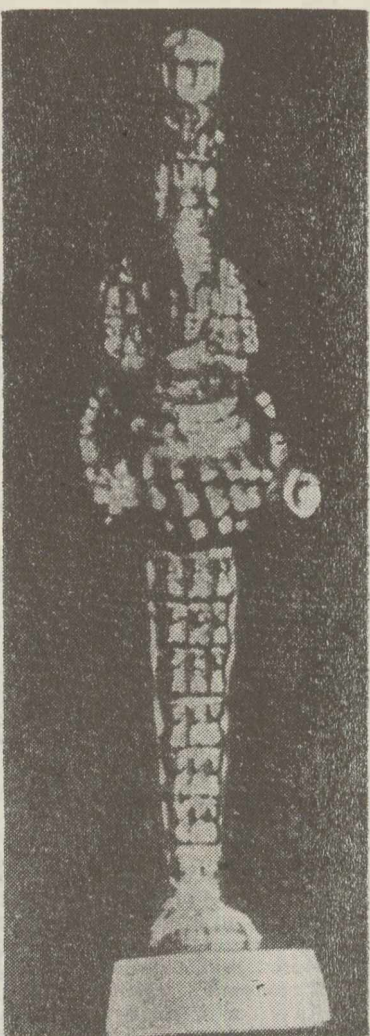

zeița de aur

Ne încinătă privirile verdele proas-
păt al ogoarelor bulgărești, stră-
bătem în goană litoralul țării ve-
cine, ne lăsăm purtați de valuri
spre Anatolia și facem o scurtă
escală la Istanbul... Bazarurile o-
rașului freamătă fără conținere,
iar negustorii își strigă în gura
mare mărfurile, invitându-ne să le
vizităm prăvăliile. Sintem, în-
să, așteptați la Efes...
Vile în culori pastelate, campin-
guri, localuri moderne, turiști —
aceasta este (din goana autoca-
rului...) stațiunea de odihnă Kus-
tur. Aici, la 15 kilometri de Efes,
grupul nostru de români își des-
face bagajele pentru un popas mai
îndelungat: Festivalul internațional
de folclor.
După ce am luat „Talerul de
aur“ din Austria (la festivalul de
la Krems), după ce am luat „Dis-
cul de aur“ din Franța (la sărbă-
torile populare ale Dijonului) —
iață-ne ajunși în Turcia, spre a ne
disputa „Zeița de aur“ a festiva-
lului de la Efes...
...Deschiderea oficială a manifestă-
rii are loc în incinta marelui tea-
tru roman în aer liber. Construit
din blocuri masive de piatră, cu o
capacitate de 25.000 locuri (dispu-

se în șizeci de trepte), teatrul im-
presionează prin monumentalitate
și oferă — din punctele de sus —
o panoramă splendidă asupra Ef-
fes-ului. În orice colț al magnifi-
cului edificiu acustica este perfec-
tă. Oare cum or fi rezolvat atât de
magistral, edilii antici, complicate-
le probleme de construcție a tea-
trului?...
Iată-ne, deci, pe scena Festivalu-
lui!
Participă ansambluri din Româ-
nia, Turcia și Austria.
Drapelele celor trei țări împodo-
besc ruinele înalte ale fostului
frontispiciu al teatrului roman.
„Sala“ este plină de spectatori pînă
la ultimul loc... Pe un zid de pia-
tră, în spatele scenei, sint așezați
în fotoliile de onoare un simbolic
„împărat“ roman și consoarta sa:
doi tineri purtind costume de epo-
că...
Urmează „Pandelașul“! Stăvilin-
du-și emoțiile, intepreții noștri
pătrund în amfiteatrul și sint în-
timpinați cu o furtună de aplauze...
Spectatorii turci știu la ce se pot
aștepta de la români încă din anul
trecut, de la cealaltă ediție a festi-
valului, al cărei trofeu a fost do-

bîndit de ansamblul „Poenița“ din
Brașov... Se pare că au așteptat cu
nerăbdare momentul apariției noas-
tre în scenă, iar noi nu avem decît
o singură dorință: să le confirmăm
așteptările! Acordurile tumultuoase
ale melodiilor, iureșul năvalnic
al Călușului, ritmul legănător, on-
dulat, al dansului din Oaș, frea-
mătul clocotitor al jocului olte-
nesc — toate au smuls fără în-
trerupere aplauze și bisuri.
Al doilea program l-am susținut în
după-amiaza aceeași zile, în fața
unui public la fel de numeros. Au
venit spectatori și de la mari dis-
tanțe, iar organizatorii ne-au măr-
turisit că, îndeobște, după ora 17,
potrivit unui obicei statornicit în
cazul acestor manifestări artistice,
spectatorii se retrag. Iată, însă, că
nimeni nu și-a părăsit locul la
spectacolul nostru...
Din nou bisuri, ovații, rechemări
la rampă...
Seara, pe străzile Efes-ului s-au
desfășurat adevărate parăzi ale
dansului și portului popular. Costu-
mele românești, cu cromatica lor
sculptoare, cu armonia fină a cro-
iellii, au cîștigat cu rapiditate ade-
ziunea spectatorilor — de fapt, a
trecătorilor — care s-au prins
spontan în dansurile noastre: în
horă, în sîrbă și, mai ales, în... pe-
riniță.
Izmir — oraș cu renume interna-
țional, sediul unui tîrg anual, port
modern și nod de trafic maritim.
Aici, la Sala sporturilor, am sus-
ținut ultimul spectacol în fața a
4.000 de spectatori. Autoritățile lo-
cale precizau că, la ediția de anul
trecut a Festivalului, numărul lor

nu depășise 200... La sfîrșitul
spectacolului, subprefectul Selciu-
kului, dl. Salih Sahim, ne înmî-
nează marele trofeu al competiției:
„Zeița de aur — Artemis“! Progra-
mul celor câteva zile petrecute la
Efes a fost doosebit de încercat,
astfel încît membrii ansamblului
n-au avut prea multe clipe de
răgaz. Chiar și în timpul liber, pe
terasa cantinei unde se servea ma-
sa, ei erau solicitați să prezinte
scurte programe. Ne-am făcut to-
tuși timp ca să vizităm ruinele ce-
tății Efes-ului și câteva monumen-
te din împrejurimi. Am vizitat, de
asemenea, Muzeul din Selciuk.
...Ne pregătăm de plecare, deși pri-
marul Efes-ului ne-a solicitat să
mai rămînem, să prezentăm spec-
tacole în cadrul festivalului de la
Bergama, care urmează să încea-
pă după zece zile. Nu mai putem
întîrzia, însă, astfel încît invitația
este reformulată pentru o altă pe-
rioadă: redactorii televiziunii din
Izmir invită ansamblul să susțină
spectacole în august, cînd se des-
chide tîrgul internațional de aici.
Pe de altă parte, patronul stați-
unii unde am locuit și-a manifestat
dorința ca, în perioada de vară,
orchestra ansamblului să concer-
teze la barul din localitate. Ne-au
solicitat, de asemenea, impresari
din New York, din Istanbul... Am
notat și aceste invitații, dar cea
mai frumoasă dovadă de prețuire
o considerăm a fi insistența orga-
nizatorilor ca „Pandelașul“ să fie
prezent și la ediția din anul vii-
tor a festivalului folcloric.

PETRE STANCIU

O muscă îi zbură aproape de obraz
și se așează pe una din lamele storu-
lui, drept în fața lui; o privi și-și
aminti un bombardier aterizînd și
asta-l învioră. Luă de pe masă cuțitul de
desfăcut scrisori și lovi lama storului pe
care se așezase musca, care zbură, se înalță
și plonjă apoi între stor și geam. Lăsa pe
masă cuțitul de scrisori și aruncă o privire
spre calendarul de pe birou. În clipa aceea,
musca se așează pe sugativă dintre el și ca-
lendar și mișcîndu-și lăbuțele îi lăsa impre-
sia c-ar vrea să-l provoace la o nouă lovi-
tură.
Musca dispăru apoi și el își aprinse altă țî-
gară și se uită din nou pe fereastră. Dar ea
reveni imediat și ateriză iar pe una din la-
mele storului. El lovi lama și musca zbură
și începu iar sarabanda în urcușuri și plon-
joane asemenea unui animal favorit care nu
se teme de stăpîn, dar găsește că e amuzant
să simuleze acest lucru. Bărbatul și musca
își continuară jocul încă vreo zece minute,
cînd ușa se deschise brusc. Soția intră și țî-
pă:
— Ce dracu e așa scandal?
— Mă joc cu o muscă, replică el sec, și lovi
din nou lama storului și musca se lansa în
alt galop și mai îndrăcit. Soția nu răspunse
nimic și ieși fără ca el să observe și nu-și
dădu seama că e din nou acolo decît cînd
auzi în spatele lui un șuierat și întorcîndu-
se o văzu îndreptînd jetul pompei cu în-
secticid spre muscă. Aceasta rămase în aer
încă o secundă, însă zboru-i deveni tot mai
neregulat, ca în final să cadă pe pervazul
ferestrei, unde rămase pe spate cu picioru-
șele în sus agîtîndu-le încă puțin.
Soția o împinse jos fără să o atingă și-o
strivi cu piciorul. Apoi merse în baie, de
unde reveni cu o bucată de hîrtie ou care
șterse locul lăsat de musca strivită pe par-
chet. Cu țigara între degete el o privi și îi
zise:
— Tu mi-ai ucis prietena.
— Mă întreb cum dracu a intrat aici bestia
asta, declară ea. Asta-i prima pe care o văd
de cîtăva vreme încoace.
— Îți mai spun o dată că tu mi-ai ucis prie-
tenu, și o fixă cu ochi reci și duri.
— Asta-i încă una din gumele tale idioa-
te? Știi doar că muștele-s murdare și poartă
microbi.
— Musca asta nu făcea nimănui nici un rău.
Ea și cu mine ne jucam. Și ei îi plăcea și
mie la fel. Și tu ai venit și ai ucis-o.
— Oh, termină, țipă ea și se îndreptă spre
ușa.
El se ridică de pe scaun și-o urmă.
— Tu niciodată n-ai vrut să avem un cîine
sau o pisică, îi zise. Nu, ori că sint prea
murdari, nesuferiți sau insuportabili. Și-a-
cum cînd, în fine, mi-am găsit și cu o mus-
că, o prietenă, ce-ai făcut? (A! asasinat-o!)
Sint convins că ți-ar place să ucizi tot ce-i
blind și inocent.
Ea se opri și îl privi.
— Glumești, nu-i așa?
El o fixă, cam un minut, apoi privindu-și
țigara dintre degete zise:
— Nu știu. Nu-i așa că nu poți suferi în-
sectele?
— Nu, nu pot, replică ea. Și uite de aceea
n-am vrut niciodată să avem un cîine sau o
pisică. Au pureci.
— Purecii rămîn pe animal.
— Nu totdeauna. Cîteodată o iau din loc
și se viră în covoare și mobilă.
— Ce-ai face dacă m-aș întoarce acasă cu
păduchi?
Ea se strîmbă cu scîrbă și răspunse:
— O. nu vorbi prostii!
— Nu, vorbesc serios. Hai, să presupunem
că aș veni din război plin de păduchi și că
tu nu m-ai văzut de doi ani. Ce-ai face?

— O, nu fi ridicol, exclamă ea, întorcîndu-i
spatele și depărtîndu-se.
— Eu știu ce-ai face. Ai telefona la serviciul
municipal de igienă să mă care acolo, să mă
spele, să mă tundă și să mă stropască cu
insecticid. Și după ce aș avea un certificat
de curățenie abia atunci poate m-ai lăsa să
vin acasă. Eroul ar trebui să treacă prin
toate astea ca să poată reveni acasă, în pro-
pria lui casă. În fine, apoi ar trebui să aș-
tept încă vreo zece sau cincisprezece zile
pînă ce ai binevoi să mă îmbrățișezi, dar
bineînțeles după ce ai fi sigură că toate în-
sectele au murit.
— Ești revoltător!
— Dar recunoaște că așa ai face! Ei?
Acum ea era furioasă; cu minile în sold și
cu ochii scîpînd de minie îi răspunse sec:
— Ai dreptate. Așa aș face. Și-aș mai face
încă ceva. Te-aș duce la control în fiecare
săptămînă și dacă aș găsi pe tine un singur
păduche aș divorța.
El era mulțumit de accesul ei de furie. Foar-
te satisfăcut, aruncă un rotocol de fum și
zise:
— Oare ți-am povestit cum odată... am picat
într-un cuib de ploșnițe? Asta a fost de
mult. Călătoream odată cu tata și a trebuit
să ne petrecem o noapte într-un hotel, în o-
rașelul...
Ea părăsi grăbită camera trîntind ușa. El
privi îndelung locul pe parchet unde ea stri-
vise musca și zise: puțin tot te-am răzbu-
nat, micuța mea prietenă. În parte măcar;
odihnește-te în pace.
Rămase acolo mult timp, fumînd și privind

— Cît vrei pe el?
— Ei bine, cinci dolari, dar mai putem dis-
cuta...
— Îl cumpăr la prețul ăsta, dar azi nu-l pot
lua cu mine! Ia să vedem, azi e sîmbătă...
deci, eu vi-l plătesc acum și vin să-l iau
luni. E bine așa?
— Foarte bine, domnule.
Sosînd acasă își duse mașina în garaj și pu-
se pachetul cumpărat acolo într-un dulap
din perete.
Cînd intră în casă soția îi zise:
— Sper că n-ai nimic împotriva dacă vom
cina mai devreme astă seară. Nell Fox a te-
lefonat că partida de bridge proiectată înce-
pe mai devreme, deoarece ei mine dimineață
vor pleca într-o călătorie.
— Desigur, de acord, draga mea.
Ea îl îmbrățișă și îi zise din nou:
— Regret incidentul de dimineață, dar tu
știi, dragul meu, că eu nu pot suporta în-
sectele, ploșnițele. Și-apoi sint mereu ner-
voasă de cîtăva vreme, mai ales de cînd me-
dicul mi-a spus că...
— Tei medicamentul care ți l-a dat? Și ai la
tine comprimatele cu glicerină?
— Da...
— Ei, hai, nu-ți mai fă griji. Sint destui care
suferă de anghină pectorală și care au via-
ță lungă și fericită.
Cînară, apoi ea strînse masa și se îmbracă.
Fîind gata de plecare îl întrebă:
— Ieși undeva astă seară?
— Nu cred.
— Bine. Atunci voi fi înapoi la zece.
— Ar fi indicat, știi doar. Medicul ți-a reco-

mandat cît mai multă odihnă.
— Desigur, dragul meu. La revedere.
După plecarea ei, el se uită la ceas și con-
stată că era ora șase și jumătate. Intră în
dormitor și reglă ceasul deșteptător pentru
ora nouă și jumătate. Apoi se culcă și ador-
mi imediat.
Soneria îl trezi la nouă și jumătate. Se scu-
lă, merse în odaia de baie și se spălă cu apă
rece pe față. După ce se șterse, se privi în
ogîndă și constată că de multă vreme nu
mai arătase atît de destins și mulțumit. Își
zimbi apoi încîntat. Mersu în bucătărie și pu-
se un ibric cu apă la încălzit, apoi intră în
garaj de unde luă pachetul ascuns în dula-
pul din perete. Îl duse în casă și-l depuse
pe masa din bucătărie. Își făcu o ceașcă mare
de cafea, bău două înghițituri, își consul-
tă ceasul din nou și constată că era ora nouă
și patruzeci de minute. Luă apoi o lin-
guriță cu zahăr și se duse în dormitor, des-
făcu cuverturile patului și presără zahărul
pe coarceaf. Reveni în bucătărie, desfăcu pa-
chetul, luă una din cutii și intră din nou
în dormitor. O deschise, și-apoi o așeză
deasupra zahărului. Trase la loc cuverturile
și aranjă patul care arăta acum parcă ar fi
fost neatins. Duse cealaltă cutie în camera
din față și o ascunse sub perna divanului,
fără s-o deschidă, apoi se instală într-un
scaun și luă o carte. Peste câteva clipe soția
lui sosi; el îi răspunse la salut; privi cea-
sul și completă: — ești foarte punctuală.
— Ordinul medicului, replică ea.
— Cum a fost partida?
— Bună. Și eu și Nell am avut carte și

Traducere de MARIA RĂDULESCU

THE ALFRED HITCHCOCK STORY

TU MI-AI UCIS PRIETENA

de RAY CANAWAY

pe fereastră, mulțumit de felul în care se
terminase disputa cu nevastă-sa. Deodată
expresia feței i se schimbă. Se aplecă în sca-
un, încordat, cu ochii strălucitori.
— De ce nu? Își zise în sine.
În aceeași după-amiază îi spuse soției că
trebuie să treacă pe la birou și plecă de a-
casă. Dar în loc să se îndrepte spre biroul
său, hoinări prin cîteva prăvălii în care se
vînd animale. În primele două nu găsi ce
căuta, dar într-a treia găsi. Îi zise vînzătoru-
lui:
— Puteți să-mi dați din astea două?
Vînzătorul răspunse:
— Desigur, domnule, și veți fi foarte mul-
țumit, domnule. Sint foarte amuzante și mai
ales instructive.
— Nu mă indoiesc, aprobă el. Plăți și dădu
să plece. Lingă ușă zări o cușcă și înăuntru
un cățel. Se opri și se aplecă să privescă
mai îndeaproape. Javra dădu din coadă, se
propti de barcele custii și-și scoase botul
printre ele. El îl scîrpină și-apoi îl mîn-
gîie. Vînzătorul voni și el și-l observă atent.
El întrebă: ce rasă de cîine e ăsta?
— Puțin din toate, domnule. Singura justifi-
care a prezenței lui aici e că l-am găsit într-
o seară pe cînd mă întorceam acasă. Pro-
babil că-l aruncase cineva din vreo mașină,
eu așa cred, și-ar fi murit dacă nu s-ar
fi găsit cineva să-l îngrijească. Soția mea
n-a vrut să-l păstrăm — noi avem deja pa-
tru cîini și cinci pisici — ei, și-atunci, l-am
adus aici. l-am spălat și l-am pus în cușca
asta. Știi, copiii vin cîteodată să-și caute
animalul favorit și uite-așa poate-aș face și
eu vreo afacere.

Comitetul de redacție :
ANA BARBU, ION BĂDICA, TRAIAN COȘOVEI, EUGEN LUMEZIANU,
NICOLAE MOTOC (redactor șef adjunct), CONSTANTIN NOVAC,
FL. POSTOLACHE, AL. PROTOPOESCU, ADRIAN RĂDULESCU,
CORNEL REGMAN, PETRE TOMOROGA

Redacția și administrația : b-dul Republicii nr. 28, tele-
fon 1 34 16, 2 13 68, căsuța poștală 112 Constanța

Tiparul executat la I. P. Dobrogea

TOMIS

revistă lunară editată de Comitetul de cultură
și artă al județului Constanța